

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

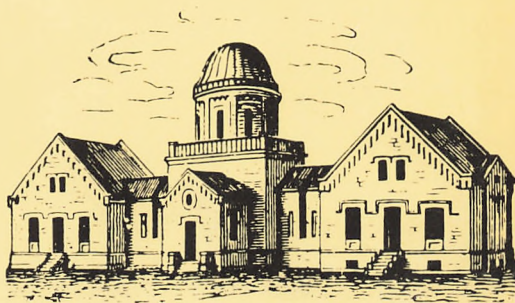
Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Nøgle til Almanakken

En ledsager
til hvert års almanak

Ved lektor, mag.art. Thorkil Damsgaard Olsen
Institut for nordisk filologi, Københavns universitet

Københavns Universitet

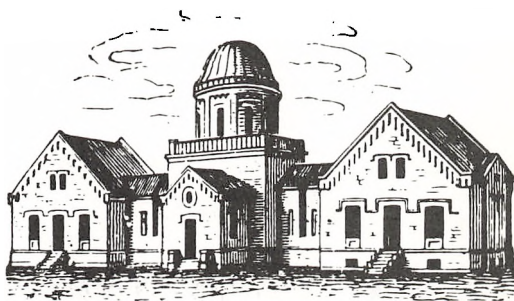
Nøgle til Almanakken

Nøgle til Almanakken

En ledsager
til hvert års almanak

Ved lektor, mag.art. Thorkil Damsgaard Olsen
Institut for nordisk filologi, Københavns universitet

Københavns Universitet

© copyright: K.U.

Udgivet af Københavns Universitet.
I kommission hos Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck,
København.

Trykt hos J. H. Schultz Grafisk A/S

Redaktion: Lilian Noval, Almanakken

ISBN 87-17-05112-1

Mangfoldiggørelse af indholdet af denne bog eller dele deraf er i henhold til gældende dansk lov om ophavsret ikke tilladt uden forudgående aftale med Københavns Universitet (redaktionen). Dette forbud gælder både tekst og illustrationer og omfatter enhver form for mangfoldiggørelse, det være sig ved trykning, fotokopiering, duplikering, båndindspilning, lagring på elektroniske medier m.m.

Københavns Universitet
Almanakken
Nørregade 10
Postboks 2177 ·
1017 København K

Nøgle til Almanakken kan bruges sammen med Københavns Universitets Almanak, der udkommer hvert år.

Den indeholder en kort forklaring til festernes oprindelse og betydning og til alle dages navne efter deres fordeling i måneder og uger hele året igennem.

Nøgle til Almanakken er oprindelig skrevet og samlet af D.H. Wulff, adjunkt ved Aalborg Katedralskole. Den udkom første gang i Ålborg i 1881 på forlaget M.A. Schulz og kostede dengang 60 øre. I 1971 udgav Universitetsforlaget i København et fotografisk optryk af Wulffs tekst, og Københavns Universitet og Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck genudgav i 1985 teksten i et ortografisk moderniseret, men i øvrigt uændret optryk.

Teksten i nærværende udgave af Nøgle til Almanakken er gennemrevideret af universitetslektor Thorkil Damsgaard Olsen, Institut for Nordisk Filologi.

Indledning

I mere end 300 år har Københavns Universitet - i henhold til et aldrig ophævet og derfor formentlig stadig gældende kongeligt påbud fra 1636 - forsynet det danske rige med den årlige almanak. Kerneindholdet i denne publikation er kalenderen, der for det enkelte år registrerer årets dage fordelt på måneder og uger, giver oplysning om placeringen af de kirkelige fester og enkelte andre særlige mærkedage, og for den enkelte dag meddeler dagens navn.

Året

Et kalenderår omfatter 365 dage/døgn (i skudår dog 366 dage/døgn) fordelt på 12 måneder af 28-31 dages varighed.

Kalenderåret er en periode af næsten samme længde som det astronomiske solår, det tropiske år: det tager jorden 365,2422 døgn at fuldføre et kredsløb omkring solen. Forskellen mellem de to perioders længde kan synes ubetydelig, men er dog så stor, at den over århundrederne ville medføre en glidende forskydning af årstiderne gennem kalenderåret, såfremt der ikke blev korrigeret

for den. Det sker i vor kalender ved indføjelser af en ekstra dag, en såkaldt skuddag, i visse kalenderår, således at disse, de såkaldte skudår, kommer til at omfatte 366 dage.

I sin oprindelige udformning (kaldt den julianske kalender efter sin ophavsmand Julius Cæsar, d. år 45 f.Kr., og indført i Rom fra og med år 45 f.Kr.) indføjede kalenderen en ekstra dag i hvert fjerde kalenderår; det indebar en svag overkorrektion, således at kalenderåret i løbet af ca. 400 år vandt godt 3 døgn i forhold til solåret.

En revideret version (den gregorianske kalender, indført i den katolske verden i 1582 af pave Gregorius 13. og antaget i Danmark fra og med år 1700) reducerer skuddagenes antal til 97 pr. 400 kalenderår og formindsker dermed også virkningen af forskellen mellem solårets og kalenderårets længde: under den gregorianske kalender forskyder kalenderår og solår sig med mindre end 1 døgn i forhold til hinanden i løbet af 3000 år.

Skudår er herefter år, hvis årstal efter Kristi fødsel er deleligt med 4 (1988, 1992, 1996 osv.); hundredårene (1600, 1700, 1800 osv.) dog kun, såfremt de er delelige med 400 (1600, 2000 osv.). Som skuddag regnes i skudår årets 55. dag, dagen efter 23. februar.

Månedene

Den julianske/gregorianske kalender er baseret på solåret. Det hertil svarende kalenderårs 365 eller 366 dage er opdelt i 12 (kalender)måneder, perioder af 28-31 dages varighed med hver sit (latinske) navn: januar (31 d.), februar (28 eller 29 d.), marts (31 d.), april (30 d.), maj (31 d.), juni (30 d.), juli (31 d.), august (31 d.), september (30 d.), oktober (31 d.), november (30 d.), december (31 d.).

Denne opdeling og navngivning afspejler i et vist omfang systemet i den gamle romerske kalender, der i år 45 f.Kr. blev afløst af den julianske.

Den før-julianske romerske kalender forsøgte ved forskellige kunstgreb at synkronisere solåret (med dets godt 365 dage) med et

måneår på knap 355 dage (12 perioder fra fuldmåne til fuldmåne, hver af godt 29,5 døgn's varighed). Kalendarisk realiseredes måneåret som 12 perioder af 28-31 dages varighed, i alt 355 dage: marts (31 d.), april (29 d.), maj (31 d.), juni (29 d.), quintilis (29 d.), sextilis (31 d.), september (29 d.), oktober (31 d.), november (29 d.), december (29 d.), januar (29 d.), februar (28 d.). Dette månedsforløb afspejlede i meget grove træk træk månens bevægelser; koordineret med solåret blev det ved, at man hvert andet år indskød en ekstra måned (mercedonius) af 22 eller 23 dages varighed efter den 23. februar.

Den julianske kalender afstod ganske vist helt fra forsøg på at lade kalenderen tage hensyn til månens bevægelser, men valgte dog at strukturere sit kalenderårs 365/366 dage i et system af 12 perioder af nogenlunde samme længde og med de samme navne som den ældre kalenders (måne)måneder. Af disse navne angav de 6 simpelthen månedens placering i et årsforløb, der begyndte med marts: quintilis ("den femte"), sextilis ("den sjette"), september ("den syvende"), oktober ("den ottende"), november ("den niende"), december ("den tiende"); på en ikke alt for gennemskuelig vis synes de øvrige 6 at hænge sammen med enten bestemte gudenavne eller religiøse riter: marts (jfr. guden Mars), april (jfr. lat. aperire "åbne"), maj (jfr. guden Maia), juni (jfr. guden Juno), januar (jfr. guden Janus), februar (jfr. lat. februare "rense"). En af årets måneder blev i den nye kalender omdøbt til minde om initiativtageren til den nye kalender, Julius Cæsar, der fik juli måned opkaldt efter sig, en anden blev på et senere tidspunkt opkaldt efter hans efterfølger Augustus, der efter nogle års forfald fik genoprettet den julianske kalender.

Indtil for få år siden meddelte almanakken ikke blot månedernes latinske navne, men også et sæt ældre danske (eller i hvert fald ikke-latinske) navne: glugmåned (januar), blidemåned (februar), tor(d)måned (marts), fåremåned (april), majmåned (maj), skær-sommer (juni), ormemåned (juli), høstmåned (august), fiskemåned (september), sædemåned (oktober), slagtemåned (november), kristmåned (december). Den svenske almanak registrerer fortsat en tilsvarende række gamle/poetiske månedsnavne. I et vist omfang er der tale om relikter fra en gammel folkelig tidsind-

deling, hvis månedsgrænser ikke faldt sammen med den julianske kalenders.

Uden for almanakken har i nyere tid disse månedsnavne kun en sjælden gang været anvendt, og kun i poetisk/puristisk sammenhæng. Navnene var håbløst forældede allerede i begyndelsen af det 18. århundrede: "De lumpne Nafne Glugmaaned, Blidemaaned, Thormaaned, Faaremaaned, Slagtemaaned etc. hafve i 400 Aar aldrig været brugelige i noget ærligt Skrift, ikke engang i noget Document," skrev historikeren Hans Gram i 1735 til en kollega, der havde ønsket at benytte dem i en historisk fremstilling, og deres forekomst i almanakken var flere gange genstand for Ludvig Holbergs spot.

Ugen

Vor kalender opdeler restløst året i 12 måneder. Derudover opdeles tiden i kortere perioder af 7 dages/døgns varighed. Syvdagesugen har ikke, som kalenderperioderne år og måned, nogen umiddelbar sammenhæng med himmellegemernes bevægelser, men har baggrund i jødisk og anden gammel nærorientalsk socialt/religiøst funderet kalenderpraksis. I europæisk kalendertradition er den indkommet i begyndelsen af det 4. århundrede, da kristendommen blev etableret som officiel religion i det romerske rige.

Årets uger har ikke, som månederne, hver sit navn. Efter international overenskomst 1971 identificeres de til gengæld ved en fortløbende nummerering 1-52. Som uge nr. 1 regnes den første uge, der (med mandag som ugens første dag) indeholder mindst 4 dage af det nye år.

Ugedagene

På grund af den forskudte rytme mellem kalenderåret (365/366 dage) og den periode, der udgøres af 52 uger ($52 \times 7 = 364$),

forskydes ugedagenes placering i kalenderåret hvert år med 1-2 dage i forhold til foregående år. Det er denne omstændighed, i forbindelse med de forskydelige helligdages bevægelse fra år til år, der begrundes, at der til hvert år fremstilles nye kalendere og almanakker.

Ældre kalendere var beregnet til genbrug år efter år. Det problem, der var knyttet til ugedagenes forskydning, løste de ved ikke at dele årets dage op på ugedage, men i stedet at tildele hver af årets 365 dage et af bogstaverne a-g:

1. januar: a
  2. januar: b
  3. januar: c
  4. januar: d
  5. januar: e
  6. januar: f
  7. januar: g
  8. januar: a
  9. januar: b
- osv.

Det enkelte års "søndagsbogstav" angav, hvor søndagene faldt i det pågældende år: var f.eks. søndagsbogstavet "c", faldt søndagene på de datoer, der var mærket med dette bogstav: 3., 10., 17., 24., 31. januar osv. Herudfra kunne man beregne, hvorledes de øvrige ugedage var placeret i året.

Systemet blev overtaget i de ældste almanakker, og der gik lang tid, før almanakredaktørerne indså, at det var helt overflødigt at pålægge brugerne dette beregningsarbejde, når kalenderen alligevel blev skiftet ud hvert år. I Danmark var det først med almanakken for 1685, den første egentlige universitetsalmanak, at det umiddelbart blev angivet, på hvilken ugedag årets enkelte dage falder.

Ugedagenes navne afspejler ugens oprindelse i nærorientalsk kalendertradition. De babyloniske astronomer tilordnede hver af ugens dage til en af de 7 planeter/planetguder (inkl. solen og månen), og dette system blev, allerede i førkristen tid, kopieret hos

grækerne og romerne. I kontaktzonen mellem romersk og germansk kultur blev, formentlig allerede i 3./4. århundrede, etableret et system for ækvivalering af de romerske guder m.v., der indgik i ugedagenes navne, med tilsvarende germanske størrelser; den dermed etablerede navngivning for dagene i den kristne syv-dagesuge nåede i stort set uændret form frem til Danmark i forbindelse med den kristne mission i den tidlige middelalder:

latin	germansk
Sol ("sol")	sunnon ("sol"), jfr. søndag
Luna ("måne")	manan ("måne"), jfr. mandag
Mars	Tiwaz ("Tyr"), jfr. tirsdag
Mercurius	Wodinaz ("Odin"), jfr. onsdag
Jupiter	Thunraz ("Thor"), jfr. torsdag
Venus	Frijo ("Frigg"), jfr. fredag
Saturnus	-

Til guden Saturnus fandt man ingen ækvivalent; til betegnelse af den kristne uges 7. dag overtog man visse steder uformidlet det romerske navn (jfr. eng. saturday), andre steder det fra hebraisk lånte græske ord sabbaton; i Norden betegnedes dagen - sandsynligvis i fortsættelse af en hjemlig tradition - som "vaskedag" (første del af navnet "lørdag" indeholder det nordiske ord laug/løgh "bad").

Kirkeåret

Årets søndage og øvrige kirkelige helligdage er i almanakken markeret med rødt. Listen følger nøje den danske folkekirkens regler for festdagens antal, placering og betegnelser.

Kirkeårets struktur er grundlæggende bestemt ved forekomsten af festerne jul, nytår, hellig 3 konger, påske, pinse, trinitatis og alle helgen samt de til julen og påsken knyttede beredelsesperioder (advent og faste). Af disse er festerne jul, nytår, hellig 3

konger og alle helgen faste fester (dvs. falder på samme månedsdag år efter år), medens påske, pinse og trinitatis er forskydelige.

Kirkeårets søndage benævnes efter deres placering i forhold til en af disse fester eller inden for en af beredelsesperioderne (søndag mellem jul og nytår, 4. søndag i fasten, 11. søndag efter trinitatis, alle helgens søndag osv.), og årets helligdage falder på eller beregnes i forhold til festerne:

juledag : 25 december

2. juledag = St. Stephansdag: 26 december

nytårsdag: 1. januar

skærtorsdag: torsdag før påske

langfredag: fredag før påske

påskedag: søndag i påsken

2. påskedag: mandag efter påskedag

bededag: fredag i den 4. uge efter påske

Kristi himmelfartsdag: torsdag i den 6. uge efter påske

pinsedag: 7. søndag efter påske

2. pinsedag: mandag efter pinsedag

Med undtagelse af bededag, der først blev indført 1686, er alle de kirkelige helligdage en fortsættelse af en oldkirkelig tradition for en årligt tilbagevendende højtideligholdelse af de centrale begivenheder i den nytestamentlige historie: Kristi fødsel, lidelse, død og opstandelse og Helligåndens udgydelse over apostlene.

Indtil for et par hundrede år siden var listen over den danske kirkes helligdage noget mere omfangsrig: de store fester (jul, påske og pinse) blev fejret med 3 helligdage; derudover markerede helligdage årsdagen for yderligere en række nytestamentlige episoder: Mariæ bebudelse (25. marts), Mariæ besøgelse (2. juli), Johannes Døbers fødsel (St. Hansdag 24. juni), hellig 3 konger (6. januar) og Mariæ renselse (kyndelmisse 2. februar); endelig fejredes ved en helligdag den 29. september en fest for St. Michael og alle engle og ved en helligdag den 1. november en fest for alle helgener. Den nuværende helligdagsordning er resultatet af en kalenderreform (ved kongelig forordning af 26. oktober 1770), der reducerede mængden af årlige helligdage med 10.

Påskens beregning

Kirkeårets forskydelige helligdage indgår i et stort og kompliceret kalendarisk system, hvis centrum er påskedag, der falder på en af dagene fra 22. marts til 25. april (inkl.).

Reglerne for påskens placering blev grundlæggende fastlagt i 325 på et kirkemøde i Nikæa, hvor der blev truffet endegyldig afgørelse i en århundredelang oldkirkelig strid om det rette tidspunkt for den årlige højtideligholdelse af årsdagen for Kristi opstandelse. Kirkemødet fastslog, at det var væsentligt, at festen for Kristi opstandelse altid fandt sted på en søndag; som den rette søndag for denne fest blev udpeget den første søndag efter første fuldmåne efter forårsjævndøgn.

Det var et væsentligt element i pave Gregorius 13.s kalenderreform 1582, at påskeberegningen altid skulle ske med udgangspunkt i det kalendariske forårsjævndøgn, den 21. marts (den dato, på hvilken det astronomiske forårsjævndøgn indtraf i året 325). Ved indførelsen af den gregorianske kalender i protestantiske lande afstod man i første omgang fra at overtage netop dette element og fortsatte med at beregne påsken efter det astronomiske forårsjævndøgn. Det medførte et par gange (1724 og 1744), at den protestantiske påske faldt en uge før den katolske - hvad der i 1744 tilsyneladende kom helt bag på autoriteterne i Danmark og udløste temmelig panikslagne manøvrer, bl.a. måtte hele almanakkens første oplag makuleres. I Danmark-Norge og det protestantiske Tyskland blev påskeberegning efter kalendarisk forårsjævndøgn indført i 1777, medens man i Sverige fastholdt en beslutning fra 1739 om, at man først fra år 1844 ville gå over til den gregorianske kalenders påskeberegning.

Forskydelige helligdage m.v.

I en periode, som strækker sig fra den 9. søndag før påskedag til den 8. søndag efter påske, er placeret en hel kæde af helligdage og særligt benævnte dage, hvis placering i det enkelte år afhænger af, hvornår påsken falder.

søndag nr.

9. Fastelavn	Septuagesima	
8. Hvide Tirsdag	Sexagesima	
7. Aske Onsdag	Quinquagesima	Esto mihi
6. 1.s. i fasten	Quadragesima	Invocavit
5. 2.s. i fasten		Reminiscere
4. 3.s. i fasten		Oculi
3. Midfaste		Lætare
2. 5. s. i fasten		Judica
1. Palmesøndag		
Skærtorsdag		
Langfredag		
0. Påskedag		
2.påskedag		
1. 1.s.e.påske		Quasimodo
2. 2.s.e.påske		Misericordia
		Domini
3. 3.s.e.påske		Jubilate
Bededag		
4. 4.s.e.påske		Cantate
5. 5.s.e.påske		Rogate
Kristi himmelfart		
6. 6.s.e.påske		Exaudi
7. Pinsedag		
2.pinsedag		
Tamperdag		
8. Trinitatis		

En række af disse dage markerer centrale begivenheder i Kristi lidelsehistorie og er indbyrdes placeret i overensstemmelse med tidsfølgen i evangeliernes beretning herom:

Palmesøndag: Kristi indtog i Jerusalem (søndag før påske); navnet (lat. dominica palmarum) hentyder til evangeliernes oplysning om, at byens befolkning strøede palmegrene for ham.

Skærtorsdag: den sidste nadver (torsdag før påske); navnet, hvis første led betyder "ren" (jfr. lat. dies viridium "de rensedes dag"), hentyder til Kristi symbolske vask af disciplenes fødder.

Langfredag: Kristi korsfæstelse (fredag før påske); navnet er kopieret efter den oldengelske betegnelse for dagen.

Påskedag: Kristi opstandelse (søndag i påsken); ordet påske er, via græsk og middelalderlatin, lånt fra hebraisk (pesach "forbigang"), hvor det betegner den store fest midt i forårsmånedens til minde om jødefolkets udfrielse af Egypten.

Kristi himmelfartsdag: Kristi optagelse i himlen (40 dage efter påske, torsdag i den 6. uge efter påske).

Pinsedag: Helligåndens udgydelse over apostlene (7. søndag efter påske); ordet pinse er, i forvansket form, lånt fra græsk pentekoste "50. (dag)".

Forud for påsken ligger en længere beredelsesperiode, fasten. Fasteperioden var oprindeligt fastsat med henblik på at give de troende mulighed for at berede sig til påskefesten ved 40 dages askese, svarende til Jesu faste i ørkenen (Matt. 4,2), Moses' faste på Sinai (5 Mos. 9,9 og 18), Elias' faste (1 Kong. 19,8) og - i overført forstand - til jødefolkets 40 år lange vandring i ørkenen. Da søndag, som Herrens særlige festdag, ikke måtte være fastedag, blev fasteperiodens begyndelse sat til den 46. dag før påske, onsdag i den 7. uge før påske. Denne dags gamle navn ("Aske Onsdag") hentyder til den (fra Det gamle Testamente overtagne) skik at strø aske på hovedet som tegn på sorg og bodfærdighed.

Optakt til fasten er fastelavn (nedertysk vastelavent "aftenen (dagen) før fasten"), de tre sidste dage før fasten. Almanakken registrerer fastelavn som betegnelse for fastelavns søndag og anfører derudover det gamle navn på den sidste dag før fastens begyndelse: "Hvide Tirsdag" (af uvis oprindelse og betydning; også varianten "fede tirsdag" kendes, jfr. svensk fettisdag); de gamle folkelige betegnelser for dagene omkring fastelavns søndag (hhv. flæskelørdag, -søndag og -mandag) er derimod ikke med.

9.-6. søndag før påske bærer i almanakken også de gamle latinske navne Septuagesima ("70. (dag)"), Sexagesima ("60. (dag)"), Quinquagesima ("50. (dag)") og Quadragesima ("40. (dag)"). Navnet Quadragesima hentyder til 40-dagesfastens be-

gyndelse; de øvrige tre, som angiver søndagens omtrentlige afstand fra påsken, markerer etaper i en 70-dages periode før påske, som symbolsk skulle erindre om jødefolkets 70-årige udlændighed i det babyloniske fangeskab.

7.-2. søndag før påske og søndagene mellem påske og pinse er i almanakken også betegnet ved de(t) første ord af deres latinske introitus, dvs. den sang, som på den pågældende søndag skulle indlede messen:

Fastelavn: Esto mihi (Sl. 31,3) "vær mig (en tilflugtsklippe)".

1. s. i fasten: Invocavit (Sl. 91,15) "kalder han (på mig, svarer jeg ham)".

2. s. i fasten: Reminiscere (miserationum tuarum) "(Herre), tænk på din barmhjertighed".

3. s. i fasten: Oculi (Sl. 25,15) "(mine) øjne (er stadig vendt mod Herren)".

Midfaste: Lætare (Es. 66,10) "glæd dig, (Jerusalem!)".

5. s. i fasten: Judica (Sl. 43,1) "skaf mig ret, (o Gud)".

1. s. e. påske: Quasimodo (1 Pet. 2,2) "som (nyfødte børn)".

2. s. e. påske: Misericordia Domini (Sl. 33,5) "(af) Herrens miskundhed (er jorden fuld)".

3. s. e. påske: Jubilate (Sl. 66,1) "bryd ud i jubel".

4. s. e. påske: Cantate (Sl. 98,1) "syng (Herren en ny sang)".

5. s. e. påske: Rogate "bed"; dagen, hvis introitus er Vocem jucunditatis (Es. 48,20) "(forkynd det med) jublende røst", var optakt til de tre bods- og bededage ("gangdage") før Kristi himmelfartsdag.

6. s. e. påske: Exaudi (Sl. 27,7) "(Herre), hør (mit råb)".

I perioden mellem påske og pinse falder bededag (fredag i den 4. uge efter påske), der blev indført ved kongelig forordning af 27. marts 1686 og skulle afløse et uoverskueligt system af lokale og nationale, årligt tilbagevendende eller ekstraordinære bods-, bede- og taksigelsesdage. På bededagen (fra torsdag aften kl. 18, når bededagen ringedes ind med den største klokke i hver kirke) skulle al handel og alt håndværksarbejde standse, alle værtshuse lukke, al selskabelighed og alle verdslige adspre-

delser ophøre, og alle, undtagen syge og svagelige, skulle faste, indtil gudstjenesten på bededagen var forbi.

Søndagen efter pinse bærer navnet Trinitatis "treenighedens (søndag)". Denne fest, som er udgangspunkt for kirkeårets tælling af søndage indtil adventsperiodens begyndelse, er en af de unge kirkefester, indført 1334 af pave Johannes 22.

Bestemt af påskens placering er endelig to af årets fire tamperdage. Quatember eller quattuor tempora (på dansk forvansket til tamper), fire korte bods- og fasteperioder (fra onsdag til lørdag), knyttet til hver sin af de fire årstider, falder hhv. onsdag efter invocavit (1. s. i fasten), onsdag efter pinse, onsdag efter korsets ophøjelse (14. september) og onsdag efter Lucia (13. december).

Dagenes navne

Det er et særkende for den danske universitetsalmanak, i forhold til dens nordiske søsterpublikationer, at den har bibeholdt den gamle række af datonavne stort set intakt. I Norge gled datonavnene ud af almanakken i 1912, i Island i 1971; i Sverige blev navnelisten totalt omkalfatret og moderniseret i 1901. Den danske almanak har derimod bevaret en navneliste, der i alt væsentligt fandt sin endelige form i løbet af 1720'erne og siden kun er blevet udsat for få ændringer.

Grundstammen i almanakkens navneliste går tilbage til de tyske almanakker fra det 16. århundrede, som i det hele var de første danske almanakkers forbillede. Disse almanakker byggede atter på de middelalderlige kalendarier, der registrerede de kirkelige fester (inkl. festerne for kirkens helgener), og martyrologier, der for hver af årets dage registrerede, hvilke helgener der den dag skulle mindes. På grundlag af disse kilder tildelte almanakkerne hver dag i året en fest eller et helgennavn. For så vidt angik de kirkelige fester, fulgte man naturligvis principielt lokal praksis der, hvor almanakken blev redigeret; m.h.t. årets

øvrige dage var tildelingen af navne vistnok i høj grad bestemt af tilfældige omstændigheder: benyttelse af forskellige martyrologier og kalendarier og almanakker fra tidligere år skabte i forbindelse med fejllæsninger af de ofte ganske eksotiske helgennavne og sjuskefejl m.h.t. dateringerne en sammenfiltret, helt uoverskuelig tradition, som endnu langtfra er udforsket.

Grundlæggende var navnelisten i de gamle almanakker at betragte som en helgenkalender. Titelbladet til afsnittet Martyrologia Sanctorum i den vel nok største danske almanakredaktørs, Niels Heldvads (1591-1634) værk *Calendariographia sacra* (1618) giver et ganske godt indtryk af, hvorledes de tidlige almanakredaktører har opfattet den kalendariske navneliste: "Her effter følger en Calender vdset effter de Aarlige Allmanacker, som mand bruger i Christendommen, vdi huilcken mand kand see oc læse, huad Guds Martyres Lerdom, Leffnet, Tro oc endeligt haffuer verit, oc met huad bestandighed, de haffue indtil Døden, stadfestet deris Christelige tro. Jtem paa huad Aar, Maaned, dag og tid, de haffue, huer for sig, deris Pine oc Martyr vdstait."

Indtil udgangen af 1720erne var navnelisten i de danske almanakker alt andet end stabil. De store helgendage, som fortsat spillede en rolle i den folkelige tradition og tidsregning længe efter, at de var afskaffet som helligdage, lå nogenlunde fast; men almanakredaktørerne havde tilsyneladende ret frie hænder til fra det ene år til det andet at udskifte mindre kendte helgennavne med andre mindre kendte helgennavne, at indsætte gammeltestamentlige navne eller endog at indsætte danske eller klassiske navne, som ikke - eller i hvert fald ikke entydigt - betegnede en bestemt helgen. Almanakkens årgang 1700 og - i mere behersket omfang - årgang 1715 samt årgangene ved midten af 1720erne gennemførte en udskiftning af det marginale navnestof, som kvantitativt svarer til den svenske almanakrevolution 1901 og i det store og hele førte til den navneliste, som indgår i den nuværende almanak.

Principperne for de udskiftninger af navnestoffet, der fandt sted i begyndelsen af det 18. århundrede, er vanskelige at gennemskue. Man synes at kunne spore en svag tendens til at opprioritere det hjemlige og nordiske: årgang 1700 indsatte f.eks. de is-

landske helgener Gudmund (16. marts) og Torlacus (23. december) og den svenske helgen (?) Eskild (15. september) i navnelisten; i 1720'erne blev indsat en hel række nordiske/germanske navne uden dækning i helgenkalenderen: Inger (26. februar), Ulrica (24. marts), Ditlev (2. oktober), Mette (3. oktober), Broderus (6. oktober), Ingeborg (8. oktober), Torkild (12. november), Volkmarus (20. november), Svend (3. december). Iøjnefaldende er også en redaktionel vilje til at undgå dobbeltregistrering af navne: i vor nuværende almanak er stort set det princip gennemført, at et givet navn kun forekommer på en af årets dage; dermed kan navnet bruges som entydig datoidentifikation. Dette var på ingen måde en selvfølge i de ældre almanakker, der havde rod i en tradition, hvor man dels kunne fejre en og samme helgen flere gange om året (f.eks. på dødsdag og skrinlæggelsesdag), dels ganske ofte havde flere forskellige helgener af samme navn, men med hver sin festdag.

En særlig kilde til navnestoffets fornyelse i almanakken har det danske kongehus været. De første egentlige universitetsalmanakker fra slutningen af det 17. århundrede registrerede den regerende konges fødselsdag (Christian 5., 15. april) og hans faders (Frederik 3., 18. marts). Gennem det 18. århundrede udvikledes inden for almanakkens rammer noget i retning af en kongelig fødselsdagskalender, der omfattede både den aktuelle monark med ægtefælle og børn og de tidligere danske konger og dronninger. På de overlæssede almanaksider var der sjældent plads til både at registrere en kongelig fødselsdag og dagens (helgen)navn, og det var da i alle tilfælde dagens oprindelige navn, der måtte vige pladsen. I begyndelsen af 1830'erne blev der bedre plads på almanaksiderne, da almanakkens astrologiske stof blev udsaneret. Dermed blev der igen plads til de gamle datonavne på de kongelige fødselsdage, og med årgangene 1836-1837 blev dette stof stort set restitueret. Der var dog fem pladser, der ikke blev udfyldt i den omgang; et par af dem (Balbina 31. marts og Simon og Judas 28. oktober) blev forsynet med dagsnavn i løbet af 1850'erne; de resterende tomme pladser (11. oktober, 28. november, 18. december) henstår stadig uden andet navn end det kongelige.

Den nuværende almanak registrerer fødselsdage for samtlige konger af det oldenborgske/glücksborgske hus (med undtagelse af Christian 1., hvis fødselsdag ikke kendes); for dronningernes vedkommende begynder registreringen først med Christian 5.s dronning Charlotte Amalie.

Litteratur:

M.h.t. almanakkens historie kan generelt henvises til Thorkil Damsgaard Olsens artikel "1685-almanakken og de gamle universitetsalmanakker", i Københavns Universitets Almanak for 1985, og til Thorsten Levenstam, Almanackan som kulturbärare, Lund 1984.

For tilblivelsen af almanakkens nuværende navneliste er der gjort detaljeret rede i Bent Jørgensens artikel "Et signalement af den danske almanaks navnerække", i *Studia Anthroponymica Scandinavica* 6, 1988.

Nyttige opslagsværker vedr. de i almanakken registrerede helgener er f.eks. Donald Attwater, *The Penguin Dictionary of Saints*, Harmondsworth 1965 og sen. udg., og Hiltgart L. Keller, *Reclams Lexikon der Heiligen und der biblischen Gestalten*, Stuttgart 1968 og sen. udg. På dansk er legenderne om de mest kendte helgener refereret i Tue Gad, *Helgener. Legender fortalt i Norden*, København 1971, og Niels-Knud Liebgott, *Hellige mænd og kvinder*, Århus 1981. Væsentlig mere omfattende opslagsværker er F.G. Holweck, *A biographical Dictionary of the Saints*, New York og London 1924, og det store *Bibliotheca Sanctorum*, bd. 1-12 (m. registerbind), Rom 1961-1970.

Direkte reference til vor almanak har - ud over tidligere oplag af Nøgle til almanakken (1881, 1971, 1985) - Mogens Eilertsen, *Alle tiders bog*, København 1985 og sen. opl. Afsnittet *Martyrologia Sanctorum* (i Niels Heldvads *Calendariographia sacra* 1618, *Historiarum Sacrarum Encolpodion* 1634) forholder sig til almanakkens navneliste, som den så ud ved begyndelsen af det 17. århundrede.

Nøgle til Almanakken

JANUAR

- ✓ 1. **Nytår.** Kirkelig helligdag. Den kirkelige fest på ottendedagen efter Kristi fødselsdag markerede tidligere årsdagen for Herrens omskærelse (Circumcisio Domini) og navngivning, jfr. Luk. 2,21, der fortsat bruges som evangelietekst på denne dag. I ældre almanakker bar dagen undertiden navnet Jesus.
- ✓ 2. **Abel.** Dagens navn hentyder til den gammeltestamentlige A., Adams (>24. december) og Evas anden søn, der blev slået ihjel af sin broder Kain (1 Mos. 4,1-16).
- ✓ 3. **Enoch.** Dagens navn hentyder til den gammeltestamentlige E., der levede 365 år og derefter blev taget af Gud (1 Mos. 5,21-24).
- ✓ 4. **Methusalem.** Dagens navn hentyder til den gammeltestamentlige M., Enoks (>3. januar) søn, der blev 969 år gammel (1 Mos. 5,25-27).
- ✓ 5. **Simeon, d. 459. S.,** med tilnavnet stylites, var den første og den mest berømte af de nærorientalske søjlehelgener (græsk stylos "søjle"). S., der var søn af kristne, fattige forældre, blev allerede som 13-årig munk og senere eneboer i nærheden af Antiochia. Han tilbragte tre år som eremit ved foden af et bjerg ved landsbyen Telanissos (nær Aleppo) og indlagde sig der berømmelse for sit asketiske levned; han indtog f.eks. overhovedet ikke vådt eller tørt i de 40 fastedage. Efter at han havde forlagt residensen til bjergets top, hvor han i den første tid lod sig lænke fast til et klippestykke, blev han opsøgt af store menneskeskarer, der kom dels for at tilfredsstille deres nysgerrighed, dels for at bede om hans forbøn. For at undgå ustandselig at blive forstyrret af de talrige pilgrimme og turister, der flokkedes omkring ham, tog S. i 422 fast ophold på en seks alen høj søjle (der over årene blev udskiftet med stadig højere søjler, til sidst en på 36 alen, ca. 20 meter) og tilbragte resten af sit liv der, så vidt muligt stående,

med bøn, prædiken og rådgivning. Efter hans død (24., 25. eller 26. juli 459) blev hans lig ført til Antiochia og bisat i domkirken der den 1. september samme år. På stedet, hvor S. havde udfoldet sin iøjnefaldende aktivitet, blev der bygget et kloster; i dettes ruiner forevises stadig fundamentet til S.s søjle. Når den vestlige kirke henlægger S. stylites' festdag til 5. januar, skyldes det muligvis sammenblanding med en anden helgen ved navn S. (evt. "Gamle S.", Luk. 2, 25-35).

✓ **6. Hellig 3 konger.** Matthæusevangeliets beretning (Matt. 2,1; 2,11) om vismændene fra Østen, der med en stjerne som vejviser fandt jødernes nyfødte konge i Bethlehem og hyldede ham med gaver i form af guld, røgelse og myrra, blev allerede i oldkirkelig tid udsmykket med talrige legender, udlægninger og kommentarer. Den overlevering, der blev standard i den vestlige kirke, fastslog, at der var tale om tre konger (fra hhv. Asien, Europa og Afrika), og tildelte dem navnene Caspar (>9. maj), Melchior og Balthasar (>19. oktober). Relikvierne af de hellige tre konger blev iflg. traditionen fundet af kejser Konstantin den Stores moder kejserinde Helene (>21. maj), der erhvervede dem i bytte mod relikvierne af apostlen Thomas (>21. december) og i første omgang førte dem til Konstantinopel. Herfra kom de til Milano, hvor de beroede indtil 1164, da Frederik Barbarossas kansler Rainald von Dassel beslaglagde dem og overførte dem til domkirken i Köln. - Hellig 3 kongersdag var helligdag i Danmark indtil 1770.

✓ **7. Knud, hertug, d. 1131.** Erik Ejegods søn Knud, med tilnavnet Lavard ("brødgiver, herre", samme ord som eng. "lord"), var født ca. 1096 og blev opdraget først hos Skjalm Hvide på Sjælland, senere hos hertug Lothar (den senere kejser) i Sachsen. Hans onkel kong Niels udnævnte ham ca. 1115 til jarl/hertug i Sønderjylland; til dette embede føjede han i 1127 posten som obotriternes konge. Han blev myrdet af sin fætter Magnus, kong Niels' søn, i Haraldsted skov den 7. januar 1131. Drabet udløste en borgerkrig, der først sluttede med K.s søn Valdemar 1.s magt-overtagelse 1157. Allerede under borgerkrigen bestræbte Valdemar sig for at etablere K.s helgenry, og som enekonge lykkedes det ham i 1169 at få paven til at kanonisere K. Den dynastisk-politiske betydning af dette blev markeret, da K.s re-

likvier den 25. juni 1170 blev ophøjet på alteret i Ringsted kirke; ved samme lejlighed blev Valdemars søn Knud kronet som konge.

✓ 8. **Erhardt**, d. ca. 700 (?). I krypten under klosterkirken Niedermünster ved Regensburg opbevarede i den tidlige middelalder relikvierne af en E., biskop af Regensburg, der betragtedes som hellig og i 1050'erne blev kanoniseret og skrinlagt. Traditionerne om E. er fattige: han kan være identisk med den biskop E., der forestod dåben af den blinde hertugdatter, senere abbedisse og helgeninde Odilia (Sainte Odile), der under dåbs-handlingen ved et mirakel blev seende.

✓ 9. **Julianus**, d. ca. 300. Den unge kristne J. levede i et kysk ægteskab med sin hustru Basilissa i Antioie i Egypten. Efter forældrenes død omdannede J. og Basilissa deres hus til et kloster/hospital og fordelte deres anselige formue til godgørende formål. Under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser døde Basilissa en fredelig død, medens J. blev arresteret, tortureret og halshugget.

✓ 10. **Paul eremit**, d. 341. Den kristne rigmandssøn P. flygtede under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser fra Theben i Egypten ud i den egyptiske ørken og levede der som eneboer i knap 90 år, indtil han døde 113 år gammel. Umiddelbart før sin død modtog han besøg af St. Antonius (>17. januar). Om P., der betragtes som den første kristne eneboer, har St. Hieronymus (>30. september) forfattet en legende, der udførligt og med mange eventyrlige og utroværdige detaljer fortæller om St. Antonius' besøg.

✓ 11. **Hyginus**, d. ca. 142. H., der stammede fra Athen, blev valgt til pave efter Telesforus i året 138. Han virkede i embedet i 4 år og blev dræbt under Antoninus Pius' (138-161) kristenforfølgelser.

✓ 12. **Reinhold**. Ridderen R. indtrådte i det 10. århundrede som munk i klostret St. Pantaleon i Køln. Hans overdrevent nidkære opsyn med klostrets byggearbejder medførte, at han blev slået ihjel af stenhuggerne. Hans lig, der blev kastet i Rhinen, blev fundet på mirakuløs vis og blev senere overført fra Køln til Dortmund.

✓ 13. **Hilarius**, d. 367. Den velhavende og veluddannede H. i Poitiers konverterede til kristendommen omkring år 345 og blev i

år 350 valgt til biskop i Poitiers. Som biskop og som forfatter var han aktiv i bekæmpelsen af den arianske trosretning og blev i den anledning af den arianske kejser Konstantius 2. for en periode (356-360) forvist til Frygien. Hans forfatterskab omfatter hymner (bl.a. Den danske Salmebog nr. 360 "Aleneste Gud i Himmerig"), bibelkommentarer, dogmatiske og historiske værker. Pave Pius 9. udråbte ham i 1851 til kirkelærer (doctor ecclesiae).

- ✓ 14. **Felix**, d. ca. 260. Præsten F. i Nola, nær Napoli, undgik på mirakuløs vis flere gange at miste livet under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser. Beretningen om hans beskedne, men mirakelfyldte liv kendes fra de digte, St. Paulinus af Nola (>23. juni) skrev til hans helgendag.
- ✓ 15. **Maurus**, d. ca. 550. M. var søn af en romersk senator og blev elev af St. Benedictus (>21. marts). Som Benedictus' hjælper i klostret Subiaco i Sabinerbjergene reddede han ved en bestemt lejlighed den unge St. Placidus (>5. oktober) fra druknedøden. Ifølge en overlevering efterfulgte M. St. Benedictus som abbed, da denne i 529 drog fra Subiaco til Monte Cassino. Ifølge en anden overlevering blev M. af St. Benedictus sendt til Gallien, hvor han grundlagde klostret Glanfeuil (senere Saint-Maur-sur-Loire mellem Tours og Nantes) og døde af pest ca. 580; denne overlevering er vistnok en konstruktion fra det 9. årh.
- ✓ 16. **Marcellus**, d. ca. 309. M. blev pave i Rom ca. 307. Om ham ved den ældre overlevering kun, at han omorganiserede den kirkelige forvaltning i Rom og blev sendt i landflygtighed af kejser Maxentius (306-312). Legenden om M. fortæller, at kejseren søgte at ydmyge M. ved at omdanne det hus, hvor han celebredede messe, til stald og at tvinge M. til at muge ud under hestene og æslerne.
- ✓ 17. **Antonius**, d. 356. A. var født ca. 250 i Heraklea i Egypten. Som 20-årig bortskænkede han al sin ejendom til de fattige for at påbegynde et liv i ensomhed og askese i en klippehule ved randen af ørkenen. Ca. 312 trak han sig tilbage til bjerget Kolzim (ved det NV hjørne af Det røde Hav) og levede der resten af sit liv som rådgiver og lærer for en stadigt voksende skare af pilgrimme, der opsøgte ham og i visse tilfælde slog sig ned som eneboere i hans nærhed. Han korresponderede med kejser Konstantin og hans sønner og indfandt sig som olding en enkelt

gang i Alexandria for at prædike mod arianerne. A. er den klassiske repræsentant for "ørkenfædrene", de oldkirkelige eremitter i den nære orient, og grundlægger af den særlige livsform eneboersamfundet, som St. Pachomius i 320 videreudviklede til en egentlig klosterdannelse. A.s ven, kirkefaderen St. Athanasius (>2. maj), har forfattet en beskrivelse af A.s levned. A.s grav blev fundet i 561; hans relikvier blev overført til Alexandria, senere blev de bragt til Konstantinopel, hvorfra en række vesteuropæiske kirker modtog en A.-relikvie.

- ✓ 18. **Prisca**. P. var ifølge legenden (fra det 8. årh.) en ung pige, der blev halshugget for troens skyld under kejser Claudius (268-270).
- ✓ 19. **Pontianus**, d. ca. 160. P. var ifølge legenden en lægmand i Spoleto, der trådte modigt op imod den hedenske dommer Fabianus' forsøg på at udrydde kristendommen. Han blev udsat for forskellige former for tortur (slag, glødende kul), der viste sig lige så virkningsløse som efterfølgende forsøg på at aflive ham ved at kaste ham for løverne, sulte ham ihjel og kaste ham i flydende bly. Til sidst blev han halshugget. P.s relikvier blev i 966 overført til Utrecht. P. indkom i almanakken med årgang 1715.
- ✓ 20. **Fabian og Sebastian**. Fabian, d. ca. 250, blev valgt til pave efter et tegn fra himlen: sammen med andre romerske borgere afventede han udfaldet af pavevalget efter pave Anterus' død ca. 236, da en due pludselig fløj ned fra himlen og satte sig på F.s hoved. Han blev senere halshugget under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser. - Sebastian, d. ca. 288, var en kristen soldat i kejser Diokletians (284-305) livgarde. Under kristenforfølgelserne blev han på kejserens befaling bundet til et træ og gennemboret af numidiske bueskytters pile. Han overlevede imidlertid, blev restitueret og opsøgte kejseren for at protestere mod kristenforfølgelserne. Kejseren lod derefter sine soldater prygle ham ihjel med knipler og lod liget kaste i Cloaca Maxima. En kristen kvinde fandt liget og lod det begrave ved Via Appia, under den nuværende kirke S. Sebastiano.
- ✓ 21. **Agnes**, d. ca. 300. Legendens om St. A. er en af de ældste af fortællingerne om de oldkirkelige martyrer. Ifølge legenden var A. datter af rige forældre i Rom. Hun afviste som 12-årig pige

flere smigrende tilbud om ægteskab med henvisning til, at hun allerede havde en brudgom ved navn Jesus Kristus. En af de forsmåede bejlere, præfekten Sempronius, prøvede at straffe hende ved at tvinge hende til at gøre tjeneste i et bordel, men planen mislykkedes: hendes hår voksede, så det skjulte hendes nøgenhed, og kundernes øjne blev blændet af et lysskær. Præfektens søn faldt død om, da han forsøgte at udnytte situationen, og måtte genoplives af A. Hun blev herefter overgivet til en dommer og dømt til døden, men et forsøg på at slå hende ihjel ved at brænde hende offentligt mislykkedes, og først da dommeren havde befalet en soldat at støde et sværd gennem hendes hals, udåndede hun. Hun blev begravet ved Via Nomentana (hvor kirken S. Agnese fuori le mura nu står). Ved hendes grav blev hendes veninde Emerentiana (>23. januar) stenet ihjel af rasende hedninge; St. A.s forældre så i en vision deres datter stå blandt salige jomfruer med et lam ved sin side.

✓ **22. Vincentius**, d. ca. 300. Ærkediakon V. af Zaragoza blev under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser fængslet og udsat for de grusomste pinsler, som han bar med stoisk tålmodighed. Radbrækket, gennemboret af lanser, ristet over sagte ild og endelig henslængt på et gulv dækket af glasskår udåndede han omsider, og hans lig fik en kristelig begravelse, efter at bødlerne to gange forgæves havde forsøgt at tilintetgøre det.

✓ **23. Emerentius**. Almanakkens navn til dagen 23. januar er fejlagtigt; dagens rigtige navn er Emerentiana (i ældre almanakker forkortet Emerent.), dvs. St. Emerentiana, d. ca. 300, St. Agnes' (>21. januar) veninde; hun blev stenet ved St. Agnes' grav, da hun i hårde vendinger bebrejdede hedningene deres gudløshed, og blev begravet ved St. Agnes' side.

✓ **24. Timotheus**, d. ca. 70. T., der stammede fra Lystra (det nuværende Konya i Tyrkiet), var elev af apostlen Paulus (>29. juni), der bl.a. stillede to af sine epistler til ham. Efter Paulus' død blev han ifølge den oldkirkelige overlevering biskop i Efesus, hvor han led martyrdøden under kejser Nero (54-68). Legenden fortæller, at han under torturen blev trøstet af engle, så himlen stå åben og så Kristus række en martyrkrone frem.

- ✓ 25. **Pauli omvendelse.** Den kirkelige fest den 25. januar skulle markere årsdagen for apostlen Paulus' (>29. juni) omvendelse: farisæeren Saulus, der forfulgte de kristne og bl.a. havde medvirket ved drabet på St. Stephan (>26. december), modtog under en rejse til Damaskus år 36 en åbenbaring, der medførte, at han omvendte sig til kristendommen og antog navnet Paulus (Ap.g. 9, 1-18).
- ✓ 26. **Polycarpus**, d. ca. 155. Biskop P. af Smyrna var en betydningsfuld skikkelse i de kristne menigheder i Lilleasien. Som 86-årig blev han angivet som kristen og ført for prokonsulen, der forgæves forsøgte at overtale ham til at forbande Kristus og aflægge ed til kejserens skytsgud. Et forsøg på at brænde ham levende mislykkedes: flammerne hvævede sig i en bue over ham og stod som en mur omkring ham, og bøddelen fik til sidst ordre til at stikke ham ihjel med en dolk. Den udførlige beretning om hans martyrium, som den lokale menighed skrev til søstermenigheden i Philomelium, er en af de første autentiske skildringer af et kristent martyrium.
- ✓ 27. **Chrysostomus**, d. 407. Johannes, der for sin veltalenheds skyld fik tilnavnet Chrysostomus ("guldmond"), blev døbt 372 og indtrådte efter nogle års munkeliv i den gejstlige stand 381 som diakon, senere præst hos biskop Meletios af Antiochia. I 398 blev han patriark af Konstantinopel. Hans kompromisløse, åbenhjertigt formulerede reformbestrebelse skaffede ham mange fjender, bl.a. kejserinde Eudokia og ærkebiskop Theophilus af Alexandria, og medførte, at han i 403, og igen i 404, måtte drage i landflygtighed. Da han i 407 blev beordret til at drage endnu længere væk fra Konstantinopel, døde han af udmattelse under rejsen (13. september 407). Hans jordiske rester blev den 27. januar 438 bisat i Apostelkirken i Konstantinopel og blev senere, omkring år 1200, overført til Peterskirken i Rom. Johannes C.s prædikener fra tiden i Antiochia er klassiske i den kristne litteratur; for disse blev han i 1568 udnævnt til kirkelærer af pave Pius 5. og i 1908 af pave Pius 10. udråbt som skytshelgen for de kristne prædikanter.
- ✓ 28. **Frederik 6.s fødselsdag 1768.**
Carolus Magnus, d. 814. Helgenkåringen af den frankiske konge (768-800), senere (800-814) kejser Karl den Store fandt sted 1165

på Frederik Barbarossas foranledning. Det var Frederik Barbarossas kansler, ærkebiskop Reinald von Dassel, der med (mod)pave Paschalis 3.s godkendelse erklærede C. for helgen, og hensigten med aktionen var udpræget politisk: at styrke kejsermagtens prestige og indhente det forspring, som det franske kongehus i kraft af sine talrige kongehelgener havde i så henseende. "Kanoniseringen" af C. blev ikke anerkendt af Rom, men dyrkelsen af C. som helgen blev tolereret lokalt.

✓ 29. Christian 7.s fødselsdag 1749.

✓ Valerius. V. var i slutningen af det 3. århundrede (?) biskop i Trier. Hans relikvier opbevares, sammen med relikvierne af hans forgænger Eucharius, Triers første biskop, i klostret St. Matthias i Trier. Ifølge legenden var det St. Peter (>29. juni), der udsendte V. og Eucharius for at missionere blandt frankerne.

✓ 30. Adelgunde, d. 684(?). For at undgå et uønsket ægteskab flygtede den unge A. fra sine forældre i Hennegau og gik i kloster. Hun grundlagde senere klostret Maubeuge i Nordfrankrig og blev dets første abbedisse.

✓ 31. Vigilius, d. 405. Efter studier i Rom og Athen kom den unge V. i slutningen af det 4. århundrede til Trient, hvor han i 385 blev valgt til biskop. Efter at have bygget talrige kirker og omvendt mange hedninge forlod han sit stift for at prædike evangeliet for de vantro andetsteds i landet. Han ødelagde en Saturn-statue og blev i den anledning slået ihjel af de ophidsede hedninge med knipler og træsko. Hans helgendag er 26. juni; 31. januar er datoen for hans skrinlæggelse.

FEBRUAR

- ✓ **1. Brigida**, d. 523. Den irske helgeninde B. grundlagde klostret i Kildare, hvor hun ifølge legenden allerede som 14-årig havde indrettet sig en eneboercelle under en eg (oldirsk cell-dara "ege-celle"). Til hendes person er knyttet en lang række helbredelsesundere (B. thaumaturga "helbrederske"), og hun regnes som Irlands skytshelgen.
- ✓ **2. Kyndelmisse**. Årsdagen for Marias renselse (Purificatio Mariæ) og Kristi fremstilling i Templet (Hypapanti Domini) den 40. dag efter Kristi fødselsdag fejredes i middelalderen bl.a. ved processioner med levende lys og kaldtes derfor også Candelaria ("lysmesse"; lat. candela = "vokslys"); "kyndel-" i ordet Kyndelmisse er en forvanskning heraf. - Mariæ renselsesdag var helligdag i Danmark indtil 1770.
- ✓ **3. Blasius**, d. ca. 300 (?). Under kejser Diokletians (284-305) - eller måske kejser Licinius' (307-323) eller kejser Julians (361-363) - kristenforfølgelser søgte biskop B. af Sebaste (Sivas i Tyrkiet) tilflugt i en hule, hvor fugle bragte ham føde, og vilde dyr opsogte ham for at få lægt deres sår. Ved sin forbøn reddede han en dreng, der var lige ved at blive kvalt af et fiskeben. Da hans skjulested blev opdaget, blev han fængslet, underkastet tortur og sluttelig halshugget. Blasius regnedes i senmiddelalderen som en af de 14 nødhjælpere, med halsonder og hudsygdomme som sit særlige område.
- ✓ **4. Veronica**. Ifølge den apokryfe overlevering var V., en af Kristi disciple, i besiddelse af et klæde, som bar et aftryk af Kristi ansigtstræk. En tradition meddeler, at aftrykket var opstået, da Kristus under vandringerne til Golgatha havde aftørret sit svedige ansigt med klædet, en anden, at Kristus havde ladet klædet indpræge med sine ansigtstræk, da V. havde udtrykt ønske om at eje hans portræt. Ifølge legenden blev kejser Tiberius

helbredt for en alvorlig sygdom blot ved at kaste et blik på billedet.

- ✓ 5. **Agathe**, d. ca. 250. Den unge, billedskønne A. i Catania (Sicilien) afviste et frieri fra den lokale statholder med den begrundelse, at hun var kristen. Hun blev derefter fængslet og tortureret til døde: hendes bryster blev skåret af, hun blev brændt med fakler og til sidst kastet på et leje af glødende kul og skarpe skår.
- ✓ 6. **Dorothea**, d. ca. 300. Da den unge kristne D. i Cæsarea i Kappadokien afviste den lokale statholders tilnærmelser, lod denne hende fængsle, torturere og dømme til halshugning. En af tilskuerne bad hende hånligt om at sende ham blomster og frugter fra Kristi have; efter henrettelsen kom en engel til syne med en kurv fuld af roser og æbler - hvad der rimeligt nok medførte at spotteren lod sig omvende.
- ✓ 7. **Richard**, d. 720. Sammen med sine sønner Villebaldus, senere biskop i Eichstätt (>7. juli), og Vunibaldus, senere abbed i Heidenheim, drog den engelske konge (?) Richard fra Essex på pilgrimsrejse til Rom og Det hellige Land. Han døde imidlertid allerede på udrejsen og blev begravet i Lucca i Toscana. Relikvier af R. blev i 1154 overført til Eichstätt.
- ✓ 8. **Corintha**, d. ca. 250. C. (måske rettere Cointa eller Quinta) var en kristen kvinde i Alexandria. Da hun under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser nægtede at ofre til de hedenske guder, blev hun bundet og slæbt gennem hele byen under en hest, indtil hun døde. C. (der havde plads i Heldvads helgenkalender (1618)) blev genindsat i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 9. **Apollonia**, d. ca. 250. Under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser blev den aldrende kristne kvinde A. i Alexandria fængslet, tortureret (fik bl.a. tænderne slået eller trukket ud) og levende brændt.
- ✓ 10. **Scholastica**, d. 542. S., St. Benedictus' (>21. marts) tvillingsøster, var nonne i et kloster nær Monte Cassino og mødtes med sin broder en gang om året til bøn og åndelig samtale. Ved deres møde i 542 forhindrede et voldsomt og langvarigt uvejr St. Benedictus i at tage afsked; på tredjedagen døde S., og broderen så hendes sjæl flyve til himmels i en dues skikkelse.

- ✓ **11. Euphrosyne.** Den hellige Euphrasia/Eupraxia fejres visse steder den 11. februar, andre steder den 13. marts (der også i ældre almanakker kan bære navnet E.). - Euphrasia, d. ca. 412, flyttede sammen med sin moder fra Konstantinopel til Tabbenisi (klostervæsenets hjemsted) i Egypten, hvor hun sluttede sig til en gruppe fromme kvinder. Efter moderens død brød hun sin forlovelse, skænkede al sin ejendom til de fattige og tilbragte resten af sit liv i ydmyghed og askese. - Navnet E. er indkommet i almanakken ved forveksling med St. E. (25. september), en historisk helgeninde, hvis legende fortæller, at hun for at undgå ægteskab iførte sig mandsklæder og gik i munkekloster i Alexandria. Uden at genkende hende besøgte hendes egen fader hende der gennem 38 år for at få råd og vejledning; først på sit dødsleje afslørede hun sagens rette sammenhæng for ham, og efter hendes død overtog han hendes celle i klostret.
- ✓ **12. Eulalia,** d. ca. 300. Legenden om St. E. af Barcelona fortæller, at den unge kristne pige E. under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser af egen drift indfandt sig hos den lokale hedenske dommer for at give udtryk for sin harme over den hedenske afgudsdyrkelse, og at hun i den anledning blev udsat for grusom tortur og til sidst dræbt (korsfæstet eller levende brændt), hvorefter hendes sjæl fløj til himmels i en dueskikkelse. Legenden om St. E. af Barcelona er en kopi af legenden om St. E. af Merida (festdag 10. december, ikke i vor almanak); det kan dog ikke udelukkes, at den E., man i Barcelona har dyrket som helgen, historisk set er en fra E. af Merida forskellig person. E. indkom i almanakken med årgang 1701.
- ✓ **13. Benignus,** d. ca. 300. B. af Todi i Umbrien led martyrdøden under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser. Den lokale tradition fortæller, at B. var præst og modigt accepterede martyriet for at forsvare sandheden. B. indkom i almanakken med årgang 1701.
- ✓ **14. Valentinus.** Til denne dag er knyttet flere helgener med navnet V: (1) biskop V. af Terni, d. ca. 270, der bl.a. helbredte en forkrøblet dreng og led martyrdøden ved halshugning; (2) præsten V. i Rom, d. ca. 270, der søgte at overbevise kejser Claudius (268-270) om kristendommens overlegenhed, helbredte en blind pige og led martyrdøden ved halshugning; (3) biskop V., d. ca. 470, der

som missionsbiskop udbredte evangeliet i Rhætien, hvis relikvier i 751 blev overført til Passau, og hvis rigtige helgendag er den 7. januar.

✓ **15. Faustinus**, d. ca. 120. Dyrkelsen af de to oldkirkelige martyrer F. og Jovita i Brescia den 15. marts er attesteret fra det 6. århundrede. Den helt igennem uhistoriske legende (fra det 9. århundrede) gør Jovita (vistnok egentlig et kvindenavn) til F.s broder og fortæller, at de to brødre på kejser Hadrians (117-138) tid for deres tros skyld måtte udstå en ufattelig række af pinsler i Rom og i Napoli, før de omsider blev halshugget i Brescia. Brødrene F. og Jovita er skytshelgener for stiftet Brescia.

✓ **16. Juliane**, d. ca. 300. J. var datter af hedenske forældre i Nikomedien (Izmid i Tyrkiet), blev allerede som 9-årig forlovet med en hedensk yngling, men følte sig tiltrukket af og omvendte sig til kristendommen. Da hun som 18-årig nægtede at gifte sig med sin forlovede, der i mellemtiden var blevet præfekt i byen, lod han hende fængsle, torturere og henrette.

✓ **17. Findanus**, d. 603. Den irske abbed F. nød stor berømmelse for det fattige og strenge liv, han og hans munke førte i klostret Cloneenagh, som han selv havde grundlagt ca. 548: F. levede selv alene af muggent bygbrød og mudret vand, munkene levede som eneboere, afholdt sig helt fra animalsk kost og drev deres landbrug med primitive redskaber, uden anvendelse af trækdyr. F. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ **18. Concordia**, d. ca. 250(?). Denne lidet kendte helgen, der dog bl.a. dyrkedes lokalt i Tyskland, er en af de oldkirkelige martyrer, muligvis led hun døden under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser. En helt igennem uhistorisk legende knytter hende, som hustru eller amme, til St. Hippolytus' (>13. august) husstand.

✓ **19. Ammon**, d. ca. 250. A., Zenon, Ptolomæus, Ingenuus og Theophilus var, skønt kristne, soldater i kejser Decius' (249-251) hær under kristenforfølgelserne. De overværede i Alexandria, hvorledes en trosfælle under tortur var ved at bryde sammen og afsværge den kristne tro; de hjalp og trøstede ham og trådte derefter åbenlyst frem som kristne, hvorefter de omgående blev slået ihjel. Den rigtige helgendag er 20. december (eller efter visse traditioner 20. februar). Navnet A. havde plads i de

tidlige almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)); det blev genindsat i almanakken med årgang 1717.

- ✓ 20. **Eucharias** (rigtigere Eucharius), d. 738. Efter et fromt og ydmygt klosterliv blev E. i 719 valgt til biskop af Orleans. Da han satte sig til modværge mod Karl Martels planer om at konfiskere kirkens gods, forviste Karl ham i 732 til Køln, senere til klostret St. Trond nær Bruxelles, hvor han døde i 738. Blandt hans mirakler nævnes bl.a. en vision, hvori han så Karl Martel indgå til den evige fordømmelse.
- ✓ 21. **Samuel**. Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige dommer S., der udvalgte og salvede kongerne Saul og David (1 Sam. 1-25).
- ✓ 22. **Peters stol**. Ifølge den apokryfe overlevering blev apostlen Peter (>29. juni) fængslet i Antiochia, men - ved apostlen Paulus' (>29. juni) mellemkomst - løsladt på prøve. Ved et mirakel genoplivede han en dreng, der havde været død i 14 år og omvendte derved præfekten og hele befolkningen til kristendommen; de byggede derefter en prægtig kirke, i hvis midte de anbragte en høj tronstol til Peter, så alle kunne se og høre ham. Efter syv år som biskop i Antiochia drog Peter videre til Rom.
- ✓ 23. **Papias**, d. ca. 150. P. var biskop i Hierapolis i Frygien og skal bl.a. have haft forbindelse med apostlen Philip (>1. maj), der led martyrdøden i Hierapolis. P. indkom (i formen Papi-nian.) i almanakken med årgang 1701.
- ✓ 24. **Skuddag**. I skudår er det årets 55. dag, dagen efter 23. februar, der betragtes som indskuddt. Skuddagens ejendommelige placering midt inde i en måned har historiske grunde. I den gamle romerske kalender søgte man at opnå overensstemmelse mellem solår og måneår ved hvert andet år at indføje en ekstra måned (på 22 eller 23 dage) i kalenderen; denne skudmåned, mercedonius, var placeret umiddelbart efter de romerske festligheder terminalierne 23. februar. Den julianske kalender, der blev indført i år 46 f.Kr., henlagde skuddagen til samme tidspunkt, hvor den ældre kalender havde placeret skudmåned, umiddelbart efter 23. februar. - Skuddagen har intet kalendernavn; i skudår flyttes navnene Matthias, Victorinus, Inger, Leander og Øllegaard til hhv. 25., 26., 27. 28. og 29. februar.

- ✓ **Matthias.** M. blev optaget blandt apostlene efter Judas Ischariot (Ap.g. 1,26). Om hans apostelgerning fortæller den legendariske overlevering flere forskellige, indbyrdes uforligelige historier: visse kilder lader M. virke i Judæa, blive anklaget, dødsdømt og henrettet ved stening og halshugning; andre fortæller, at han døde en fredelig død; atter andre, at han blev korsfæstet og begravet i Rom.
- ✓ **25. Victorinus,** d. ca. 250. De oldkirkelige martyrer V., Victor, Nicephorus, Claudius, Diodorus, Serapion og Papias blev under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser på hver sin måde tortureret og henrettet i Korinth. Senere kilder flytter deres martyrium til Egypten.
- ✓ **26. Inger.** Navnet Inger (næppe et helgennavn) kom ind i almanakken fra og med årgang 1729. Det afløste navnet Nestorius.
- ✓ **27. Leander,** d. ca. 600. L. var biskop i Sevilla, broder til St. Isidor, der efterfulgte ham i embedet. L. havde held til at omvende kong Reccared og mange andre visigoter fra arianismen til den ortodokse kristendom, men måtte også flere gange gå i landflygtighed på grund af sin hårdnakkede modstand mod arianismen. L. fejres enten den 13. marts (hans dødsdag) eller den 27. februar (måske ved forveksling med navnebroderen L. af Smyrna, der denne dag led martyrdøden sammen med Servilianus og Datianus). Navnet L. havde plads i de tidlige almanakker under datoen 25. eller 27. februar; det blev genindsat i almanakken under datoen 27. februar fra og med årgang 1837; i tidligere årgange var dagens navn Procopius.
- ✓ **28. Øllegaard.** Heldvad (1618) identificerer Ø. med mystikeren St. Hildegard af Bingen, d. 1179, abbedisse i Diessenberg og Rupertsberg; hendes festdag er imidlertid 17. september. En anden St. Hildegard, d. 783, Karl den Stores (>28. januar) hustru, fejredes den 30. april. Helgenkalenderne indeholder ikke til datoen 28. februar noget navn, der blot overfladisk ligner Ø. Selve navnet Ø. er snarest en fordanskning af det oldhøjtyske navn Odalgart, der også kendes som helgennavn, men ikke til denne dato.

MARTS

- ✓ 1. **Albinus**, d. 550. A., der var født 469, blev i 504 abbed i Tintillac og i 529 biskop i Angers. Han nød helgenry allerede kort tid efter sin død; i 556 blev en kirke indviet til hans ære.
- ✓ 2. **Simplicius**, d. 483. S. var pave 468-483, i den kritiske periode, da det vestromerske rige gik under. Om hans levned vides ikke meget andet, end at han restaurerede og genindviede nogle kirker.
- ✓ 3. **Kunigunde**, d. 1033. K., datter af grev Siegfried af Lützelburg, ægtede i 999 hertug Henrik af Bayern, den senere konge og kejser Henrik 2. (>12. juli). K. var aktiv i forbindelse med grundlæggelsen af bispedømmet Bamberg og benediktinernonneklostret Kaufungen i Hessen. Efter Henrik 2.s død 1024 blev K. nonne i Kaufungen. K. blev kanoniseret 1200. Ifølge den legendariske overlevering levede det barnløse ægtepar Henrik og K. i et kysk "Josefsægteskab"; en legende fortæller, at K. engang måtte forsvare sig mod en anklage for ægteskabsbrud ved at underkaste sig gudsdøm (gang på glødende plovskær). - K. fik først blivende plads i almanakken under 3. marts fra og med årgang 1858. Dagens navn i almanakken var tidligere Lucius (1837-1857 Lucas), dvs. martyrpaven Lucius, d. 254, der i Danmark havde indtaget en særlig stilling som skytshelgen for Roskilde, og hvis hjerneskal blev fundet i Rom og hjembragt til Roskilde under mirakuløse omstændigheder i det 12. århundrede. Lucius' festdag var 4. marts; i Danmark fejredes med særlig højtidelighed datoen for overførslen af Luciusrelikvien til Roskilde 25. august.
- ✓ 4. **Adrianus**, d. ca. 300. A. var kejserlig embedsmand i Nikomedien og var gift med en kristen kvinde. Fuld af beundring over den udholdenhed, hvormed 23 kristne, der var fængslet under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser, udholdt tortur og modstod forsøg på at tvinge dem til at afsværge deres tro, lod

A. sig omvende. Han blev arresteret og døde under grusomme pinsler. Efter hans død forsøgte bødlerne at brænde hans lig, men forgæves. A.s relikvier kom senere til Konstantinopel og Rom.

✓ 5. **Theophilus**, d. ca. 200. T. var biskop i Cæsarea. Han sammenkaldte i 197 en synode i Palæstina, hvor det bl.a. blev besluttet, at den kristne påskefest skulle fejres om søndagen (og ikke følge den jødiske kalenders påskefest). Navnet T. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 6. **Gotfred**. Navnet G. til datoen 6. marts eller 7. maj hører til det gamle almanakstof (før 1700). Det er imidlertid tvivlsomt, om der med navnet sigtes til en bestemt helgen.

✓ 7. **Perpetua**, d. 202 el. 203. P. var slavinde i Carthago. Som kristen blev hun, sammen med den fornemme kvinde Felicitas, kastet for de vilde dyr som led i forlystelserne i anledning af kejserens søns fødselsdag; da de to kvinder trods hårde kvæstelser overlevede, blev de henrettet med et dolkestød i halsen.

✓ 8. **Beata**. Dagens navn (lat. "den salige"; næppe et navn på en bestemt helgeninde) indgik i almanakkerne fra slutningen af det 17. århundrede; det var der placeret under datoen 22. december. Fra og med årgang 1700 blev navnet flyttet til datoen 8. marts, hvor det afløste navnet Cyprianus. I en halv snes år, fra 1715 til 1725, registrerede almanakårgangene med et par undtagelser navnet B. under både den gamle og den nye dato.

✓ 9. **40 riddere**, d. 320. I 320 befalede kejser Licinius, at alle kristne i Østen skulle afsværge deres tro. 40 soldater i den 12. legion, som på det tidspunkt var stationeret i Sebaste (Sivas i Tyrkiet), nægtede at efterkomme kejserens befaling; man forsøgte at tvinge dem til lydighed ved at anbringe dem nøgne i en våge i en tilfrosset sø, men soldaterne valgte, med en undtagelse, at fryse ihjel, snarere end at svigte deres tro.

✓ 10. **Ædel**. Dagens navn, Æ. eller Edel, kom ind i almanakken fra og med årgang 1700. Bag navneformen synes at gemme sig St. Athala, d. 10. marts 626, der var munk i klostret Luxeuil hos St. Columban, fulgte ham til Italien og 615 blev hans efterfølger som abbed i klostret Bobbio.

✓ 11. **Frederik 9.s fødselsdag** 1899.

Thala. På datoen den 11. marts højtideligholdes bl.a. mindet om martyrerne Thalus og Trophimus fra Laodikea i Frygien. Under

kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser blev de arresteret og udsat for tortur, som imidlertid ikke formåede at skade dem. De blev sluppet fri, men da de fortsatte med at forkynde kristendommen, blev de på ny arresteret og korsfæstet. - Heldvad (1618) kender til denne dato en kvindelig martyr T., der "bleff gruelig martyret vnder Keyser Diocletiano, oc døde i en bistandig Kristelig tro, en ærefuld oc dygerige Jomfru."

- ✓ 12. Gregorius, d. 604. G. tilhørte en gammel, velhavende romersk senatorfamilie og søgte i sin ungdom en verdslig karriere, blev således præfekt i Rom 572-573. Han skiftede imidlertid bane, blev munk og senere diakon, pavelig gesandt i Konstantinopel og endelig, i 590, Pelagius 2.s efterfølger som pave. Hans aktive og vellykkede indsats for pavestolens administration, politik, mission, liturgi, munkevæsen, sjælesorg har indbragt ham tilnavnet "den Store", og han regnes som en af den vesterlandske kirkes fire kirkefædre.
- ✓ 13. Macedonius, d. ca. 300(?). Dyrkelsen af de oldkirkelige martyrer M., hans hustru Patricia og hans datter Modesta er bevidnet fra gammel tid. Legenderne om M. er imidlertid sene og består af motiver, der er hentet fra andre martyrs (bl.a. St. Laurentius', >10. august) legender. Navnet M. indgik i de tidlige almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)); det blev genindsat i almanakken med årgang 1715.
- ✓ 14. Eutychius, d. ca. 740. E. var en patricier, der sammen med sine ledsagere blev dræbt ved Harran (Carrhes) i Mesopotamien af kaliffen al Hisam. E. indgik i de tidlige almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)); det blev genindsat i almanakken med årgang 1715.
- ✓ 15. Zacharias, d. 752. Z., af græsk familie fra Calabrien, blev valgt til pave i 741. Han støttede St. Bonifacius' (>5. juni) missionsvirksomhed blandt frankerne og anerkendte Pippin den Lille som frankisk konge. Z., der i ældre almanakker havde haft datoen 14. marts, indkom under datoen 15. marts med almanakkens årgang 1700.
- ✓ 16. Gudmund, d. 1237. Præsten G. udmærkede sig i 1190ernes Island ved sin religiøse iver og blev 1201 valgt til biskop på Hólar. Hans kompromisløse holdning til spørgsmålet om kirkens frihed og rettigheder og hans omsorg for de fattiges velfærd

bragte ham mange gange i modsætning til det lokale stormandskab, og han blev flere gange fordrevet fra embedet. Allerede i sin levetid nød den karismatiske G. folkeligt ry som undergører; den kirkelige anerkendelse af G. som helgen begyndte 1315 med skrinlæggelsen af hans relikvier. Navnet G. kom ind i almanakken fra og med årgang 1700.

✓ 17. **Gertrud**, d. 659. G. var datter af Pippin den Ældre. Som ung pige valgte hun at afstå fra ægteskab og indtrådte i klostret Nivelles (i Belgien), som hendes moder Itta havde grundlagt 640. Efter moderens død 652 blev G. klostrets første abbedisse. G. udmærkede sig ved sin lærdom og sin store næstekærlighed, specielt over for syge, enker, pilgrimme og fanger.

18. **Frederik 3.s fødselsdag** 1609.

✓ **Alexander**, d. ca. 250. A. tilhørte en hedensk familie og fik en grundig religiøs og filosofisk uddannelse, bl.a. i Alexandria. Han blev omvendt til kristendommen og blev biskop i Kappadokien. Han undgik på mirakuløs vis døden under kejser Septimus Severus' kristenforfølgelser 202-203, besøgte senere Jerusalem og blev der ved guddommelig indgriben valgt til biskop efter Narcissus (>29. oktober) 222. Han understøttede lærdom og kultur, beundrede Origenes og hjalp ham til at blive ordineret som præst, og anlagde et stort bibliotek. Under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser blev han fængslet og kastet for løverne; de lod ham imidlertid være i fred, og han døde en naturlig død.

✓ 19. **Joseph**. Den kirkelige fest til ære for Marias trolovede, tømreren J., blev indført af pave Sixtus 4. i 1497.

✓ 20. **Gordius**. Heldvad (1618) identificerer G. med martyren G. d. ca. 320, hvis festdag egentlig er 3. januar. G. var centurion i Cæsarea. Under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser trak han sig tilbage til ørkenen og levede der som eneboer i mange år. I sin høje alderdom vendte han tilbage til Cæsarea, vedstod offentligt sin kristne tro, blev underkastet al mulig tortur og sluttelig gennemboret med et spyd. I almanakken blev navnet G., efter nogle års fravær, genoptaget med årgang 1719.

✓ 21. **Benedictus**, d. 547. Den unge B. forlod sine studier i Rom til fordel for et liv som eneboer. Fra et eneboersamfund ved Subiaco organiserede han oprettelsen af 12 små munkesamfund; i

529 forlod han Subiaco for at oprette og lede et nyt kloster ved Cassino. I klostret Monte Cassino skrev han "Regula Benedicti", den grundlæggende regelsamling for de talrige benediktinerklostre, der herfra blev grundlagt i Vesteuropa. Pave Gregorius den Store (>12. marts) har i sine Dialoger (2. bog) beskrevet B.s liv, visioner og mirakler.

- ✓ 22. **Paulus**, d. ca. 250(?). P. var missionsbiskop; ifølge den u-historiske legende var han discipel af apostlen Paulus (>29. juni) og blev under en missionsrejse efterladt i Spanien. Han virkede som biskop i Narbonne og skal ifølge overleveringen have udvirket mirakler i levende live. Han døde tilsyneladende en naturlig død. Dyrkelsen af P. som helgen er attesteret fra det 4. århundrede og er et af de første eksempler på helgendyrkelse af en biskop, der ikke var martyr.
- ✓ 23. **Fidelis**. F. er nævnt som martyr i Afrika i meget gamle kilder (5. årh.); i øvrigt vides intet om hans levned. Yngre kilder kobler hans martyrium til historien om en Felix, der sammen med 23 fæller led martyrdøden på denne dag.
- ✓ 24. **Ulrica**. Dagens navn (ikke et helgennavn) kom ind i almanakken fra og med årgang 1727. Tidligere havde almanakken på denne dag nævnt St. Pigmenius, en præst, der led martyrdøden, da en ophidset folkemængde kastede ham i Tiberen på kejser Julians (361-363) tid.
- ✓ 25. **Mariæ bebudelse**. Den 25. marts, ni måneder før Kristi fødselsdag den 25. december, fejrede man siden det 5. århundrede årsdagen for, at englen Gabriel viste sig for Jomfru Maria og forkyndte Kristi fødsel (Luk. 1,26-38). - Mariæ bebudelsesdag var helligdag i Danmark indtil 1770; festen blev da henlagt til 5. søndag efter påske.
- ✓ 26. **Gabriel**. Umiddelbart efter Mariæ bebudelse har almanakken siden 1729 placeret ærkeenglen G., der forkyndte det glade budskab for Joseph, Maria og hyrderne. G.s middelalderlige festdag er 19. marts.
- ✓ 27. **Kastor**. De gamle martyrologier nævner til datoerne 27. og 28. marts flere forskellige, i øvrigt ukendte personer ved navn K., der skal have lidt martyrdøden på en af disse dage. I almanakken fik navnet fast plads på datoen 27. marts med årgang 1730.

✓ **28. Dronning Ingrid's fødselsdag 1910.**

Eustachius, d. ca. 625. E. var elev af St. Columban, ledsagede ham på hans rejser på kontinentet og efterfulgte ham som abbed i klostret Luxeuil 613. Han videreudviklede St. Columbans klosterregel og drog mod slutningen af sit liv som missionær til Bayern, hvor han døde efter megen modgang.

✓ **29. Jonas, d. ca. 326(?). J. og hans broder Barachisus fik under den persiske konge Sapor 2.s kristenforfølgelser tilladelse til at besøge ni fangne kristne. Da de derefter selv vedgik deres kristne tro blev de fængslet, forhørt, tortureret og til sidst dræbt sammen med de ni andre kristne. Om J. fortæller legenden, at man søgte at overtale ham til at afsværge sin tro ved at lægge ham nøgen og bunden en hel nat i sneen, derefter skære hans fingre og tær af og dyppe stumperne i kogende beg; da dette ingen virkning havde, savede man ham til sidst midt over og kastede stykkerne i havet. J. blev anbragt under datoen 29. marts fra og med almanakkens årgang 1700; tidligere havde en J. været placeret under 12. november.**

✓ **30. Quirinus, d. ca. 120. Den romerske tribun Q. blev omvendt til kristendommen, da han som fangevogter for pave Alexander 1. oplevede to mirakler: hans fange bevægede sig gennem låste døre og helbredte hans datter Balbina (>31. marts) ved hjælp af Peters lænker (>1. august). På kejserens befaling blev Q., efter grusomme lemlæstelser, halshugget. I almanakken er Q. dagens oprindelige navn; efter at have været fortrængt af navnet Guido i et århundrede blev det genindsat i 1837.**

✓ **31. Frederik 5.s fødselsdag 1723.**

Balbina, d. ca. 120. B., datter af Quirinus (>30. marts), blev omvendt til kristendommen, efter at hun mirakuløst var blevet helbredt for en svulst i halsen ved at kysse St. Peters lænker (>1. august), og blev henrettet sammen med sin fader. B. kom ind i almanakken med årgang 1700; i mange år var det fortrængt af Frederik 5.s fødselsdag, og først i årgang 1858 dukkede det op igen.

APRIL

- ✓ 1. **Hugo**, d. 1132. H. blev biskop af Grenoble 1080 og viste sig, efter en svag start, som en stærk og reformivrig kirkeleder. Inspireret af en drøm tog han 1084 initiativ til at lade sin gamle lærer St. Bruno grundlægge et kloster i Chartreuse ved Grenoble, det første Karteuserkloster. Kanoniseret 1134.
- ✓ 2. **Theodosius**. Dagens helgennavn var oprindeligt (fra årgang 1700) Theodosia, der imidlertid af ukendte grunde blev ændret til T. fra og med almanakkens årgang 1787. Theodosia var ifølge legenden en ung pige i Tyrus, der blev afsløret som kristen, da hun med høj røst bad en kristen pige på vej til retterstedet om at huske hende, når hun kom til den evige glæde. Hun blev derefter fanget, tortureret og dræbt, og hendes lig blev kastet i havet.
- ✓ 3. **Nicætas**, d. 824. Den unge N., født ca. 760, var utilfreds med det verdslige liv og blev af en olding orienteret om eneboerlivets fordele. Han kom i forbindelse med abbed Nikeforus i klostret Medikion i Bithynien og blev dennes efterfølger som abbed i år 815. Han nød stor berømmelse som asket og karismatisk personlighed, men måtte også døje megen modgang på grund af politiske intriger, måtte således en overgang forlade sit kloster, og døde som offer for den overlast, han led under politiske uroligheder i Konstantinopel. Navnet N. indkom i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 4. **Ambrosius**, d. 397. A. var konsul i Milano og i færd med at forberede sig til at modtage den kristne dåb, da han i 374 blev valgt til biskop i Milano. Som kirkepolitiker, kirkeleder, prædikant, sjælesørger, lærer og forfatter udmærkede han sig i den grad, at han regnes som en af den vesterlandske kirkes fire kirkefædre. 1295 blev han udråbt som kirkelærer af pave Bonifacius 8.

- ✓ 5. Irene, d. ca. 300. I Saloniki blev, under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser, den kristne jomfru Irene, hvis to søstre allerede var blevet henrettet for at nægte at deltage i hedenske offermåltider, anklaget for at være i besiddelse af kristne bøger. Hun vedgik anklagen, modstod hårdhændede forsøg på at få hende til at afsværge sin tro og blev til slut brændt levende, sammen med sine bøger. I. indkom i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 6. Sixtus, d. 126. Om pave S. (Xystus) 1., der i 117 efterfulgte Alexander som pave i Rom, og som led martyrdøden 126, haves ingen historisk viden.
- ✓ 7. Egesippus, d. ca. 180. Den konverterede jøde E., der virkede i Rom på pave Anicetus' (>17. april) tid, betragtes som kirkehistoriens fader.
- ✓ 8. Christian 9.s fødselsdag 1818.
Janus. Dagens helgen var tidligere Dionysius, en biskop i Korinth, der døde ca. 180 som martyr eller bekender. Navnet J. (der næppe er noget helgennavn) er indsat i stedet for Dionysius fra og med årgang 1724, formentlig for at ikke to dage i almanakken skulle bære dette navn: under 9. oktober er registreret St. Dionysius af Paris.
- ✓ 9. Procopius. Ingen af de talrige martyrer ved navn P. har helgendag den 9. april. Allerede Heldvad (1618) går ud fra, at den helgen, som er knyttet til dagen, er St. Prokorus. Han nævnes i Ap.g. 6,5; den supplerende legendariske overlevering kan berette, at han var nevø af St. Stephan (>26. december), at han ledsagede apostlen Johannes (>29. december) og af ham blev indsat som biskop i Nikomedien i Bithynien, og at han led martyrdøden i Antiochia. Navnet fandt efter nogle års fravær blivende plads i almanakken med årgang 1715.
- ✓ 10. Ezechiel. E. var en af Det gamle Testaments fire store profeter.
- ✓ 11. Leo, d. 461. L. 1. (den Store) var pave 440-461. L. var nidkær i bekæmpelsen af dogmatiske afvigelser og effektiv i styrkelsen af pavestolens position internt inden for den vestlige kirkes hierarki og eksternt i forhold til patriarkatet i Konstantinopel. I 452 overtalte L. hunnerkongen Attila til at skåne byen Rom for plyndring og ødelæggelse. Hans dødsdag er

den 10. november; 11. april er dagen for hans skrinlæggelse (under pave Sergius 1. (687-701)).

✓ **12. Christian 4.s fødselsdag 1577.**

Julius, d. 352. J. 1., pave 337-352, er især bekendt som modstander af den arianske trosretning. Han understøttede patriarken Athanasius af Alexandria (>2. maj), da denne var drevet i landflygtighed af arianerne, og lod et kirkemøde bekræfte Athanasius' stilling som retmæssig patriark.

✓ **13. Justinus**, d. ca. 165. J., med tilnavnet "filosoffen", var søn af hedenske forældre i Samaria og gennemgik som ung mand en uddannelse i den græske filosofi. Han følte sig imidlertid ikke tilfredsstillet af denne, og blev ved en åbenbaring henvist til at læse de profetiske skrifter. Herefter blev han snart omvendt til kristendommen, lod sig døbe og virkede siden som prædikant, missionær og forfatter. Han blev henrettet med gift i Rom. Af hans omfangsrige forfatterskab er kun bevaret ubetydelige rester.

✓ **14. Tiburtius**, d. ca. 225. Legenden om T. og hans broder Valerianus er knyttet til legenden om St. Cecilia (>22. november). Legenden fortæller, at den hedenske yngling Valerianus, umiddelbart efter sit bryllup med den kristne jomfru Cecilia, på hendes opfordring opsøgte pave Urbanus (>25. maj) og der ved et mirakel blev omvendt til kristendommen. Hjemvendt til sin brud så han en engel overrække hende kranse af liljer og roser, der fyldte rummet med en himmelsk duft. Hans broder T. kunne også fornemme blomsternes duft, forundrede sig derover og lod sig omvende. Brødrene pådrog sig myndighedernes opmærksomhed ved at begrave martyrer, blev anholdt, pisket og henrettet, og deres lig blev begravet af St. Cecilia.

✓ **15. Christian 5.s fødselsdag 1646.**

Olympia, d. ca. 250. Olympias og Maximus led martyrdøden i Corduena i Persien under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser. De to helgener blev pryglet med stokke og pisket med blykugler og fik til sidst hovedet knust med metalkøller.

✓ **16. Margrethe 2.s fødselsdag 1940.**

Mariane. Dagens navn var indtil 1722 Carisius. Dermed sigtedes til St. Carisius, der sammen med otte trosfæller blev kastet i havet ved Korinth en påskedag i det 3. årh. Fra og med almanakken 1723 var dagens navneplads optaget af navnet Anna

Sophia, dvs. Anna Sophia Reventlow, Frederik 4.s anden hustru, der kom ind i almanakken på linje med de kongelige så hurtigt, det kunne lade sig gøre efter brylluppet med kongen (4. april 1721), men unægtelig også forsvandt ret omgående efter kongens død 1730. Fra og med årgang 1732 var Anna Sophia erstattet af navnet Olympia (>15. april, som er O.s rigtige helgendag), som atter med 1740 blev afløst af navnet Rigborrig (ikke helgennavn); en ny udskiftning fandt sted, da dagen med årgang 1755 fik sit nuværende navn Mariane (næppe efter nogen helgeninde).

✓ 17. Anicetus, d. ca. 166. A., pave ca. 140-166, stammede fra Emesa i Syrien. Han vides at have diskuteret spørgsmålet om tidspunktet for afholdelsen af den kristne påske med St. Polycarpus (>26. januar) og nævnes som martyr. A., der indgik i de gamle almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)), blev genindsat i almanakken med årgang 1715.

✓ 18. Eleutherius, d. ca. 130. E., biskop i Illyrien, led martyrdøden under kejser Hadrian (117-138). Legenden fortæller, at E. blev udvalgt til biskop i Illyrien, men at han og hans moder Anthia før afrejsen blev arresteret som kristne, blev slæbt gennem byen af vilde heste og slået med køller; E. døde af mishandlingen, hans moder overlevede, men blev derefter halshugget.

✓ 19. Daniel. Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige skikkelse D., en af de fire store profeter, hvis historie fortælles i Daniels bog (med apokryfe tillæg). D., der tidligere havde haft plads 21. juli (i overensstemmelse med middelalderlig kalender), fik tildelt datoen 19. april med almanakkens årgang 1727.

✓ 20. Sulpicius, d. ca. 115. S. og Servilianus hører til gruppen af autentiske oldkirkelige martyrer. Legenden om dem er imidlertid næppe autentisk. Den fortæller, at de to fornemme unge romerske hedninge var forlovet med to piger, der var veninder med Flavia Domitilla (>7. maj), og blev overbevist om kristendommens overlegenhed, da de så, hvilke mirakler Flavia udøvede. Under kejser Trajan (98-117) blev de angivet, dødsdømt og halshugget.

✓ 21. Florentius. Af de talrige helgener ved navn Florenti(n)us synes ingen at have haft festdag den 21. april.

✓ 22. Cajus, d. 296. De historiske data om pave C. omfatter stort set kun hans navn og embedsperiode (ca. 283-296). Senere

legender kan fortælle, at han var en slægtning af kejser Diokletian, men at han ikke desto mindre under dennes kristenforfølgelser måtte skjule sig i en katakomb; efter otte år under jorden blev han fundet og henrettet.

✓ 23. **Georgius**, d. ca. 300. Uden for byen Silena i Libyen mødte den kristne ridder G. en drage, der terroriserede byen og hver dag krævede et menneskeoffer. G. overvandt dragen og reddede derved den lokale kongedatter, der netop den dag ved lodtrækning var udpeget til offer for dragen. Herefter lod kongen og mange tusinde borgere i byen sig omvende til kristendommen. Under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser blev G. fængslet og tortureret, men fastholdt sin tro og blev omsider halshugget. G. (St. Jørgen) regnedes i senmiddelalderen som en af de 14 nødhjælpere, med spedalskhed og kreatursygdomme som sit særlige område.

✓ 24. **Albertus**, d. ca. 997. Den bøhmiske fyrstesøn A. blev 983 viet til biskop i Prag. Han havde ringe fremgang som missionær hos sit eget folk og nedlagde derfor efter fem år sit embede. Siden foretog han talrige missionsrejser, bl.a. til Ungarn, hvor han døbte kong Stefan, og Preussen, hvor hedningene slog ham ihjel med en åre og gennemborede ham med spyd. En ørn holdt vagt over hans lig, indtil det kunne modtage en kristelig begravelse. Allerede i år 1000 valfartede kejser Otto 3. til hans grav i Gnesen.

✓ 25. **Markus evangelist**. M. ledsagede en tid apostlen Paulus (>29. juni) på hans rejser, kom senere til Rom, hvor han forfattede Markusevangeliet. Den apokryfe overlevering beretter, at han efter apostlen Peters (>29. juni) død drog til Alexandria og blev biskop der, og at han der blev dræbt af en skare ophidsede hedninge, der bandt et reb om halsen på ham og slæbte ham gennem gaderne, indtil han var død. M.s relikvier kom i 829 til Venezia.

✓ 26. **Cletus**, d. ca. 90. C. eller Anacletus blev (efter Peter (>29. juni) og Linus (>23. september)) den tredje pave i Rom. Han nævnes blandt martyrerne.

✓ 27. **Charlotte Amalie**, f. 27. april 1650, var kong Christian 5.s dronning.

- ✓ **Ananias**, d. ca. 345. Præsten A. og hans ledsager Abdaikla blev sammen med St. Simon og mange andre halshugget ved Bet-Huzaje i Persien. Deres helgendag er i den østlige kirke den 17. eller 22. april, i vesten den 21. april. Det kan ikke udelukkes, at almanakkens A. snarere refererer til den A. (Ap.g. 9,10-19), der døbte apostlen Paulus (>25. januar).
- ✓ **28. Vitalis**, d. ca. 171. V. var en romersk embedsmand, der i al hemmelighed havde været kristen, men åbent vedgik sin tro, da han i Ravenna overværede henrettelsen af en anden kristen. Han blev derefter fængslet, tortureret og levende begravet. Hans hustru Valeria blev overfaldet af hedninge ved Milano og døde af sine mishandlinger. Sene legender gør V. og Valeria til helgenerne Gervasius' (>19. juni) og Protasius' forældre.
- ✓ **29. Peter martyr**, d. 1252. P., der efter sigende stammede fra en familie af kættere, indtrådte i dominikanerordenen 1221. Som prior i Como og inkvisitor i Milano indlagde han sig berømmelse for sin virksomhed som prædikant og for sin energiske forfølgelse af kættere. Han omkom ved et attentat 1252 og blev kanoniseret allerede i 1253.
- ✓ **30. Severus**. S. var i det 5. århundrede St. Maximus' efterfølger som biskop i Napoli. Den mest berømte legende om ham fortæller, hvorledes han genopvakte en mand fra de døde, for at han kunne aflægge vidnesbyrd til fordel for sin enke, der med urette blev afkrævet en større sum penge, som den afdøde angiveligt skulle have lånt. S. indkom i almanakken med årgang 1700.

MAJ

✓ 1. **Voldermisse.** Den folkelige betegnelse V. for datoen 1. maj hentyder til den kirkelige fest for skrinlæggelsen af St. Valborgs relikvier. St. Valborg, d. 779, var datter af St. Richard (>7. februar), blev opfostret i klostret Wimborne i England og blev ca. 750 nonne i klostret Tauberbischofsheim i Tyskland. I året 761 blev hun abbedisse i klostret Heidenheim. Hendes relikvier blev 1. maj 870 overført til Eichstätt.

Philip og Jacob. Efter apostlenes deling (>15. juli) skal apostlen Philip have forkyndt evangeliet i Frygien i tyve år. Efter en sensationel sejr over dæmonen i en Marsstatue drog han til Hierapolis, hvor ophidsede afgudspræster tog ham til fange, piskede ham, naglede ham til et kors og stenede ham. - Apostlen Jakob den Yngre, Alfæus' søn, blev af middelalderens teologer identificeret med Herrens broder Jakob, der blev overhoved for den kristne menighed i Jerusalem; denne Jakob blev efter nogle år på posten offer for en jødisk kristenforfølgelse, blev kastet ud fra templets top, stenet halvt ihjel og til sidst dræbt med et slag af en valkestok i hovedet.

✓ 2. **Athanasius, d. 373.** A., en af de fire græske kirkefædre, blev patriark i Alexandria 328. A. havde i 325 deltaget i kirkemødet i Nikæa, der bl.a. fordømte Arius' lære; hans nidkærhed som kirkeleder i bekæmpelsen af arianismen medførte, at han hele fem gange måtte drage i landflygtighed.

✓ 3. **Korsmisse** (lat. Inventio crucis "korsets opdagelse") fejres til minde om kejserinde Helenes (> 21. maj) opdagelse af Kristi kors i Jerusalem 326. Ifølge legenden tvang kejserinden en jøde til at udpege stedet, hvor Kristus blev korsfæstet, og der fandt man tre kors; et mirakel gjorde det muligt at identificere det ene af disse som Kristi sande kors.

- ✓ **4. Florian**, d. ca. 300. Under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser forsøgte officeren og embedsmanden F. i Lauriacum (Lorch i Østrig) at befri 40 kristne, der var fængslet og afventede henrettelse. Han blev imidlertid pågrebet under forsøget, blev tortureret og til sidst kastet i floden Enns med en møllesten om halsen. Hans lig skyllede op på en klippe og blev bevogtet af en ørn, indtil det kunne få en kristen begravelse. I de ældre almanakker hersker betydelig ustabilitet m.h.t. fordelingen af navnene Florianus, Florentinus (>17. oktober) og Florentius (>21. april); siden årgang 1795 har 4. maj fast båret navnet Florian(us).
- ✓ **5. Danmarks befrielse.** Årsdagen for ophøret af den tyske besættelse af Danmark 1940-1945.
Gothard, d. 1038. Bondesønnen G. blev opdraget i klostret Niederaltaich, blev munk i klostret ved dets overgang til benediktinerordenen 990, og blev senere dets prior og abbed. Han forestod også en reform af flere andre klostre i cluniacensisk ånd. I 1022 blev han valgt til biskop i Hildesheim. Kanoniseret 1131.
- ✓ **6. Johannes ante portam** ("Johannes foran porten"). Da evangelisten Johannes (>27. december) i Efesus nægtede at ofre til guderne, blev han (ca. 95) sendt til Rom, hvor kejser Domitian (81-96) lod ham ydmyge og torturere og lod ham kaste i kogende olie foran byporten Porta Latina. J. gik uskadt ud af pinslerne og steg ud af karret med kogende olie som fra et vederkvægende bad; han fortsatte med at prædike evangeliet i Rom, indtil han på Domitians befaling blev forvist til Patmos. Festen J.a.p. blev slettet fra den romerske kirkes festkalender i 1960.
- ✓ **7. Flavia**, d. ca. 95. F. Domitilla var ifølge legenden barnebarn af kejser Vespasian. Det var hende, der sammen med sine veninder Euphrosyne og Theodora fik omvendt Sulpicius (>20 april) og Servilianus til kristendommen. Som kristen blev hun under kejser Nerva (96-98) forvist til øen Pandataria, hvor hun døde. Relikvier af helgenerne Flavia, Euphrosyne og Theodora kom i slutningen af det 8. århundrede til det tyske kloster Ellwangen. F., der havde plads i de ældre almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)), blev genindsat i almanakken med årgang 1715.
- ✓ **8. Stanislaus**, d. 1079. S. blev biskop i Krakau i 1072. Han gik flere gange i rette med kong Boleslav 2. for hans grusomhed

og hans ægteskabsbrud og lyste til sidst kongen i band. Den 11. april 1079 overfaldt kongen sammen med en lille skare soldater S., medens han holdt messe, og lod ham slå i hjel. Legenden fortæller, at kongen personlig kløvede hans hoved og lod liget hugge i tusinde stykker, der blev spredt til alle sider; fire ørne fløj ned fra himlen og samlede stykkerne, der derefter groede sammen igen. I anledning af drabet på S. lyste paven interdikt over Polen; allerede i 1081 blev kong Boleslav afsat og måtte drage i landflygtighed, hvor han døde et par år efter. S. blev kanoniseret 1253.

✓ 9. Caspar. Dagens navn (indkommet i almanakken med årgang 1729) henviser til en af de hellige tre konger (>6. januar), C., der ifølge traditionen var en skægløs og rødmosset yngling, og hvis gave bestod i røgelse.

✓ 10. Gordianus, d. ca. 362. Den hedenske romerske embedsmand G. blev omvendt til kristendommen, da han under kejser Julians (361-363) kristenforfølgelser så, med hvilken standhaftighed en kristen fange modstod hans forsøg på at tvinge ham til at ofre til afguderne. G. blev derefter selv fængslet og udsat for tortur, og da han fastholdt sin tro, blev han halshugget; hans lig blev kastet for hundene, som imidlertid ikke ville røre det. Hans relikvier blev, sammen med relikvierne af St. Epimachus, begravet i katakomben ved Via Labicana; dronning Hildegard lod i 774 relikvierne af de to helgener føre til benediktinerklostret Kempten.

✓ 11. Mamertus, d. 475. M. blev valgt til biskop i Vienne i 461. For at afvende de ulykker, der hærgede hans stift i form af krig, pest, epidemier, jordskælv og ildebrande, indførte M. de tre dage før Kristi Himmelfart som bededage. Han regnes i Frankrig som ammernes skytshelgen.

✓ 12. Pancratius, d. ca. 300. Den forældreløse 13-årige P. drog sammen med sin onkel fra Lilleasien til Rom. Under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser vedstod han sin kristne tro og skænkede hele sin arvede formue til de kristne. Han blev arresteret, men lod sig ikke kujonere til at afsværge kristendommen og blev til sidst henrettet. Hans lig blev kastet for hundene, men blev reddet af de kristne, der lod det begrave i katakomben ved Via Aurelia. Pave Symmachus lod i året 500 bygge en kirke over hans grav. P. blev bekendt i Nordeuropa, da

kejser Arnulf den 12. maj 896 indtog Rom og tilskrev sejren den hellige P.s forbøn. P., der indgik i de ældre almanakker (Heldvads helgenkalender (1618) under 11. maj), blev genindsat i almanakken med årgang 1715.

✓ **13. Ingenuus.** Navnet I. var i ældre almanakker placeret under den 14. maj.; det skiftede plads med almanakken for 1730. Helgenkalenderne kender imidlertid ingen I., der er knyttet til en af disse to dage. Heldvad (1618) identificerer dagens helgen med den romerske soldat I., der sammen med Ammon (>19. februar), Zeno, Ptolomæus og Theophilus led martyrdøden i Alexandria under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser; deres helgendag er imidlertid den 20. december. Muligvis drejer det sig om årsdagen for skrinlæggelsen af helgenerne Ingenuinus og Albinus, der på forskellige tidspunkter var biskper i stiftet Brixen: Ingenuinus døde 605, Albinus 1006. Deres relikvier blev af en efterfølger, biskop Hartmann (1140-1164), skrinlagt en 13. maj.

✓ **14. Kristian.** Efter en usikker start (i formen Christiern, 14. maj) i almanakkerne for 1714 og 1716 afløste navnet Christian i 1738 definitivt Ingenuus som indehaver af pladsen 14. maj. Ingenuus var allerede 1730 flyttet til datoen 13. maj; i de mellemliggende år havde pladsen den 14. maj uden varig succes været udfyldt med navnene Florianus, Cajus og Gangolfus. Navnet er ikke et helgenavn.

✓ **15. Sophie.** Til datoen 15. maj er knyttet to forskellige helgener ved navn S. (navnet er græsk og betyder "visdom"): (1) jomfrumartyren S., der led martyrdøden ca. 300 under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser; (2) enken S., der under kejser Hadrians regering (117-138) forlod Milano sammen med sine tre døtre Fides, Spes og Caritas (navnene betyder hhv. "tro", "håb" og "kærlighed") og drog til Rom; her blev døtrene tortureret og henrettet for deres tros skyld, og moderen udåndede efter at have begravet deres lig. Dyrkelsen af denne gruppe er attesteret fra slutningen af det 6. århundrede, endda to steder i Rom, ved Via Aurelia (hvor gruppen dyrkedes med græske navne) og ved Via Appia (hvor dens medlemmer bar latinske navne).

✓ **16. Sara.** Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige skikkelse S., patriarken Abrahams (>20. december) hustru.

- ✓ **17. Bruno**, d. 1045. B. var søn af hertug Konrad af Kärnten. 1024-32 var han leder af kejser Konrad 2.s italienske kancelli, 1034-1045 biskop af Würzburg. Han ledsagede kejser Henrik 3. på dennes togt til Ungarn og omkom sammen med mange andre, da salen i slottet Persenbeug ved Linz faldt sammen. B. indkom i almanakken med årgang 1700.
- ✓ **18. Erik**, d. ca. 1160. E. Jedvardsson var konge i Sverige ca. 1160, hans søn Knut Eriksson ca. 1167-1190. Legenden beskriver E. som en kristen idealkonge, der personlig førte et rent og asketisk liv, og som stod for et politisk stærkt og kirkevenligt styre. Sammen med biskop Henrik af Uppsala foretog han et sejrrikt korstog til Finland. Han blev dræbt af den danske kongesøn Magnus, der gjorde krav på riget; ifølge en beretning omkom han i kamp, ifølge en anden blev han dræbt i kirken under gudstjenesten på Kristi himmelfartsdag, da prins Magnus i spidsen for en skare bevæbnede mænd trængte ind i kirken. Dyrkelsen af E. som helgen er bevidnet allerede før år 1200; hans relikvier blev overført til domkirken i Uppsala i 1273.
- ✓ **19. Potentiana**, d. ca. 160. P. (eller Pudentiana) var en pige, der som 16-årig led martyrdøden. Legenden gør hende og St. Praxedis til søstre, døtre af senatoren Pudens, der ligeledes opnåede martyriet. P., der indgik i de ældre almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)), blev genindsat i almanakken med årgang 1700.
- ✓ **20. Angelica**. Navnet indkom i almanakken for 1727, hvor det afløste navnene Sibyla (i de sidste år før udskiftningen slidt ned til Babyla) og Bernhardus. Navnet er ikke et helgennavn.
- ✓ **21. Helene**, d. 329. H., kejser Konstantin den Stores moder, var født af fattige forældre i Lilleasien, men opnåede at blive gift (morganatisk) med kejser Constantius Chlorus, der dog forskød hende i 292 af politiske grunde. Da hendes søn Konstantin var blevet kejser (udråbt af hæren i York 306) opnåede hun betydelig indflydelse. Med sønnens billigelse lod hun sig døbe og støttede siden kristendommen, lod bygge kirker (bl.a. Korskirken i Jerusalem, Fødselskirken i Bethlehem og Apostelkirken i Konstantinopel) og skaffede relikvier (bl.a. det sande kors (>3. maj), de hellige 3 konger (>6. januar) og Kristi kappe) til

Konstantinopel. I sin høje alderdom foretog hun en rejse til Jerusalem (326). H.s rigtige helgendag er 22. maj eller 18. august.

✓ **22. Castus**, d. ca. 250. De to kristne C. og Aemilius i Karthago blev under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser udsat for tortur. De fornægtede først kristendommen, men kom på bedre tanker og led med stor fatning martyrdøden, da de blev brændt levende. C., der indgik i de ældre almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)), blev genindsat i almanakken med årgang 1717.

✓ **23. Desiderius**. Den 23. maj fejres to helgener ved navn D.: (1) D., d. 364 eller 411, var biskop i Langres i Champagne. Da hans bispesæde blev truet af en germansk krigerstamme, opsøgte han personlig den germanske høvding for at bede ham skåne befolkningen, men blev slået ned på stedet, så hans blod sprøjtede ud på den hellige bog, han holdt i hånden. (2) D., d. 608, blev biskop i Vienne i Frankrig 596. Om ham fortæller legenden, at han irettesatte dronning Brynhilde for hendes usædelige levned; dronningen opnåede ved intriger at få ham sendt i landflygtighed, og da han vendte tilbage, lod hun ham stene.

✓ **24. Esther**. Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige heltinde E., hvis historie fortælles i Esters bog (m. apokryfe tillæg).

✓ **25. Urbanus**, d. ca. 230. U., der var pave 222-230, virkede i en periode, hvor kristendommen havde nogenlunde tålelige vilkår. Den legendariske tradition gør ham til martyr: sammen med andre kristne måtte han holde sig skjult i huler og katakomber; da han blev fanget, modstod han mandigt alle forsøg på at torturere ham til at opgive kristendommen, og da man førte ham ind i et tempel for at få ham til at ofre til afguderne, omstyrtede han i stedet Jupiters statue. Legendens fortæller, at han herefter igen blev tortureret og til sidst halshugget; det er imidlertid ikke sikkert, at U. led martyrdøden.

26. Kronprins Frederiks fødselsdag 1968.

✓ **Beda**, d. 735. B., hvem efterverdenen gav tilnavnet venerabilis ("den ærværdige"), var født i Nordengland i 672. Som syvårig blev han optaget til uddannelse i benediktinerklostret Wearmouth, og som tiårig kom han til klostret Jarrow, hvor han forblev resten af sit liv. Som munk og præst opnåede B. stor

berømmelse for sin lærervirksomhed, og han var en af den middelalderlige kristne kirkes betydeligste skribenter: hans forfatterskab omfatter bl.a. teologiske, grammatiske, kronologiske, historiske, martyrologiske værker, salmer, breve og homilier. Hans værk "Den engelske kirkes og det engelske folks historie" er et hovedværk i europæisk historieskrivning. Efter en langvarig sygdom, hvorunder han havde oversat Johannesevangeliet og uddrag af St. Isidors skrifter, døde B., ifølge traditionen umiddelbart efter at han, siddende på gulvet i sin celle, havde dikteret den sidste sætning. B. blev begravet i katedralen i Durham. Pave Leo 13. udnævnte i 1899 B. til kirkelærer.

- ✓ 27. **Lucian.** Martyrologierne registrerer, at hel række kristne (L., Elias, Zotias, Martial, Victurius, Murina og Servulus) på denne dag led martyrdøden i Tomi ved Sortehavet. Hverken årstal eller andre omstændigheder omkring begivenheden kendes. L., der indgik i de ældre almanakker (Heldvads helgenkalender (1618)), blev genindsat i almanakken med årgang 1715.
- ✓ 28. **Vilhelm, d. 812.** V., hertug af Gascogne, var en af Karl den Stores betroede mænd. Sammen med Karl kæmpede han mod maurerne i Spanien. I sin alderdom (806) indtrådte han i et kloster, han selv havde grundlagt, og døde der i år 812.
- ✓ 29. **Maximinus, d. 352.** M., der stammede fra Silly i Frankrig, var biskop i Trier 330-352. Han udmærkede sig især som modstander af den arianske retning og ydede bl.a. patriarken Athanasius (>2. maj) asyl 335-337, da han var trængt i landflygtighed af arianerne. Omkring M.s person opstod en krise i forholdet mellem den østlige og vestlige kirke; i et forsøg på at stifte fred rejste M. i 352 til Konstantinopel, men døde på hjemvejen.
- ✓ 30. **Vigand.** V. er formentlig identisk med den hellige Venantius af Arles, d. ca. 400, der tilhørte en hedensk familie fra Sydfrankrig. Hans broder Honoratus blev omvendt til kristendommen ved en åbenbaring; under et forsøg på at overbevise ham om det tåbelige heri blev Venantius selv omvendt. Han døde under en rejse til Østen.
- ✓ 31. **Petronella, d. ca. 100.** P. er en af de autentiske oldkirkelige martyrer. Legenden om P. er imidlertid helt

uautentisk. Den fortæller, at hun havde viet sin jomfruelighed til Kristus; da en fornem romer friede til hende, bad hun om tre dages betænkningsstid, og efter at have tilbragt tre dage i bøn og faste udåndede hun fredeligt. Hun omtales som apostlen Peters datter; det skal formentlig forstås som hans åndelige datter.

JUNI

- ✓ 1. **Nikomedes**, d. ca. 300. N. var en romersk borger, der blev afsløret som kristen, da han begravede en kristen kvindelig martyrs (St. Felicula, hvis legende minder påfaldende om St. Petronellas, >31. maj) lig. Han blev arresteret, pisket med blykugler, til han døde, og derefter kastet i Tiberen. En kristen kvinde fandt hans lig og lod det begrave i hans have. Senere blev der rejst en basilika over hans relikvier; 1. juni er årsdagen for indvielsen af denne. - Dagens navn var indtil 1857 Nicodemus (jfr. >3. august, >15. september).
- ✓ 2. **Marcellinus**, d. ca. 300. Præsten M. og hans ledsager Petrus Exorcista blev halshugget i Rom under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser. Deres autenticitet som oldkirkelige martyrer er sikker: St. Damasus (>11. december, pave 366-384), der bl.a. forfattede en gravskrift over dem, havde som barn talt med deres bøddel. Senere legendarisk tradition udsmykker historien om deres martyrium med utroværdige, delvis fantastiske detaljer. Deres relikvier blev af historikeren Eginhardt ført til Seligenstadt i 827.
- ✓ 3. **Frederik 8.s fødselsdag 1843.**
- Erasmus**, d. ca. 300. Om E., hvis dyrkelse som helgen er bevidnet fra det 6. århundrede, fortæller den vistnok helt igennem opdigtede legende flg.: E., der var biskop i Antiochia, måtte flygte fra sit bispesæde under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser og søgte tilflugt på et bjerg i Libanon, hvor en ravn hver dag bragte ham føde. Da han efter syv år i ensomheden efter en engels befaling var vendt tilbage til Antiochia, blev han flere gange fængslet og tortureret - blev bl.a. kastet i kogende beg og fik tarmene trukket ud - men blev hver gang reddet af engle. Ærkeenglen Michael (>29. september) førte ham til Italien, hvor han efter fornyede mishandlinger omsider

fik mulighed for at leve syv år som præst i Formia i Campanien, før han døde en fredelig død. E. regnedes i senmiddelalderen som en af de 14 nødhjælpere, med mavesygdomme som sit særlige område.

✓ 4. **Optatus**, d. ca. 390. O. var oprindeligt hedning, uddannet i filosofi og retorik, men blev omvendt til kristendommen og nåede at blive biskop i Milevis i Numidien. Hans stridsskrift mod Parmenianus, en fremtrædende repræsentant for den kætterske trosretning donatismen, er hovedkilden til vort kendskab til denne bevægelses indhold. O. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 5. **Grundlovsdag**. Årsdagen for grundlovens givelse, 5. juni 1849, har været markeret som national festdag i almanakken fra og med årgang 1878.

Kong Hans' fødselsdag 1455.

Bonifacius, d. 754. B., der var født ca. 673 og hvis døbenavn var Winfrid, levede indtil år 718 som munk og forfatter i klostret Nursling i England. I året 718 rejste han til Rom og mødte pave Gregor 2., der gav ham navnet Bonifacius og udsendte ham som missionær til Tyskland. 722 blev B. udnævnt til missionsbiskop, i 726 til ærkebiskop og pavelig vikar i Germanien, i 747 til biskop af Mainz. B. indlagde sig stor fortjeneste som missionær og som organisator af den kristne kirke i det nuværende Tyskland, grundlagde talrige klostre (bl.a. Fulda) og bispedømmer. Stor opmærksomhed vakte det, da han som missionær med egen hånd fældede et ældgammelt egetræ, der var indviet til en af de hedenske guder, og - da gudernes straf udeblev - af træet byggede et kapel til St. Peter. Som næsten 80-årig drog han til Frisland, hvor han sammen med 52 ledsagere pinsedag 754 blev overfaldet og myrdet af en skare hedninge. Hans lig blev begravet i Fulda.

✓ 6. **Norbertus**, d. 1134. N. af Xanten tilhørte en tysk adelsfamilie, var viet til en af de lavere gejstlige grader og levede i øvrigt et ubekymret verdsligt liv, indtil han som ca. 35-årig i 1115 under en ridetur med nød og næppe slap levende fra et lynnedslag og derefter grundlæggende ændrede sin livsførelse: han lod sig præstevie, blev omvandrende prædikant og slog sig i 1120 sammen med sine elever ned i Prémontré, NV for Reims. På grundlag af St. Augustins (>28. august) regel stiftede N. her en

kannikeorden (præmonstratenserne), der i 1126 blev godkendt af paven. I samme år blev N. udnævnt til ærkebiskop af Magdeburg, hvor han i årene indtil sin død udøvede en stor indsats for genoprettelsen af ærkestiftets forsømte organisation og økonomi. Kanoniseret 1582. N.s relikvier blev 1627 overført fra Magdeburg til præmonstratenserklostret Strahov ved Prag. N. indkom i almanakken med årgang 1701; efter nogle års forvanskning til Robertus blev det 1817 restitueret som N.

✓ 7. **Jeremias**. Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige skikkelse J., en af de fire store profeter (Jeremias' bog). J. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 8. **Medardus**, d. ca. 560. M., der tilhørte en frankisk adelslægt, var født ca. 475, blev præsteviet ca. 505 og blev udnævnt til biskop af Vermand (Picardiet) ca. 530; M. flyttede senere bispesædet til Noyon (NØ for Paris) og blev 532 tillige biskop af Tournai.

✓ 9. **Primus**, d. ca. 300. P. og hans broder Felicianus lod sig ifølge legenden døbe under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser, søgte at omvende andre romere til kristendommen og hjalp og trøstede de kristne, der blev mishandlet og henrettet for deres tros skyld. I deres høje alderdom blev de to brødre fængslet og efter grusom tortur henrettet offentligt. Deres lig blev kastet for hundene og fuglene, men forblev uskadt; senere blev de begravet ved Via Nomentana, hvor der snart efter deres død blev bygget en basilika til deres ære. Pave Theodor 1. (642-649) lod deres relikvier overføre til kirken S. Stefano Rotondo. Relikvier af P. og Felicianus kom senere til Salzburg. P. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 10. **Onuphrius**, d. ca. 400. O. var ifølge legenden en abessinsk fyrstesøn, der gav afkald på sin arveret for at leve som eneboer i et afsides klippekloster i Kappadokien. Her tilbragte han ca. 60 år; på alle søn- og helligdage bragte en engel ham den hellige nadver. Kort før sin død modtog han besøg af den hellige Paphnutius, der har forfattet legenden om O. En O.-relikvie blev i 1158 overført til München.

✓ 11. **Prins Henriks fødselsdag 1934**.

Barnabas apostel. Trods tilnavnet tilhørte B. ikke apostelgruppen. Han var tæt knyttet til St. Paulus (>29. juni) og ledsagede

ham på flere af hans rejser. Sammen med Markus evangelist (>25. april) rejste han tilbage til sin fødeø Kypern for at missionere og udrettede utallige mirakler. I Salamina blev han taget til fange af den jødiske befolkning, der slæbte ham uden for byen og brændte ham levende. Det lykkedes hans ledsagere at redde hans aske og gravsætte den i en krypt, hvor den blev fundet ved en åbenbaring i det 5. århundrede.

✓ **12. Basilius.** Dagens navn er i ældre almanakker Basilides, efter St. Basilides, der sammen med helgenerne Cyrinus, Nabor og Nazarius led martyrdøden under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser. Navnet B. er indkommet i almanakken i 1730'erne ved forveksling med St. B. den Store (festdag 31. december/1. januar/14. juni), d. 379, biskop i Cæsarea 370-379 og en af den østlige kirkes store kirkefædre.

✓ **13. Cyrillus.** Ældre almanakker har to dage med navnet C. Den 9. juli, som indtil 1723 bar navnet C., var årsdag for martyren biskop C., der led martyrdøden i Gortyna på Kreta under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser. Det er mindre klart, hvilken af de talrige helgener ved navn C. der hører til datoen 13. juni, som i 1715 fik tildelt dette navn. Snarest er der tale om den store kirkelærer biskop C. af Alexandria, d. 444, hvis festdag forskellige steder fejredes en dag i juni måned.

✓ **14. Rufinus,** d. ca. 300. R. og Valerius var officerer i kejser Diokletians (284-305) hær og led martyrdøden. Deres relikvier, der tidligere opbevarede i Basoches, beror nu i domkirken i Soissons. R. indkom i almanakken med årgang 1715.

✓ **15. Valdemarsdag.** Dagen 15. juni blev i 1912 erklæret for national festdag til minde om slaget ved Reval 1219. I dette slag faldt, ifølge sagnet (hvis ældste bevarede tekst er fra begyndelsen af det 16. årh.), et rødt banner med hvidt kors fra himlen ned til den danske hær, og en stemme fra oven erklærede, at danskerne ville sejre, såfremt de hævdede dette banner.

✓ **Vitus,** d. ca. 300. Den hellige V. var en siciliansk dreng, hvis opdragere, ammen Crescentia og læreren Modestus, i al hemmelighed opdrog drengen i den kristne tro. Da V. var tolv år gammel, forsøgte hans fader forgæves at true og lokke ham til at opgive kristendommen; sammen med Crescentia og Modestus flygtede V. til Lucana, hvor de udvirkede mange mirakler. Kejser

Diokletian (284-305) lod V. hente til sig for at helbrede kejserens søn, der var besat af en dæmon. Da V. efter helbredelsen nægtede at ofre til de hedenske guder, lod kejseren V., Crescentia og Modestus udsætte for grusomme pinsler, der imidlertid ingen virkning havde; til sidst blev de befriet af en engel, der førte dem til en flodbred, hvor de fredeligt opgav ånden. Deres lig blev bevogtet af en ørn, indtil en kristen kvinde fandt og begravede dem. V. blev i middelalderen regnet som en af de 14 nødhjælpere, med epilepsi og kramper (St. Veitsdans) som sit særlige område.

✓ 16. **Tycho**. T. var i 4. eller 5. århundrede biskop i Amathus på Cypern. Han var søn af en velhavende bager og gav efter faderens død hele sin fædrearv til de fattige. Efter at være indtrådt i den gejstlige stand, blev han først sagfører, derefter biskop for stiftet Amathus. Han gjorde sig som biskop bl.a. bemærket ved at bekæmpe Afroditekulten. Allerede kort tid efter hans død fortaltes der talrige mirakelberetninger om ham, og dyrkelsen af ham som helgen er bevidnet fra før år 600. T. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 17. **Botolphus**, d. ca. 680. B., om hvis levned der vides meget lidt, grundlagde i 654 et kloster i Icanhoh, muligvis det nuværende Boston i Lincolnshire.

✓ 18. **Leontius**, d. ca. 135. L., en general i den romerske hær, blev under kejser Hadrian (117-138) fængslet som kristen i Tripoli i Fønicien. Han nægtede at efterkomme befalinger om at ofre til guderne og omvendte tværtimod de to officerer (Hypatius og Theodolus), der havde arresteret ham. L. døde under den tortur, han blev udsat for; de to officerer blev halshugget. L. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 19. **Gervasius**, d. ca. 300. G. og Protasius led martyrdøden i Milano, vistnok under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser. Et par menneskealdre senere, da ærkebiskop Ambrosius (>4. april) havde afsluttet bygningen af sin store domkirke i Milano og ønskede relikvier til kirken, blev han ved en forudanselse henvist til at grave efter G.s og Protasius' relikvier på et nærmere angivet sted og fandt både relikvierne og en bog, der berettede om helgenernes martyrium. G. og Protasius tilhører ubestrideligt gruppen af autentiske oldkirkelige helgener. Der-

imod er der ikke tvivl om, at både beretningen om genopdagelsen af deres relikvier og den senere digtede legende er præget af ønsketænkning, fantasi og litterære stereotyper. Ifølge legenden var G. og Protasius tvillingebrødre, sønner af St. Vitalis (>28. april) og Valeria. Som kristne blev de arresteret i Rom og bragt til Milano, hvor præfekten Astasius forsøgte at tvinge dem til at ofre til guderne. Da de nægtede, blev de henrettet: G. blev pisket ihjel og Protasius halshugget. Det var i middelalderen den almindelige overbevisning, at relikvierne af G. og Protasius blev bragt til Tyskland sammen med relikvierne af de hellige tre konger (>6. januar) i 1164; en undersøgelse i 1864 viste imidlertid, at de stadig beror i kirken S. Ambrogio i Milano.

✓ 20. **Sylverius**, d. 537. S. var søn af pave Hormisdas. I 536 efterfulgte han Agapetus som pave, men hans embedsperiode blev kort; han blev afsat af politiske grunde, efter at Belisarius havde indtaget Rom, og døde kort efter.

✓ 21. **Albanus**, d. ca. 400. A. og Theonestus var to præster, der i slutningen af det 4. årh. blev sendt rundt i Europa for at bekæmpe arianismen. De bistod St. Ambrosius (>4. april) i Milano og kom over Gallien til Augsburg og Mainz, hvor de med ringe succes prøvede at genindsætte den lokale biskop, som arianerne havde fordrevet. Da vandalerne ca. 400 plyndrede byen Mainz, blev A. halshugget. Legenden fortæller, at han efter henrettelsen selv bar sit hoved hen til det sted, hvor han ønskede at blive bisat. St. A. af Mainz forveksles ofte med sin navnebroder den engelske martyr St. A., d. ca. 250, hvis helgendag er den 22. juni. I almanakken fik A., efter forskellige forekomster i det 17. århundrede, blivende plads med årgang 1715.

✓ 22. **10.000 martyrer**. Legenden om de 10.000 martyrer fortæller, hvorledes en himmelsk stemme på en gang omvendte en af kejser Hadrians (117-138) hærførere Achatius og mere end 9.000 mand fra hans hær i Alexandria. De nyomvendte blev slået med knip-ler, tvunget til at gå over spidse søm, forsynet med tornekroner, stukket med spyd og pisket, men modstod tålmodigt alle forsøg på at bringe dem fra deres nye tro. Omsider blev de alle ført til et nærliggende bjerg og korsfæstet; himmelske stemmer trøstede dem, hvad den omkringstående mængde oplevede som en jord-skælvstorden.

- ✓ **23. Paulinus**, d. 431. Pontius Meropius Anicius P., der tilhørte en velhavende senatorfamilie, var født i Bordeaux ca. 353. Han studerede retorik og poesi hos digteren Ausonius, blev embedsmand og var vidt berejst. I 379 besøgte han byen Nola (nær Napoli), hvor han ved at se miraklerne ved præsten Felix' (>14. januar) grav blev stærkt påvirket af kristendommen; han lod sig dog først døbe nogle år senere. Efter forskellig personlig modgang rejste han og hans hustru til Spanien. Efter pres fra omgivelserne lod han sig præstevie i Barcelona 394, men rejste året efter tilbage til Italien, hvor ægteparret slog sig ned i Nola for at føre en art klosterliv. I 409 blev han valgt til biskop af Nola. Han korresponderede med tidens store personligheder, St. Augustinus (>28. august), St. Ambrosius (>4. april) og St. Martin (>11. november) og har, ud over brevene, efterladt et poetisk forfatter-skab af betydelig litterær værdi. Hans rigtige festdag er 22. juni.
- ✓ **24. St. Hansdag**. Hans er den danske form af navnet Johannes. Den St. H., der her er tale om, er Johannes Døber, der i den gamle festkalender var betænkt med to helgendage: 24. juni, hvor man fejrede hans fødselsdag, og 29. august, hvor man højtideligholdt årsdagen for hans halshugning. Ifølge Lukasevangeliet, hvis første kapitel udførligt beretter historien om Johannes' undfangelse, fødsel og navngivning, var Johannes Døber seks måneder ældre end Jesus; i overensstemmelse hermed blev hans fødselsdag fejret otte dage før den 1. juli, præcis seks måneder før den dato (otte dage før den 1. januar), man ca. 350 havde besluttet at fejre som Jesu fødselsdag. Johannes' og Jesu fødselsdage blev fejret med en særlig folkelig intensitet, ikke blot fordi de skulle ihukomme centrale nytestamentlige begivenheder, men også fordi de ved deres placering i året kom til at bære videreførelsen af en række førkristelige folkelige festaktiviteter, der var knyttet til solhverv. - St. Hansdag var helligdag i Danmark indtil 1770.
- ✓ **25. Prosper**, 5. årh. Den lidet kendte helgen St. P. af Reggio Emilia, der ligger begravet i Reggio i S. Apollinaris kirke, og hvis festdag er 25. juni, forveksles ofte med den langt mere kendte St. P., d. 463 (festdag 7. juli), der først og fremmest har gjort sig bekendt som forfatter af teologiske arbejder og som energisk forkæmper for St. Augustinus' (>28. august) synspunkter. P. indkom i almanakken med årgang 1700.

- ✓ **26. Pelagius, d. 925.** I slaget ved Valdejunquera 920 blev den spanske biskop Hermoigius af Tuy taget til fange af kaliffen Abd-ar-Rahman 3. an-Nasir. For at slippe fri stillede han sin 10-årige nevø P. som gidsel. Kaliffen søgte at omvende drengen til islam, og da forsøget ikke lykkedes, lod han i raseri drengen udsætte for tortur med glødende tænger, lod derefter hans arme og ben hugge af og lod ham til sidst halshugge. P. indkom i almanakken med årgang 1700.
- ✓ **27. Syvsoverdag.** Under kejser Decius' (248-250) kristenforfølgelser søgte syv unge kristne i Efesus tilflugt i bjergene. Deres tilholdssted blev opdaget, og den hule, de havde gemt sig i, blev lukket med store sten, for at de skulle sulte ihjel. 200 eller 300 år senere blev stenene ved et rent tilfælde fjernet, og de syv indespærrede vågnede uden at have nogen anelse om, hvor længe de havde sovet. En af dem begav sig efter sædvane ind til byen for at hente brød og erfarede til sin forbløffelse, at kristendommen havde sejret. Forbløffelsen var ikke mindre hos byens indbyggere, da de forstod, hvad der var sket, og byens biskop arrangerede en højtidelig procession til klippehulen, hvor man fandt de øvrige indespærrede i bedste velgående. Også kejser Theodosius kom for at besøge dem, og efter at de syv soverer havde talt med ham og understreget, hvorledes deres eksempel bekræftede dogmet om de dødes opstandelse, bøjede de deres hoved og døde. Kejseren ønskede deres afsjælede legemer skrinlagt under stor pragt, men frafaldt sit ønske, da de døde i en drøm meddelte ham, at de ønskede at forblive i deres hule.
- ✓ **28. Caroline Amalie, f. 28. juni 1796,** var kong Christian 8.s anden ægtefælle.
Eleonora. Dagens navn (ikke et helgennavn) er indkommet i almanakken med årgang 1729. Det afløste navnet Leo, dvs. Leo 2., d. 683, pave 682-683 - og almanakken slap dermed af med en navnedublet (jfr. Leo, >11. april).
- ✓ **29. Petrus Paulus.** Apostlene Petrus og Paulus blev henrettet i Rom under kejser Nero (54-68), Petrus blev korsfæstet, vistnok i år 64, og Paulus, der var romersk borger, blev halshugget, vistnok i år 67. Ifølge den legendariske tradition fandt henrettelserne sted samme dag, og kirken fejrede derfor de to apostles martyrium ved en fælles højtid den 29. juni. Legenden fortæller, at kejser Nero

lod Petrus og Paulus fængsle og dømme til døden som ansvarlige for, at hans hoftryllekunstner under en opvisning havde mistet sin magiske kraft og var faldet ned og havde slået sig ihjel. Petrus slap ud af fængslet, men vendte frivilligt tilbage og lod sig korsfæste efter at have mødt Kristus ved byporten. Paulus blev halshugget. Efter halshuggelsen fortsatte hans mund med at lovprise Gud; hovedet gjorde tre spring på jorden, og på hvert sted, det ramte, sprang der en kilde frem. Andre begivenheder i de to apostles liv fejredes særskilt på andre af årets dage. Almanakken registrerer af disse festdage Peters fængsel (>1. august) og Peters stol (>22. februar) samt Pauli omvendelse (> 25. januar).

✓ 30. Lucina, d. ca. 100. L. var en kristen kvinde, discipel af apostlene. Hun skænkede almisser til de kristne, besøgte kristne i fængslet, begravede martyrer og blev selv begravet blandt dem.

JULI

✓ 1. Christian 2.s fødselsdag 1481.

Frederik 2.s fødselsdag 1534.

Theobaldus, d. 1066. T., der tilhørte en adelsfamilie fra Champagne, valgte allerede som ung mand eneboertilværelsen. Han slog sig først ned i Luxembourg; efter en pilgrimsrejse til Santiago de Compostela og Rom levede han i Vicenza i Italien, hvor han lod sig præstevie. I den legendariske overlevering sammenblandes han ofte med biskop Ubaldus af Gubbio (d. 1166).

✓ 2. Mariæ besøgelse. Festen til minde om Jomfru Marias besøg hos Johannes Døbers moder Elisabeth (Luk. 1,39-56) blev efter østkirkeligt forbillede optaget af franciskanerne i 1263 og indstiftet som generel helligdag 1389 af pave Urban 6. - Mariæ besøgelsesdag var helligdag i Danmark indtil 1770.

✓ 3. **Cornelius**. Af de talrige helgener med navnet C. synes ingen at have festdag den 3. juli. Heldvad (1618) identificerer C. med høvedsmanden Kornelius (Ap.g. kap. 10; festdag ifølge Martyrologium Romanum 2. februar).

✓ 4. **Ulricus**, d. 973. U., der var søn af grev Hubald af Dillingen og var opdraget i klostret St. Gallen, blev 923 valgt til biskop af Augsburg. Han beklædte embedet i 50 år; legenderne om ham fremhæver hans utrættelige omsorg for stiftets verdslige og gejstlige velfærd: hans personlige indsats for forsvaret af byen Augsburg mod ungarerne, hans kirke- og klostergrundlæggelser, hans gavmildhed og opmærksomhed over for fattige og syge. Efter sin død blev den asketiske U., indhyllet i det tæppe, hvori han plejede at sove på jorden, begravet i kirken St. Afra i Augsburg. Allerede få år senere, i 993, blev U. - som den første vesteuropæiske helgen - højtideligt udråbt som helgen af paven efter en formaliseret kanonisationsproces. Hans relikvier blev

skrinlagt 1187; relikvieskrinet blev ved den lejlighed båret af ingen ringere end kejser Frederik Barbarossa.

✓ 5. **Anshelmus.** Navnet A. til datoen 5. juli hører til almanakkens gamle stof. Af helgenerne ved navn A. synes imidlertid ingen at have haft festdag på denne dato. Heldvad (1618) identificerer A. med den skolestiske forfatter og helgen ærkebiskop Anselm af Canterbury, d. 1109, hvis helgendag imidlertid ligger 21. april.

✓ 6. **Dion.** Det græske navn D. (næppe noget helgennavn) kom ind i almanakken fra og med årgang 1700, hvor det afløste navnet Hector, der havde udfyldt denne plads i årene 1686-99. 1685 var dagens navn Esther.

✓ 7. **Villebaldus**, d. 787 (?). Sammen med sin fader St. Richard (>7. februar) og sin broder St. Vunibaldus drog englænderen V. i 720 på pilgrimsrejse. Faderen døde på udrejsen; V. nåede frem til Rom, Palæstina og Konstantinopel. Hans rejseberetning, nedskrevet efter hans diktat af en nonne i klostret Heidenheim, er endnu bevaret. I 730'erne opholdt han sig i Italien og deltog bl.a. i genopretningen af det helt forfaldne bendiktinerkloster Monte Cassino. Han blev senere sendt som missionær til Tyskland, hvor hans slægtning St. Bonifacius (>5. juni) indviede ham som biskop af Eichstätt i Bayern. I sit mere end 40-årige virke som biskop havde han betydelig succes, fik bl.a. bygget den første domkirke i Eichstätt og grundlagde dobbeltklostret Heidenheim, der under ledelse af hans søskende Vunibaldus og Valborg (>1. maj) udviklede sig til et betydningsfuldt gejstligt kulturcenter.

✓ 8. **Kjeld.** Den 8. juli 752 skrinlagde biskop Burchhardt (>10. september) af Würzburg relikvierne af en tidligere indehaver af embedet, missionsbispens St. Kilian, der ifølge legenden havde lidt martyrdøden sammen med sine ledsagere Totnan og Kolonat i året 689: Kilian havde omvendt den lokale hertug til kristendommen og overtalt ham til at lade sig skille fra sin hustru, der tidligere havde været gift med hertugens broder; i raseri lod den forsmåede kvinde Kilian og hans ledsagere myrde. - Navneformen K. skyldes sammenblanding med den danske helgen St. K. af Viborg, d. 1150, hvis festdag i middelalderen fejredes 11. juli (datoen for skrinlæggelsen af hans relikvier 1189). K. var provst i Viborg, udmærkede sig især ved sin gavmildhed og den tål-

modighed, hvormed han bar de prøvelser, han blev udsat for, og blev allerede kort tid efter sin død betragtet som helgen.

- ✓ 9. **Sostrata.** Dagens navn var indtil 1723 Cyrillus, dvs. biskop Cyrillus, d. ca. 250, der led martyrdøden i Gortyna på Kreta under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser. I de ældre almanakker bar også en anden dato, 13. juni, navnet Cyrillus; formentlig for at undgå, at to dage skulle bære samme navn, ændrede man i 1724 datonavnet for 9. juli til navnet Joannes, der atter fra og med almanakkens årgang 1726 blev erstattet af det græske kvindenavn Sostrata (ikke noget helgennavn).
- ✓ 10. **Knud, konge, d. 1086.** Svend Estridsøns søn K. blev dansk konge i 1080. Utilfredshed med hans militær- og skattepolitik udløste, i forlængelse af et mislykket forsøg på at organisere et krigstogt mod England 1085, et oprør, hvorunder K. blev dræbt foran alteret i St. Albans kirke i Odense 1086. Dyrkelsen af K. som helgen havde næppe stor folkelig opbakning, men blev aktivt promoveret og organiseret af hans broder Erik Ejegod, der i 1095 indkaldte engelske munke til at stå for kulten og i 1100 opnåede pavens godkendelse af K. som helgen.
- ✓ 11. **Josva.** Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige helteskikkelse J., Moses' ledsager og efterfølger, der førte Israels folk ind i det forjættede land. J. fik tildelt denne dato med almanakkens årgang 1732.
- ✓ 12. **Henrik, d. 1024.** H. var født 973 som søn af hertug Henrik 2. af Bayern. Han blev 995 hertug af Bayern og blev 1002 valgt til tysk konge, i 1014 kronet som kejser. Politisk stod H. for konsolideringen af den tyske kongemagt; den legendariske overlevelse om ham og hans hustru Kunigunde (>3. marts) fremhæver først og fremmest hans kirkepolitiske aktivitet som grundlægger af bispedømmet Bamberg og talrige kirker og klostre. H. døde barnløs; legenden udlagde dette således, at H. og Kunigunde havde henlevet deres ægteskab under et frivilligt aflagt kyskhedsløfte. H. blev kanoniseret 1146. H.s festdag fejredes enten på hans dødsdag 13. juli eller - hvor denne dato var optaget af St. Margarethe - på en af nabodagene. I almanakken kom navnet H. tilbage på sin gamle plads 12. juni fra og med årgang 1853; i godt og vel et århundrede havde det været anbragt under

datoen 20. oktober (som imidlertid ikke er festdag for nogen helgen ved navn H.).

- ✓ 13. **Margarethe**, d. ca. 300. M. var født i Antiochia som datter af hedenske forældre. Hun blev i al hemmelighed opdraget som kristen af sin amme; da det blev opdaget, blev hun af sin fader overgivet til den lokale statholder, der ved lokkemidler, trusler og tortur søgte at overtale hende til at fornægte kristendommen og gifte sig med ham. M. var imidlertid standhaftig, fastholdt sin tro og overvandt endog ved at gøre korsets tegn en drage, der søgte at opsluge hende i fængslet. Til sidst blev hun offentlig henrettet ved halshugning; før sin død bad hun for sine forfølgere og for alle dem, der i fremtiden ville påkalde hende, i særdeleshed kvinder i barnsnød. M. regnedes i senmiddelalderen som en af de 14 nødhjælpere, med barnefødsel som sit særlige område. Hendes festdag fejredes enten 20. juli (hvor M. i godt og vel et århundrede havde plads i almanakken til og med årgang 1852) eller 13. juli (hvortil navnet blev tilbageført fra og med årgang 1853).
- ✓ 14. **Bonaventura**, d. 1274. B. blev født 1221 i Bagnoreggio i Italien. Hans døbenavn var Giovanni Fidanza; ifølge legenden var det St. Franciscus (>4. oktober), der i hans barndom gav ham tilnavnet B. ("lykkelig begivenhed"). Han studerede og underviste i Paris og indtrådte i franciskanerordenen; i 1257 blev han ordensgeneral. 1273 blev han kardinalbiskop af Albano og ledede i denne egenskab det andet koncil i Lyon 1274. Han døde få dage før koncilets afslutning. B. regnes som en af skolastikkens mest betydningsfulde teologer og har efterladt et stort forfatterskab inden for filosofi, teologi og mysticisme. Kanoniseret 1482, udråbt som kirkelærer ("Doctor Seraphicus") 1588. B. indkom i almanakken med årgang 1700; han fortrængte navnet Christopher (der også benyttedes til datoen 18. december).
- ✓ 15. **Apostlenes deling**. På datoen 15. juli skiltes ifølge den middelalderlige tradition Kristi apostle for at udføre hans missionsbefaling (Matt. 28,19); Thomas og Bartholomæus drog mod øst, Simon og Matthæus mod syd, Philip og Judas Thaddæus mod nord, de øvrige apostle og disciple i alle mulige retninger. Før de skiltes sammensatte de ifølge traditionen den apostolske trosbekendelse.

- ✓ **16. Susanne.** Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige kvindeskikkelse S., Jojakims hustru i Babylon, der blev efterstræbt af to dommere, som belurede hende i badet og - da hun afviste deres tilnærmelser - udsatte hende for en falsk anklage for ægteskabsbrud. Hun blev reddet af profeten Daniel (>19. april), der gennemskuede sagens rette sammenhæng og ved en list afslørede de to dommere. Historien fortælles i det apokryfe 13. kapitel af Daniels Bog.
- ✓ **17. Alexius, d. c. 430.** A. var ifølge legenden søn af en romersk senator. På sin bryllupsdag forlod han sit fædrene hjem for at flygte til Edessa i Mesopotamien, hvor han levede i 17 år som tigger og delte de almisser, han modtog, med andre fattige. Da hans ry for hellighed blev for generende, forlod han Edessa, kom tilbage til Rom og levede, uden at give sig til kende, i 17 år som betler under trappen til sin faders hus. Ved hans død tilkendegav en stemme fra oven, at den folkemængde, som netop da var forsamlet til messe, skulle opsøge helgenen i byen. Man fandt A.s afsjælede legeme og, i den dødes hånd, et dokument, der identificerede ham; det var paven selv, der i nærværelse af kejserne Honorius og Arcadius tydede dokumentet. Syge blev helbredt blot ved at berøre A.s lig, som derefter under store æresbevisninger blev bisat i St. Bonifacius' kirke.
- ✓ **18. Arnolphus, d. 641.** A., der tilhørte den frankiske adel, tilbragte den første del af sit liv ved Theodebert 2.s hof. I 614 blev han, skønt han ikke tilhørte den gejstlige stand, valgt til biskop af Metz; han beklædte embedet i 15 år og trak sig omsider tilbage til en eneboertilværelse i Vogeserne i 629. En velkendt legende fortæller, hvorledes han, før han tiltrådte bispeembedet, kastede en ring i floden Mosel og bad Gud give den tilbage som tegn på, at hans synder var forladt; efter kort tid bragte en fisker ham en fisk, i hvis bug ringen befandt sig. A. indkom i almanakken med årgang 1701.
- ✓ **19. Justa, d. ca. 300.** Legenden fortæller, at søstre J. og Rufina, der ernærede sig som pottemagersker i Sevilla, ved deres bøn tilintetgjorde guden Salambos billede. De blev derefter bragt for dommeren, udsat for tortur, men modstod tappert alle forsøg på at få dem til at falde fra kristendommen. J. omkom under torturen, Rufina blev stranguleret af bødlerne i fængslet. Legenden

er vistnok helt uhistorisk; der er tale om et helgenpar, hvis navne oprindeligt lød Justus (altså et mandnavn) og Rufina. I almanakken fortrængte med årgang 1700 J. sin kollega Rufina fra pladsen 19. juli.

✓ 20. Elias. Dagens navn hentyder til den gammeltestamentlige profet E., hvis liv og himmelfart er beskrevet i 1 Kong. 17-27, 2 Kong. 1-2. I almanakken har E. haft sin nuværende (og oprindelige) plads siden årgang 1853; tidligere årgange registrerede i godt og vel et århundrede navnet under 12. juli.

✓ 21. Evenus. Det græske navn Evenus (ikke noget helgennavn) kom ind i almanakken i årgang 1727, 1729 og (definitivt) fra og med årgang 1731. I tidligere år bar dagen enten navnet Daniel (efter den gammeltestamentlige profet) eller navnet Arbugastes efter St. A., d. 6./7. årh., der var eneboer i Alsace, udmærkede sig ved sine mirakler (genoplivede bl.a. kong Dagoberts søn, der var blevet dræbt af et vildsvin) og endte som biskop af Strassburg.

✓ 22. Maria Magdalene. I Lukasevangeliet (8,2) omtales nogle kvinder, der fulgte Jesus, bl.a. nævnes M.M., af hvem syv onde ånder var faret ud. Allerede den tidlige oldkirkelige teologi identificerede M.M. med den bodfærdige synderinde, der ikke vovede at sætte sig blandt de retfærdige, men vaskede og salvede Jesu fødder og tørrede dem med sit hår (Luk. 7,36-50), med Marthas og Lazarus' søster Maria (Luk. 10,38-42, Joh. 11, Joh. 12) og endelig med den anonyme kvinde, der i Simon den Spedalskes hus salvede Jesu hoved med en meget kostbar salve (Matt. 26, 6-13, Mark 14, 3-9). Den senere legendedannelse kunne supplere Det nye Testaments oplysninger: sammen med Martha, Lazarus og andre sejlede M.M. efter Jesu død til Marseilles, hvor hun efter mange mirakuløse episoder fik omvendt det lokale kongepar til kristendommen og derefter trak sig tilbage til ensomheden. Fra sit dødsleje blev hun af en engel båret til den kirke, hvor en af hendes rejsefæller var biskop, og her hensov hun efter at have modtaget nadveren. Hendes lig blev begravet i Aix og senere på Karl den Stores befaling overført til Vezelay. - Datoen 22. juli var i nogle få år omkring 1770 optaget af navnet Caroline Mathilde, Christian 7.s uheldige dronning, der i 1772 blev forvist

til Celle i Hannover og gled ud af almanakken med 1775-årgangen.

- ✓ **23. Apollinaris.** St. A. var ifølge overleveringen martyr og biskop og tilhører gruppen af oldkirkelige helgener, hvis dyrkelse er bevidnet fra forholdsvis gammel tid. Om hans biografi vides imidlertid intet med sikkerhed: en tradition meddeler, at han var apostlen Peters ledsager og af ham blev sendt som missionær til Ravenna, hvor han blev den første biskop og blev slået ihjel af en skare ophidsede hedninge ca. 75; ifølge en anden tradition skulle han have fungeret som biskop i Ravenna omkring år 200. Den store basilika S. Apolinare in Classe ved Ravenna blev indviet til St. A. i 549.
- ✓ **24. Christina.** Legenden om St. C. handler om en jomfru, der på grund af sin skønhed blev spærret inde i et tårn af sin fader og under sin indespærring selv fandt frem til kristendommen. I stedet for at ofre til familiens afgudsbilleder sønderbrød hun dem og skænkede ædelmetallerne derfra til de fattige. Hun blev derefter af en række forskellige dommere udsat for en endeløs kæde af løfter, trusler og pinsler, der skulle føre hende væk fra kristendommen, men modstod med hidsig standhaftighed og med bistand af himmelske mirakler dem alle. Efter talrige forgæves forsøg på at aflive hende lod den sidste i rækken af dommere hende skyde ihjel med pile. C.-legenden, der trods sin høje alder (5. årh.) har tydelig karakter af fiktion, er knyttet til to forskellige helgener, St. C. af Tyrus og St. C. af Bolsena (Italien), begge fejret den 24. juli.
- ✓ **25. Jacobus.** Apostlen J. den Ældre, Zebedæus' søn, var den første af apostlene, der led martyrdøden (Apg. 12, 1-2). Legenden fortæller, at han før sin død i Jerusalem havde besøgt Spanien, og at hans disciple efter hans død tog liget med sig om bord på en båd uden ror eller roergænger og af engle blev styret til Galicien i Spanien; her lykkedes det dem ved mirakler at omvende det lokale kongepar til kristendommen og at få tilladelse til at begrave apostlens lig. Mange hundrede år senere, omkring 820, blev hans relikvier genfundet ved et mirakel og skrinlagt under stor højtidelighed. En mindre fantasifuld, men ikke derfor nødvendigvis mere pålidelig tradition fortæller, at relikvierne først blev begravet i Jerusalem, senere bragt til Sinai og endelig i det

8. århundrede ført i sikkerhed for de fremstormende saracener til Nordvestspanien. St. J.s. relikvier i Santiago de Compostela var igennem middelalderen et af de mest søgte pilgrimsmål.

✓ 26. Anna. Om Jomfru Marias forældre Joakim og A. fortæller den apokryfe tradition, at de indtil deres høje alderdom var barnløse. Efter en offentlig ydmygelse i denne anledning forlod Joakim hjemmet og vendte først tilbage, da en engel havde forkyndt ham, at ægteparret snart ville få et barn. Jomfru Maria blev undfanget i det øjeblik, da ægteparret efter adskillelsen så hinanden ved Den gyldne Port i Jerusalem (jfr. Mariæ undfangelse >8. december). Efter Joakims død var A. gift to gange og fik i begge ægteskaber en datter ved navn Maria, af hvilke den ene blev moder til apostlen Jakob den Yngre (>1. maj), den anden til apostlene Jakob den Ældre (>25. juli) og Johannes (>27. december).

✓ 27. Martha. Maria Magdalenes (>22. juli) søster M. er omtalt i Lukasevangeliet, kap. 10. Legenden lader hende følge sine søskende til Marseilles; her oprettede hun et kloster og levede sammen med et antal ligesindede jomfruelige kvinder i 30 år. Længe efter hendes død blev hendes relikvier ført til Tarascon i Provence.

✓ 28. Aurelius, d. ca. 852. A. i Cordoba i Spanien og hans hustru Natalia var børn af blandede spansk-mauriske ægteskaber og var begge i al hemmelighed kristne. Hans slægtning Felix bekendte sig en overgang til Islam, men vendte tilbage til kristendommen og giftede sig med en kristen kvinde. Da de alle fire åbent vedstod deres tro, blev de på den mauriske emirs ordre fængslet og halshugget. A. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 29. Oluf, d. 1030. Vikingehøvdingen O. tilkæmpede sig i 1016 eneherredømmet over Norge. Hans centralistiske politik og hans hårdhændede gennemførelse af en kristent missionsprogram bragte ham i modsætning til rigets stormænd, der i alliance med Knud den Store fik fordrevet O. fra Norge. Under et forsøg på at genvinde magten faldt O. i slaget ved Stiklestad 29. juli 1030. Dyrkelsen af O. som helgen begyndte umiddelbart efter hans død og kom til at spille en betydelig rolle i norsk indenrigspolitik allerede i løbet af 1030'erne. Blandt de nordiske helgener er O. formentlig den, der står stærkest i folkelig tradition.

- ✓ **30. Abdon**, d. ca. 250. Under kejser Decius' (249-251) kristenfølgelser blev et antal kristne bragt fra den nære orient til Cordoba for at blive henrettet som offentlig folkeforlystelse. To lokale stormænd, A. og Sennen, begravde de kristnes lig og blev i den anledning fængslet og ført i lænker til Rom. Her fik de valget mellem at afsværge kristendommen eller at blive kastet for de vilde dyr. De valgte det sidste, men de to løver og fire bjørne, der blev sluppet løs mod dem, tilføjede dem ingen overlast. De blev derefter stukket ihjel med dolke, og deres lig kastet hen foran solgudens statue. En kristen begravde dem i sit hjem; små hundrede år senere blev deres relikvier genfundet ved en åbenbaring og skrinlagt under stor højtidelighed.
- ✓ **31. Germanus**, d. 448. G. var født i Auxerre og tilhørte en rig og anset romersk-gallisk familie. Han sigtede med betydelig succes efter en karriere som jurist og embedsmand, opnåede også en administrativ topstilling, men blev som knap 40-årig, meget mod sin vilje, valgt til biskop i Auxerre 418. Han skiftede herefter livsstil, skænkede sine ejendele til de fattige, førte et asketisk levned og lod sig separere fra sin hustru (der gik i kloster). Bispegerningen varetog han med megen energi, og hans indsats blev påskønnet af pavestolen, der ved to forskellige lejligheder benyttede ham som udsending til England for at få standset en kættersk bevægelse ("pelagianismen"), hvis udbredelse var ved at antage faretruende proportioner der. Han døde i Ravenna, hvor han havde opsøgt kejseren for at mægle i en konflikt mellem befolkningen i Bretagne og den lokale vicekonge.

AUGUST

- ✓ **1. Peters fængsel.** Den kirkelige fest 1. august (Vincula Petri "Peters lænker") skulle fejre mindet om, hvorledes apostlen Peter ved en engels hjælp blev befriet, da kong Herodes Agrippa havde kastet ham i fængsel (Ap.g. 12,3-23). Der fortaltes flere forskellige historier om, hvorledes St. Peters lænker blev genfundet. Den ene, knyttet til legenden om St. Quirinus (>30. marts) og St. Balbina (>31. marts), fortæller, hvorledes pave Alexander 1. fra sit fængsel i Rom fik sin fangevogter Quirinus til at søge og finde St. Peters lænker; ved at kysse lænkerne blev fangevogterens datter Balbina helbredt for en svulst i halsen, og pave Alexander indstiftede derefter festen til ære for St. Peter. Den anden beretter, at kejserinde Eudokia i 426 i Jerusalem købte St. Peters lænker og bragte dem til Rom. Her lod pave Pelagius den nyfundne lænke anbringe ved siden af den lænke, St. Quirinus havde fundet i Rom, og de to lænker føjede sig på forunderlig vis sammen til en.
- ✓ **2. Hannibal.** Dagens navn (ikke noget helgennavn) indkom i almanakken med årgang 1700 og indtog, efter nogle år i konkurrence med navnene Stephan og Eleazar, definitivt pladsen den 2. august fra og med årgang 1723. Det afløste navnet Stephan, dvs. St. Stephan, d. 257, pave 254-257, der led martyrdøden under kejser Valerian (253-260). På Stephans bøn styrtede det tempel, hvori kejseren ville tvinge ham til at ofre til guderne, sammen; kejserens bødler fandt ham senere siddende i sin stol ved St. Lucias (>13. december) grav i katakomberne og halshuggede ham der.
- ✓ **3. Nikodemus.** Dagens navn hentyder til farisæeren N., om hvis natlige samtale med Jesus der fortælles i Joh. 3, 1-21. Ifølge den apokryfe overlevering blev N. efter Jesu død døbt af apostlene Peter og Johannes. Under forfølgelserne af den første kristne

menighed i Jerusalem blev han udstødt af rådet og pryglet halvt ihjel med knipler; hans onkel Gamaliel plejede ham, indtil han døde af sine skader, og begravede ham ved martyren Stephans (>26. december) fødder. Gravstedet med de jordiske rester af N., St. Stephan og Gamaliel blev ved en åbenbaring fundet af en præst i Palæstina 3. august 415. N. indkom i almanakken med årgang 1700.

- ✓ 4. **Dominicus**, d. 1221. Den spanskfødte kannik D. deltog i årene efter 1206 i en række forsøg på at bekæmpe den kætterske retning albigenenserne i Languedoc. I 1215 fattede han den plan at grundlægge en orden af højtuddannede præster, der som stødtropper mod kætteriet skulle leve i kyskhed, lydighed og fattigdom og have til opgave at prædike og undervise overalt, hvor der var brug for det. Planen blev godkendt af paven i 1216, og ordenen nåede allerede i D.s levetid at blive etableret i Toulouse, Bologna og flere andre steder. D. stod selv i spidsen for arbejdet; udmattet af enerverende rejser og et strengt asketisk liv døde han i 1221, kun ca. 50 år gammel. Kanoniseret 1234. D., der tidligere var registreret under 5. august, fik sin nuværende dato i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 5. **Osvaldus**, d. 642. O., der var søn af kong Ethelfrid af Northumbria, måtte efter faderens død under en borgerkrig søge tilflugt i et kloster, men genvandt omsider kongemagten og iværksatte sammen med missionsbispens Aidan et energisk missionsprogram i sit land; han grundlagde bl.a. på øen Holy Island klostret Lindisfarne, der skulle blive et af de vigtigste centre for den kristne mission i England. Han omkom i et slag mod den hedenske konge af Mercia. O., der tidligere var registreret under 6. august, fik sin nuværende dato i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 6. **Kristi forklarelse**. Den kirkelige fest den 6. august (Transfiguratio Domini eller Patefactio Domini) fejredes til minde om Kristi forklarelse på Tabors bjerg (Matt. 17, 1-13, Mark. 9,1-13, Luk. 9,28-36). Festen indkom i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 7. **Donatus**, d. ca. 380. D., der havde mistet sine forældre under kejser Julians (361-363) kristenforfølgelser, søgte tilflugt i Arezzo, hvor han gennemgik de gejstlige grader og til sidst blev valgt til biskop. Da han og en trosfælle under en senere

kristenforfølgelse irettesatte den lokale præfekt, fordi han var faldet fra troen, blev de fængslet og henrettet, St. Donatus ved halshugning.

✓ 8. **Ruth.** Dagens navn hentyder til den gammeltestamentlige heltinde R., hvis historie fortælles i Ruts Bog. R. indkom i almanakken med årgang 1729.

✓ 9. **Romanus**, d. ca. 250. R., formentlig en af de autentiske oldkirkelige martyrer, er i den legendariske overlevering knyttet til St. Laurentius (>10. august), der skal have døbt ham. Traditionerne er uenige om, hvorvidt R. var en hedensk romersk soldat, der lod sig omvende til kristendommen ved at se St. Laurentius' standhaftighed under pinslerne, eller en kristen vordende præst, der havde modtaget en af de lavere vielser. R. led martyrdøden ved at blive pryglet med knipler og siden halshugget.

✓ 10. **Laurentius**, d. 258. L., om hvis baggrund intet vides, var pave Sixtus 2.s (257-258) ærkediakon og led martyrdøden fire dage efter denne. Legenden fortæller, at paven på vej til sin henrettelse trøstede L., forudsagde ham hans eget martyrium og pålagde ham at uddele kirkens skatte til de fattige. Efter at L. havde udført ordren, krævede kejser Valerian (253-260) kirkens formue udleveret; L. samlede da de fattige og syge og præsenterede dem for præfekten med bemærkningen: "Her er kirkens skatte." Han blev derefter fængslet og tortureret, bl.a. pisket med blykugler og lagt mellem glødende jernplader, men beklagede sig ikke. Til sidst lod kejseren ham brænde ihjel på en rist; kort før han udåndede, henvendte han sig til sine bødler og sagde: "Stegen er allerede færdig. Vend den og spis!" St. L.s relikvier opbevares, sammen med St. Stephans (>26. december), i Rom i kirken S. Lorenzo fuori le mura, som blev bygget af kejser Konstantin den Store over martyrens grav.

✓ 11. **Herman.** Endnu i den første rigtige universitetsalmanak (1685) bærer dagen navnet Tiburtius. dvs. den oldkirkelige martyr St. Tiburtius, d. ca. 300, der var søn af en romersk embedsmand, blev omvendt til kristendommen af St. Sebastian (>20. januar) og sidenhen forrådt af en frafalden og henrettet under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser. Tiburtius blev allerede

i 1686 og følgende årgange erstattet af Hermasius, Hermanus, Hermannus (ikke noget helgennavn).

✓ 12. Christian 3.s fødselsdag 1503.

Clara, d. 1253. C., der var født i Assisi 1194, tilhørte en adelsfamilie. Som ung pige afslog hun flere tilbud om ægteskab, og som attenårig besluttede hun at forsage verden, forlod sit hjem og opsøgte St. Franciscus (>4. oktober), der først installerede hende i et benediktinsk nonnekloster, sidenhen gjorde det muligt for hende (sammen med søsteren Agnes) at grundlægge et klosterfællesskab for kvinder ved kirken S. Damiano ved Assisi. St. Franciscus udformede selv et sæt ordensregler for klosterfællesskabet, der i 1216 opnåede det såkaldte fattigdomsprivilegium, dvs. retten til at leve alene af almisser, uden nogen form for personlig eller fælles ejendom. C. stod i spidsen for klosterfællesskabet resten af sit liv, selv om hendes helbred var skrøbeligt, og hun fra 1224 næsten var bestandig sengeliggende. En velkendt legende fortæller, hvorledes hun med en monstrans i hånden lod sig bære fra sit sygeleje mod en horde saracenerne, der var ved at overfalde klostret, og ved sin bøn fik dem til at trække sig tilbage. Flere klostर्सamfund blev grundlagt i Italien, Frankrig og Tyskland som efterligning af S. Damiano-samfundet, og 9. august 1253, få dage før sin død, modtog C. pave Innocentius 3.s stadfæstelse af clarisserordenens ordensregel. C. blev kanoniseret allerede 1255; i 1265 blev hendes relikvier overført til den nyopførte kirke S. Chiara i Assisi.

✓ 13. Hippolytus, d. ca. 235. H., der formentlig var af græsk oprindelse, var en af de mere betydningsfulde kristne forfattere i det 3. årh.s Rom. Hans konservativt rigoristiske holdning både m.h.t præsteembedets pligter og bodskravene til syndere bragte ham i modsætning til paverne Zephyrinus (198-217) og Kalixtus (217-222); ifølge en tradition blev han ligefrem valgt til modpave af en fløj, der stod i opposition til den mere forsonlige holdning, som Kalixtus stod for. H. blev under kejser Maximinus Thrax' (235-238) kristenforfølgelser dømt til slavearbejde på Sardinien og døde der. - Under datoen 13. august fejres også en vistnok helt fiktiv helgen H., som er knyttet til legenden om St. Laurentius (>10. august). Legendens fortæller, at H. var St. Laurentius' fangevogter og blev omvendt til kristendommen ved at se helge-

nens standhaftighed under torturen; han begravede St. Laurentius' lig og bekendte sig åbenlyst som kristen, hvorefter han blev tortureret, bundet ved fødderne til vilde heste og slæbt over torne og tidsler, til han døde.

✓ **14. Eusebius.** Til datoen 14. august er knyttet flere helgener ved navn E.: (1) præsten E. i Palæstina, der blev halshugget for sin tros skyld under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser; (2) den romerske patricier, præsten E., d. 371, der lidenskabeligt bekæmpede den arianske trosretning og i den anledning måtte tåle syv måneders husarrest på den arianske kejser Constantius' befaling, og hvis relikvier endnu forefindes i den romerske kirke S. Eusebio, der er bygget over hans grav; (3) den i øvrigt ukendte martyr E., der sammen med de lige så ukendte Fortunatus, Titulus og Conditor led martyrdøden i Syrien.

✓ **15. Mariæ himmelfart.** Om Jomfru Marias afsked med denne verden fortæller en apokryf legende følgende: Da Maria lå på sit dødsleje, blev apostlene hentet af engle fra de forskellige steder, hvor de missionerede, til hendes hus. I nattens tredje time kom Jesus, fulgt af engle, patriarker, martyrer, bekendere og jomfruer, for at kalde hende til sig, og hendes sjæl forlod legemet uden smerte og fløj til himlen i Sønnens arme. På Jesu befaling bar apostlene det afsjælede legeme til graven i Josaphats dal; de lokale hedninges forsøg på at forhindre begravelsen afværgedes på mirakuløs vis. På tredjedagen kom Kristus igen ledsaget af en engleskare; ærkeenglen Mikael bar Marias sjæl, der nu blev forenet med legemet, således at Maria med sjæl og legeme kunne betræde det himmelske brudekammer.

✓ **16. Rochus, d. ca. 1330.** Legenden om pesthelgenen St. R. har tydeligt litterær karakter. Ifølge legenden var R. søn af et fromt adeligt ægtepar i Montpellier i Languedoc. Efter forældrenes død uddelte han al sin ejendom til de fattige og begav sig på pilgrimsrejse til Rom. Både på selve rejsen og i Rom plejede han pestramte og havde undertiden held til at helbrede dem ved sin bøn. På vejen hjem blev han selv ramt af pesten i Piazenza. Han blev afvist af hospitalet og måtte klare sig selv i en hytte i skoven; her blev han imidlertid hjulpet af en engel, og en hund bragte ham brød, indtil han var helbredt. Da han omsider nåede hjem, kunne hans slægtninge ikke genkende ham. Han blev

kastet i fængsel som spion og døde efter fem års fangenskab. Efter sin død blev han genkendt på et stort, korsformet modermærke, han havde på brystet, og hans angerfulde slægtninge og bysbørn, der nu erkendte hans hellighed, byggede en kirke til hans ære. Relikvier af St. R. blev i 1415 overført til Venezia.

✓ 17. **Anastatius**, d. 553 (?). St. A. var biskop af Terni i det 6. århundrede. Om hans baggrund fortæller en tradition, at han kom fra Syrien, en anden, at han var født i Terni og tilhørte familien Castelli. A. udmærkede sig ved sin ydmyghed, sit asketiske levned, sin kyndighed i den kristne tradition, sin gavmildhed mod de fattige og sin nidkærhed i bekæmpelsen af kætterske tanker. Han overlevede kong Totilas (541-552) invasion af byen og var sidenhen den ledende kraft i genopbyggelsen af byens huse og kirker. Hans relikvier blev genfundet og skrinlagt i 1039.

✓ 18. **Agapetus**, d. ca. 300 (?). Dyrkelsen af A. som martyr er bevidnet fra tidlig tid (4. årh.). Den legendariske overlevering om A. fortæller, at den 15-årige kristne A. under en af kristenforfølgelserne - både kejser Decius (249-251), kejser Valerian (253-260) og kejser Diokletian (284-305) er nævnt i denne forbindelse - blev pågrebet og tortureret: pisket, ophængt ved benene over gloende trækul, overhældt med kogende vand. Et forsøg på at aflive ham ved at kaste ham for løverne mislykkedes, i stedet blev han halshugget. En tradition knytter A.s historie til St. Sixtus' og St. Laurentius' (>10. august), gør A. til diakon hos pave Sixtus og lader St. Laurentius besøge ham i fængslet.

✓ 19. **Sebaldus**. Om S., hvis relikvier æredes i Nürnberg, og om hvem man med sikkerhed egentlig kun ved, at han blev begravet i Peterskapellet i Nürnberg før 1070, fortalte legenden, at han var en dansk (?) kongesøn, der havde studeret i Paris og blev forlovet med en fransk prinsesse. Han forlod hende imidlertid på bryllupsnatten og begav sig på pilgrimsrejse til Rom. Senere slog han sig ned som eneboer i en skov nær Nürnberg. S. blev kanoniseret 1425. S.-legenden er billedligt fremstillet på det enestående broncemonument omkring hans relikvieskrin, som kunstneren Peter Vischer skabte til kirken St. Sebaldus i Nürnberg 1507-19.

✓ 20. **Bernhard**, d. 1153. B., søn af en burgundisk adelsmand, indtrådte 1112 i klostret Cîteaux, cistercienserordenens 14 år tidligere grundlagte moderkloster. Kun tre år senere grundlagde

den på det tidspunkt 25-årige B. klostret Clairvaux, fra hvilket der i de følgende år udgik en lang række klosterdannelser. B., der indtil sin død forblev på posten som abbed af Clairvaux, var den drivende kraft bag disse, og han kan, som forfatter af cistercienserordenens ordensregel *Consuetudines* ("Sædvaner") i en vis forstand betragtes som ordenens grundlægger. B.s helbred var skrøbeligt, men hans energi var udtømmelig, og selv om han aldrig modtog de ofte fremsatte tilbud om højere stillinger i det kirkelige hierarki, opnåede han i kraft af sine organisatoriske og agitatoriske egenskaber, sit forfatterskab og - ikke mindst - sin personlige charisma en position som en af de mest indflydelsesrige kirkepolitikere i det 12. århundrede.

- ✓ 21. **Salomon.** Om S., Davids (>30. december) søn, konge i Israel, fortæller 1 Kong. 1-11. S. indkom i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 22. **Symphorian,** d. ca. 180. S. var en ung mand af kristen familie fra Autun i det romerske Gallien. Ved en fest for gudinden Berecynthia (Cybele) udviste han foragt for gudindens statue og blev i den anledning slæbt for statholderen. Da hverken hudstrygning eller forsøg på overtalelse formåede at bringe S. fra den kristne tro, blev han ført uden for byen for at blive hals-hugget; hans moder stod på bymuren og opfordrede ham ved til-råb til standhaftighed. Over hans grav byggede senere St. Simplicius (>2. marts) en kirke og St. Euphronius et kloster. Hans relikvier forefindes stadig i katedralen i Autun.
- ✓ 23. **Zakæus,** d. ca. 116. I den ældste liste over bisper i Jerusalem nævnes den i øvrigt ukendte Z. som nr. 4 i rækken. Meget sene traditioner forsøger, uden andet grundlag end navneligheden, at identificere Z. med tolderen Z. (Luk. 19, 1-6), der kravlede op i et træ for at se Jesus, og som ifølge den apokryfe overlevering blev St. Peters ledsager og den første biskop af Cæsarea.
- ✓ 24. **Bartholomæus.** Om apostlen B. fortæller den legendariske overlevering, at han efter apostlenes deling (>15. juli) begav sig som missionær til Armenien, Mesopotamien og Indien og blev berømt for sin evne til at helbrede syge og besatte. Han helbredte bl.a. den armenske konges datter og omvendte derved hele kongefamilien til kristendommen. De lokale afgudspræster hævnedes sig ved at ophidse kongens broder til at fængsle, tor-

turere og henrette B., der blev flået levende og derefter korsfæstet. B.s relikvier opbevares i kirken S. Bartolomeo i Rom.

✓ 25. **Ludvig**, d. 1270. L. 9. (den Hellige) var konge af Frankrig 1230-1270. Han udmærkede sig som en fremragende regent og var i mange henseender indbegrebet af de middelalderlige idealforestillinger om en god og retfærdig fyrste. Han var anfører for det 7. korstog (1248-1250) til Ægypten og Palæstina og stod også i spidsen for et korstog mod Nordafrika 1270; efter nogle få ugers forløb døde han imidlertid i Tunis af dysenteri. Kanoniseret 1297.

✓ 26. **Irenæus**, d. ca. 258 (?). Helgenerne I. og Abundius, over hvis relikvier der i oldkirkelig tid var opført en basilika (nær S. Lorenzo fuori le mura), blev i den legendariske overlevering knyttet til legendekredsen omkring St. Laurentius (>10. august). Legenden fortalte, at kloakarbejderen I. og den fanatiske kristne Abundius gav St. Concordias (>18. februar) lig en kristen begravelse og i den anledning blev anmeldt til præfekten og som straf kastet i kloakken og kvalt.

✓ 27. **Gebhardus**, d. 995. G., søn af grev Ulrich af Bregenz, var omkring år 960 elev hos biskop Conradus (>26. november) i Konstanz. 979 blev han selv biskop af Konstanz. Overleveringen om ham fremhæver især hans venskab med det tyske kejserhus og hans opmærksomhed og hjælpsomhed over for de fattige og syge; en af legenderne om ham fortæller, at han helbredte en lam, der krøb på alle fire, ved at rejse ham op med sin stok. Han grundlagde for egne midler benediktinerklostret Petershausen ved Konstanz og blev efter sin død begravet i klosterkirken der. Allerede kort tid efter sin død blev han dyrket som helgen.

✓ 28. **Lovise**, f. 28. august 1667, var kong Frederik 4.s første hustru.

✓ **Augustinus**, d. 430. A. var født i Tagaste (i det nordlige Tunesien) 354. Hans fader var hedning, hans moder Monika kristen, og A. blev, uden at være døbt, opdraget som kristen. Han studerede i Karthago, blev lærer i retorik i sin hjemby, kom senere til Rom og blev lærer i retorik i Milano. I nogle år befandt han sig i en livsanskuelseskrise, tiltrukket både af det verdslige livs karrieremuligheder og af det ideelle indhold i forskellige filosofiske/religiøse retninger: manikæismen, nyplatonismen og

St. Ambrosius' (>4. april) tanker. I påsken 387 lod A. sig døbe og drog tilbage til Nordafrika for at slutte sig til et munkesamfund; modvilligt lod han sig presse til at modtage præstevielsen og senere, i 396, til at modtage valg som biskop af Hippo i Nordafrika. I denne egenskab virkede han i 34 år med utrættelig iver som sjælesørger og prædikant for at opretholde den kristne læres renhed inden for og uden for sit stift. A. døde, da vandalerkongen Geiseric belejrede Hippo i 430. Hans relikvier blev i det 8. årh. overført til kirken S. Pietro in Ciel d'Oro i Pavia. A. var en af sin tids mest betydningsfulde og indflydelsesrige forfattere; hans forfatterskab, især de selvbiografiske "Bekendelser" og forsvaret for kristendommen "Om Guds stat", kom til at dominere kristen filosofi og teologi i de følgende århundreder; talrige gejstlige samfund (Augustinerkorherrer og Augustinereneboere) byggede deres ordensregler på grundlag af et sæt regler, A. havde forfattet til nonneklostret i Hippo. Han regnes, sammen med St. Ambrosius (>4. april), St. Gregorius (>12. marts) og St. Hieronymus (>30. september), som en af den vestlige kirkes fire store kirkelærere.

- ✓ 29. **Johannes' halshuggelse.** Den kirkelige fest på denne dato skulle højtideligholde mindet om Johannes Døbers (>24. juni) halshuggelse (Matt. 14, 1-12; Mark. 6, 14-29).
- ✓ 30. **Benjamin.** Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige skikkelse B., patriarken Jakobs yngste søn med Rakel (1 Mos. 35 ff.).
- ✓ 31. **Bertha.** Dagens navn er indkommet i almanakken med årgang 1728 og henviser næppe til nogen helgen. I tidligere årgange var dagens navn Rebekka, der indkom i almanakken med årgang 1700 og afløste navnet Paulinus.

SEPTEMBER

- ✓ 1. **Ægidius**, d. 720. Om Æ., der omkring år 680 skal have grundlagt klostret Saint-Gilles i Provence, fortæller legenden følgende: Æ. var født i Athen og kom som pilgrim til Arles, hvor han slog sig ned som eneboer i en hule i en skov. Her fik han hver dag besøg af en hind, af hvis mælk han levede. Kongens jægere udså sig hinden som jagtbytte, men var ude af stand til at nærme sig den; kongen selv derimod havde held til at følge hinden til Æ.s hule og skød en pil efter den ind i hulen. Pilen traf ikke hinden, men Æ., og som bod gav kongen ham tilladelse til at bygge et kloster ved hulen i skoven. Legendens beretter, at kongens syndsforladelse blev meddelt på en seddel, som en engel lagde på det alter, ved hvilket Æ. bad for kongen. Æ. blev klostrets første abbed og ledede det, indtil han døde i 720. Hans grav blev, på grund af de talrige mirakler, der fandt sted der, snart et meget søgt valfartssted, på linje med Rom og Santiago. Æ. regnedes i senmiddelalderen som en af de 14 nødhjælpere, især påkaldt af ammende mødre, halte og lamme.
- ✓ 2. **Elisa**. Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige profet E., som profeten Elias (>20. juli) udså og salvede (1 Kong. 19,19-21; 2 Kong. 1-13).
- ✓ 3. **Seraphia**, d. ca. 120. Serap(h)ia var en kristen slavinde fra Syrien. Hun omvendte sin herskerinde St. Sabina i Vindena i Umbrien til kristendommen og måtte sammen med hende lide mange forfølgelser for troens skyld. Hun undslap mirakuløst to libertineres forsøg på at voldtage hende, men blev fængslet af myndighederne, pryglet med køller og halshugget. Hendes dødsdag er 29. juli; datoen 3. september markerer overførelsen af hendes og St. Sabinas relikvier til Rom. S. indkom i almanakken med årgang 1715.

- ✓ **4. Juliane Marie**, f. 4. september 1709, var kong Frederik 5.s anden dronning.

Theodosia. Dagens navn var indtil 1752 Theodosius; navnet måtte af pladsmæssige grunde udgå, da dronning Juliane Marie kom ind i almanakken, og manglede i årgangene 1753-1835. Da der igen blev plads til et datonavn til den 4. september, valgte man kvindenavnet T. for at undgå en navnedublet (jfr. Theodosius >2. april). Det er i øvrigt usikkert, hvem dagens oprindelige navn sigtede til: der er talrige helgener ved navn Theodosius, men ingen af dem synes at have festdag den 4. september.

- ✓ **5. Regina**, d. ca. 300 (?). Den unge pige R. i Alisia (Alise-Sainte-Reine) var datter af hedenske forældre, men fandt selv frem til kristendommen og blev døbt. Hun blev for sin tros skyld fængslet og tortureret, og efter mange pinsler led hun omsider martyrdøden. R. blev dyrket som helgen allerede i 6. årh. Hendes relikvier kom senere til Osnabrück og Rhynern. Hendes rigtige helgendag er 7. september, hvor hun også tidligere havde plads i almanakken; med årgang 1728 blev hun fortrængt fra denne plads af navnet Robert og flyttet til datoen 5. september, hvor hun fortrængte navnet Romulus.

- ✓ **6. Magnus**, d. ca. 750. St. M. var en eneboer, der sammen med andre eneboere levede længe ved St. Gallus' grav (i det nuværende St. Gallen); senere missionerede han i Bayern, hvor han grundlagde et klostर्सamfund, det senere benediktinerkloster St. Mang i Füssen. Der fortælles talrige mirakler om St. M., bl. a. hvorledes han overvandt en drage og med St. Gallus' stav fordrev bjørne og slanger, der generede den lokale befolkning. Hans relikvier blev skrinlagt ca. 850; enkelte M.-relikvier kom til klostret Lorsch. St. M. og hans ledsager Theodorus sammenblendes i den legendariske overlevering ofte med parret St. Maginoldus og Theodo, der var St. Columbans og St. Gallus' (>16. oktober) elever.

- ✓ **7. Louise**, f. 7. september 1817, var kong Christian 9.s dronning. **Robert.** Dagens navn (ikke noget helgennavn) kom ind i almanakken med 1728-årgangen. Det afløste navnet Regina (>5. september). Ældre almanakker registrerede (indtil 1718) navnet R. under datoen 20. marts; dermed henvistes måske til grundlæg-

geren af klostret Citeaux, St. R., d. 21. marts 1110, festdag normalt 29. april.

✓ **8. Mariæ fødselsdag.** På datoen 8. september (også kaldet Vor Frue dag eller moermisse), præcis 9 måneder efter den kirkelige fest for Mariæ undfangelse (>8. december), fejrede man tidligere en fest til minde om Jomfru Marias fødsel. Marialegenderne fortæller, at datoen blev åbenbaret for en hellig mand, som hvert år på datoen den 8. september under sine meditationer hørte englesang og til sidst fik pålæg ovenfra om at sørge for, at menneskeheden ved en kirkelig fest på denne dato kunne slutte sig til englenes lovsang.

9. Gorgonius, d. ca. 300. G. er en af de oldkirkelige martyrer, der led døden under kejser Diokletians (284-305) kristenfølgelser. Om hans levned og død vides intet; en sen, opdigtet legende fortæller, at G. og Dorotheus var medlemmer af hofstaben hos kejser Diokletian i Nikomedien. Da de erklærede sig som kristne, og overtalelser ikke kunne bringe dem fra troen, blev de spændt på pinebænken og flået med svøber og kroge; de blev derefter overhældt med eddike og salt og ristet over sagte ild og til sidst hængt op som føde for ulve og vilde hunde. De vilde dyr rørte dog ikke deres afsjælede legemer, og deres trosfæller var i stand til at give dem en kristelig begravelse. G.s dyrkelse som martyr er bevidnet allerede fra 354. Relikvier af G. kom i det 8. århundrede til klostret Gorze i Lorraine; andre relikvier kom i det 10. århundrede til Minden i Westfalen.

✓ **10. Burchhardt, d. 754.** B. var født i Wessex. Han kom som missionær til Gallien, hvor St. Bonifacius (>5. juni) viede ham til biskop af Würzburg. Om hans levned vides i øvrigt ikke meget: han skrinlagde St. Kilians (jfr. >8. juli) relikvier, var en flittig prædikant og foretog flere rejser til Rom. Han nedlagde sit embede i 753 og døde året efter. Hans dødsdag er 2. februar; som festdag brugtes hyppigere datoen for skrinlæggelsen af hans relikvier 11. eller 14. oktober 972. I almanakken var Burchhardt anbragt under 11. oktober til og med årgang 1699; i årgang 1700 måtte han vige pladsen for registreringer af kong Frederik 4.s fødselsdag, og først med årgang 1728 kom han ind igen, nu under datoen 10. oktober.

- ✓ **11. Hillebert.** Navnet H. (næppe noget helgennavn) indkom i almanakken under datoen 10. september i årgang 1717. Fra og med årgang 1727 blev navnet flyttet til 11. september.
- ✓ **12. Guido, d. 1012.** G. var søn af fattige forældre i landsbyen Berchem-Ste.-Agathe i Brabant. Han var daglejer, forsøgte sig uden held som småhandlende og opgav til sidst alle forsøg på at skabe sig en verdslig karriere for i stedet at leve et asketisk liv som sakristan i Laeken. Sammen med diakonen Windulf foretog han en pilgrimsrejse til Rom (og måske Jerusalem og andre hellige steder). Efter syv år kom han tilbage og døde, syg af udmattelse og anstrengelser, på hospitalet i Anderlecht. Ved hans grav skete talrige mirakler, og den legendariske overlevering udsmykkede siden hans liv med talrige underfulde episoder. G. indkom i almanakken med årgang 1701.
- ✓ **13. Cyprianus, d. 258.** C. var sagfører og retoriklærer i Karthago. Han var omkring 45 år, da han blev omvendt til kristendommen, og blev efter blot to år som kristen valgt til biskop af Karthago. Under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser gik C. under jorden og opretholdt forbindelsen med sin menighed ved breve. Efter forfølgelsernes ophør kom han til at spille en fremtrædende rolle i de kirkelige diskussioner om holdningen til de kristne, der under forfølgelserne var faldet fra troen; ligesom pave Cornelius, med hvem han korresponderede om sagen, gik han ind for en forsonlig og tilgivende politik på dette område. Han iværksatte et storstilet hjælpearbejde, da pesten hærgede i Karthago i 252, men måtte ikke desto mindre se sig selv og sin menighed anklaget for at være årsag til pesten. Under kejser Valerians (253-260) forfølgelser blev C. forhørt og i første omgang sendt i landflygtighed til Curubis. Senere blev han på ny forhørt i Karthago og dømt til døden, da han nægtede at ofre til de romerske guder. Under stor offentlig opmærksomhed blev han halshugget uden for byen i 258. Hans dødsdag er 14. september; da denne dato mange steder var optaget af den kirkelige fest for Korsets ophøjelse, valgte man ofte at højtideligholde C.s dag på en af nabodatoerne, 13. eller (hyppigere) 16. september.
- ✓ **14. Korsets ophøjelse.** I 614 ødelagde den persiske konge Chosroes 2. Gravkirken i Jerusalem og bortførte Kristi kors, der opbevaredes der som en enestående relikvie. I 627 besejrede kejser

Heraklius af Byzanz Chosroes og bragte det tilbageerobrede kors i triumf til Jerusalem. Uden menneskelig indgriben lukkede byporten sig foran den triumferende kejser; først da han havde nedlagt sin rustning og sine kejserlige insignier og barfodet og iført bodsskjorte havde banket på porten med korset, kom en engel og åbnede porten igen. Korset blev derefter under stor højtidelighed genopstillet i en ny bygning.

✓ 15. Eskild. Indtil årgang 1699 var dagens navn Nicodemus eller Nicomedes, dvs. St. Nikomedes, hvis dødsdag mindes 15. september, og som desuden fejres >1. juni (årsdagen for indvielsen af hans basilika). Med årgang 1700 blev navnet Nicodemus flyttet til 3. august (årsdagen for fundet af Nikodemus', Gamaliels og Stephans relikvier), og den ledige plads blev fra og med årgang 1701 udfyldt med navnet Eskild. Sandsynligvis har dette navn skullet henvise til St. E., d. ca. 1080, der som missionær i Sverige blev stenet ihjel af hedningene ved Eskilstuna; E.s festdag er imidlertid ikke 15. september, men 11. (el. 12.) juni eller 6. (el. 8.) oktober (skrinlæggelsesdag).

✓ 16. Euphemia, d. ca. 300. Dyrkelsen af jomfrumartyren E. fra Chalcedon er bevidnet fra tidlig tid. Ifølge den legendariske, formentlig helt uhistoriske overlevering var E. en senatordatter fra Rom, der under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser selv henvendte sig til dommeren Priscus i Chalcedon og bekendte sig som kristen. Hun trøstede alle de andre kristne, der var ofre for forfølgelsen, og lod sig ikke gå på af, at de alle blev henrettet for øjnene af hende. Myndighedernes forsøg på at lokke og true hende blev en lang kæde af barokke fiaskoer: da dommeren forsøgte at slå hende, visnede hans hånd; en fangevogter blev besat og begik selvmord, da det viste sig umuligt at forcere døren til hendes celle i fængslet; et hvidglødende jernhjul, hvorpå E. var bundet, sprang itu og slog bødlen ihjel, hvorefter andre bødler mistede forstanden eller førligheden under forsøg på at få fat i hende og halshugge hende; en plan om at udsætte E. for overgreb fra samtlige byens liderlige mandspersoner mislykkedes, da planens ophavsmand blev omvendt til kristendommen ved at se den engleskare, der omgav hende; da dommeren lod hende hænge op ved håret og derefter spærre inde i syv dage uden føde og til sidst ville lade hende mase mellem fire store stenblokke,

smuldrede stenene til støv, og en engel bragte hende føde; da man kastede hende for de vilde dyr, anbragte disse sig, så hun kunne hvile på deres haler som på en stol; til gengæld tog de sig så grundigt af den bøddel, der sprang ned i løvekulen og dræbte E. med et sværdstød i siden, at man af ham kun fandt knoglerne og et bælte. Dommeren blev herefter afsindig og flåede sig selv i hjel. Efter E.s martyrium var samtlige hedninge og jøder i Chalcedon omvendt til kristendommen. E. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 17. **Lambertus**, d. ca. 705. L. blev opdraget hos biskop Theodard af Maastricht og blev 672 hans efterfølger. Han varetog med megen energi hvervet som missionær. På grund af uoverensstemmelser med en frankisk stormand måtte han tilbringe 7 år i husarrest i klostret Stavelot; en bande frankiske adelsmænd overfaldt ham og slog ham ihjel i hans hjem omkring år 705, muligvis som hævn for, at L. offentligt havde irettesat en af dem for blodskam og hor.

✓ 18. **Christian 8.s fødselsdag 1786.**

Titus. Der kendes flere helgener ved navn T., men ingen, hvis festdag højtideligholdes 18. september, som ellers fra gammel tid har båret dette navn i almanakken.

✓ 19. **Constantia.** Dagens navn (ikke noget helgennavn) kom ind i almanakken med årgang 1700. Det afløste navnet Micleta, Mideta, dvs. St. Miletus, d. ca. 470, biskop af Trier.

✓ 20. **Tobias.** Tobits og hans søn T.s historie er fortalt i den apokryfe gammeltestamentlige Tobits bog. Med englen Rafaels hjælp lykkes det T. under en rejse at ægte Sara i Ekbatana uden at blive ramt af den skæbne, der har ramt hendes syv første ægtemænd - at blive dræbt af dæmonen Asmodæus på bryllupsnatten - og at helbrede sin blinde fader. T. indkom i almanakken med årgang 1715.

✓ 21. **Matthæus.** Dagens navn henviser til apostlen og evangelisten M. Den apokryfe overlevering fortæller om ham, at han efter apostlenes deling (>15. juli) prædikede evangeliet i Ethiopien, hvor han ved mirakler fik omvendt kongen og hele hans hus til kristendommen. Kongens efterfølger lod M. dræbe, da denne forhindrede ham i at ægte en prinsesse, der havde viet sig til at være Kristi brud. M.s relikvier har siden 954 befundet

sig i Salerno i Syditalien, hvor pave Gregor 7. i 1085 indviede en kirke til hans ære.

✓ 22. **Mauritius**, d. ca. 300. M. var anfører for en romersk legion af kristne soldater fra Theben i Egypten. Under tjeneste i Gallien gjorde legionen oprør i Agaunum (Saint-Maurice en Valais i Schweiz) og nægtede at deltage i hedenske ofringer og at medvirke i kristenforfølgelserne. Samtlige legionens soldater fastholdt deres lydighedsnægtelse; det havde ingen virkning, at kejseren gentagne gange lod hver tiende mand i legionen henrette, og hele den thebanske legion, 6666 mand, blev massakreret, hugget ihjel eller trampet til døde af heste. Martyrernes relikvier blev fundet 380; over fundstedet blev rejst en lille kirke, som over århundrederne udviklede sig til det betydningsfulde kloster St. Maurice.

✓ 23. **Linus**, d. 79(?). L., der æres som martyr, var St. Peters første efterfølger som biskop af Rom. Om hans levned vides i øvrigt intet. L. indkom i almanakken med årgang 1715.

✓ 24. **Tecla**, d. ca. 100. T. var en smuk, fornem jomfru, der blev omvendt til kristendommen, efter at hun havde hørt apostlen Paulus prædike i Ikonium (Konya i Tyrkiet). Hun afbrød sin forlovelse, blev angivet for myndighederne som kristen og dømt til døden; regnen slukkede imidlertid det bål, hvorpå hun skulle brændes, og et jordskælv fik alle tilskuerne til at flygte. Iført mandsdragt ledsagede T. derefter Paulus til Antiochia, hvor hun igen blev udsat for forfølgelse, og hvor myndighederne endnu en gang led fiasko i forsøget på at henrette hende: vilde dyr tilføjede hende ingen skade, giftslanger døde, når hun blev kastet for dem, rebet brast, når hun blev bundet mellem vilde okser. Paulus sendte hende herefter tilbage til sin hjemby, og her samlede hun en gruppe unge piger om sig for at leve et kristent eneboerliv i en hule ved Meriamlik i Seleukia. Som 90-årig blev hun på ny udsat for forfølgelse på grund af de lokale troldmænds misundelse over hendes evner som helbrederske; hun blev reddet ved et mirakel og hensov fredeligt i sin hule. Hendes hule i Seleukia var i oldkirkelig tid et velkendt valfartssted. T. indgik i de ældre almanakker (under datoen 23. september) og blev genindsat med årgang 1715.

- ✓ 25. **Cleophas.** Dagens navn henviser til Kristi discipel C., den ene af de to disciple, for hvem den opstandne Kristus åbenbarede sig på vejen til Emmaus (Luk. 24, 13-35).
26. **Christian 10.s fødselsdag 1870.**
- ✓ **Adolph, d. ca. 824.** Brødrene A. og Johannes var sønner af en muslimsk fader og en kristen moder. Efter faderens død flyttede familien fra Sevilla til Cordoba i håb om at kunne udøve deres tro mere frit, men faderens familie anmeldte dem som kristne, hvorefter de blev henrettet. De blev begravet i Cordoba; deres dyrkelse som helgener (med festdag 27. september) er bevidnet allerede fra 858. Under datoen 26. september er A. indkommet i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 27. **Cosmus (rigtigere Cosmas), d. ca. 300 (?).** Den tidlige oldkirkelige overlevering nævner to martyrer, C. og Damianus, der led døden i Cyrrhus i Syrien. Sene legender fortæller, at tvillingerne C. og Damianus var kristne læger fra Ægea i Kilikien, og at de ved deres lægekunst, som de udøvede uden honorar, omvendte mange til kristendommen. Under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser blev brødrene dømt til døden; efter at en række forsøg på at aflive dem ved drukning, brænding, korsfæstelse, stening og pileskud var mislykkedes, blev de til sidst halshugget. Relikvier af C. og Damianus kom omkring 850 til Rom, hvor de blev skrinlagt i en ældre kirke, der kom til at bære deres navn (S. Cosma e Damiano); herfra kom der i løbet af middelalderen relikvier bl.a. til Bamberg, Bremen, Essen, Hildesheim, Köln og München.
- ✓ 28. **Venceslaus, d. 929.** V. var søn af hertug Vratislav 1. af Bøhmen og dennes hustru Drahomira. V.s farmoder, Ludmila, var kristen og drog omsorg for V.s kristne opdragelse; hans moder var derimod ikke kristen, og som regent under V.s mindreaarighed lod hun sin svigermoder myrde 921. 922 overtog V. selv hertugmagten og gjorde sig store anstrengelser for at udbrede kristendommen i Bøhmen og knytte gode forbindelser til Tyskland og Rom. Hans broder Boleslav blev anfører for en ikke-kristen opposition, og da V. 929 aflagde et besøg på broderens gods, fremprovokerede denne en tumult, hvorunder V. blev dræbt. Helgendyrkelsen af V. begyndte allerede i broderens regeringstid; i 935 blev V.s relikvier skrinlagt i Prags St. Vituskirke, som han selv havde grundlagt.

✓ 29. **St. Michael.** I midten af det 5. århundrede indviede pave Leo 1. (>11. april) kirken S. Michele i Rom til ærkeenglen M.s ære. Indvielsen fandt sted en 29. september, datoen for Leo 1.s indvielse som pave 440. I 490'erne åbenbarede ærkeenglen M. sig en 8. maj for befolkningen i byen Siponto i Apulien og viste ved forskellige tegn vej til en kryptkirke, han selv havde indrettet og indviet på bjerget Gargano. Som dato for indvielsen angav ærkeenglen selv 29. september; samme dag havde befolkningen i Siponto og Benevento ved M.s hjælp vundet et slag mod deres hedenske naboer i Neapel. Koncilet i Mainz 813 bestemte, at datoen 29. september, ved efterårets begyndelse, i den uge hvor hedningene tidligere havde fejret Odin, skulle højtideligholdes som M.s dag. Den middelalderlige dyrkelse af M. koncentrerede sig om tre punkter: M.-åbenbaringer (der havde en tendens til at finde sted enten 8. maj eller 29. september); M.s kamp mod Lucifer, før, nu og på dommedag; M. som sjælefører ("lad fanebæreren St. M. føre dem til det evige lys") og sjælevejer. - St. Michaelsdag var helligdag i Danmark indtil 1770.

✓ 30. **Hieronymus, d. 420.** H. stammede fra Stridon (i det nuværende Jugoslavien), var søn af kristne forældre, men blev først døbt som 18-årig efter nogle års studier i Rom. Efter et ophold som munk i Trier og som leder af en asketgruppe i Aquileia ved Venezia drog H. ca. 373 til Syrien; her levede han nogle år blandt eneboerne i ørkenen og lærte bl.a. hebraisk af en rabbi. Over Antiochia og Konstantinopel kom H. tilbage til Rom, hvor han blev sekretær for pave Damasus 1. (>11. december) og af ham blev sat i gang med at oversætte Bibelen på ny. Efter pavens død 385 følte H. sig sat uden for indflydelse ved pavestolen, og i skuffelse forlod han Rom sammen med en gruppe kvinder, der havde sluttet sig til ham, og drog til Bethlehem, hvor han tilbragte resten af sit liv og bl.a. grundlagde et mandskloster og tre kvindeklostre. Her udarbejdede H. sammen med en række sekretærer den endnu benyttede latinske bibeloversættelse Vulgata og udfoldede derudover et betydeligt teologisk forfatter-skab. St. H., St. Ambrosius (>4. april), St. Augustinus (>28. august) og St. Gregorius (>12. marts) udgør den vestlige kirkes fire store kirkefædre.

OKTOBER

- ✓ 1. **Remigius**, d. 533. R., der tilhørte en gallisk adelsfamilie, blev 22 år gammel valgt til biskop af Reims ca. 460. I sin lange embedsperiode udmærkede han sig ved sin indsats for kristendommens udbredelse, kirkens organisation og bekæmpelsen af den arianske trosretning. Han havde held til at bringe frankerkongen Chlodwig til kristendommen; hans succes tilskrives dels indflydelsen fra Chlodwigs kristne hustru St. Clotilda, dels Chlodwigs sejr over alemannerne i slaget ved Tolbiac. Ved dåbs-handlingen, der fandt sted juledag 496(?), manglede den indviede olie; en due bragte da den "hellige ampul" med chrisamolie, som endnu i middelalderen blev nævnt ved kroningen af de franske konger. R.s dødsdag er 13. januar; 1. oktober er datoen for overførslen af hans relikvier til kirken St. Remi i Reims 1049.
- ✓ 2. **Ditlev**. Dagens navn (ikke noget helgennavn) indkom i almanakken 1725. I tidligere årgange havde det med et par undtagelser været Leodegarius, dvs. St. L. (Saint Léger), d. 679, biskop af Autun 663, der blev indblandet i de lokale politiske uroligheder, blev taget til fange, blindet, afsat og dræbt.
- ✓ 3. **Mette**. Dagens navn (ikke noget helgennavn; brugt i 1685-årgangen til datoen 17. maj) er på denne plads indkommet i almanakken med årgang 1725. Det afløste navnet Symphorianus, der (afvekslende med navnene Cajus og Candidus) tidligere havde udfyldt denne plads.
- ✓ 4. **Franciscus**, d. 1226. F., der var døbt Giovanni, men fik tilnavnet F., fordi hans moder var fransk, var søn af en købmand i Assisi. Han havde ingen ambitioner om en kirkelig karriere, før han efter deltagelse i en fejde mellem byerne Assisi og Perugia 1202 blev taget til fange og måtte tilbringe et år i fængsel. Efter en pilgrimsrejse til Rom modtog F. 1205 en åbenbaring, der førte til, at han frasagde sig enhver form for ejendom til fordel for et

liv som betlende prædikant. Sammen med tolv følgesvende fik F. i 1210 pavens tilladelse til en virksomhed som tiggerprædikanter. Gruppens basis var kapellet Porziuncula nær Assisi; herfra propagerede de deres ideer om fattigdom, ydmyghed og evangelisk frihed med en sådan succes, at F. i 1223 kunne få pavelig bekræftelse på sin bevægelse som en egentlig kirkelig orden, med underafdelinger for kvinder (jfr. St. Clara >12. august) og lægfolk. F. levede, uanset succesen, i fuld overensstemmelse med sit fattigdoms- og ydmyghedsideal med det mål at komme Kristus nærmere. Under en ekstase i 1224 fremtrådte der på hans krop fem ar svarende til Kristi fem sår; dette er det første historisk bevidnede eksempel på en stigmatisering. F.s utrættelige missionsvirksomhed efterlod ham i en bestandig tilstand af udtærelse og udmattelse; mod slutningen af sit liv led han derudover under stærke gigt-, mave- og leversmerter og en tiltagende blindhed. Efter et mislykket forsøg på at forbedre hans syn blev han i 1226 på en bære ført fra Siena til Porziuncula og anbragt på gulvet i sin hytte; her døde han natten mellem 3. og 4. oktober 1226. Allerede i 1228 blev han kanoniseret, og grundstenen blev lagt til en basilika til hans ære.

✓ 5. **Placidus**, d. ca. 550(?). Drengen P. var elev hos St. Benedictus (>21. marts) i klostret Subiaco; da han en dag hentede vand ved floden, faldt han i strømmen. St. Benedictus befalede St. Maurus (>15. januar) at hente drengen, og efter at have modtaget St. Benedictus' velsignelse var St. Maurus i stand til at gå på vandet og trække P. op ved håret. Senere legendariske traditioner om P. fortalte, at han var søn af en romersk patricier, og at han på St. Benedictus' bud havde grundlagt et kloster på Sicilien, som blev overfaldet og stukket i brand af sørøvere; P. skulle selv, sammen med sin søster Flavia og mange andre ledsagere have lidt martyrdøden under store lidelser. Helgendyrkelsen af P. blev først godkendt i slutningen af det 16. århundrede.

✓ 6. **Frederik 7.s fødselsdag 1808.**

Broderus. Efter et par forekomster (i årgangene 1728 og 1729; 1732 under datoen 7. oktober) afløste navnet B. (ikke noget helgennavn) fra og med årgang 1733 navnet Fides som navn til datoen 6. oktober. Navnet Fides henviste til jomfrumartyren

Fides, d. ca. 300, der under kejser Diokletians kristenforfølgelser blev tortureret på en gloende rist og halshugget.

X 7. **Frederik 1.s fødselsdag 1471.**

Amalie. Dagens navn (ikke noget helgennavn) er indkommet i almanakken fra og med årgang 1686, hvor det afløste navnet Birgitta, dvs. St Birgitta af Vadstena, d. 1373, birgittinerordenens stifter, der den 7. oktober 1391 blev kanoniseret. Almanakkens tildeling af navne til datoerne 7. og 8. oktober var indtil udgangen af 1720'erne aldeles ustabil: kvindenavnene A., Birgitta, Pelagia, og (fra og med 1725) Ingeborg kappedes - i årene 1700-1713 endda i yderligere konkurrence med mandsnavnet Nestor - med vekslende resultat om en placering på en af disse to datoer.

✓ 8. **Ingeborg.** Dagens navn (ikke noget helgennavn) er indkommet i almanakken med årgang 1725. Det afløste navnet Pelagia, dvs. St. Pelagia den Bodfærdige af Antiochia, en aldeles uhistorisk skikkelse, der ifølge legenden opgav sin eksistens som letlevende danserinde for at forklæde sig som mand og tilbringe resten af sit liv som eneboer på Olivenbjerget i Jerusalem.

✓ 9. **Dionysius, d. ca. 258.** D. blev viet til biskop af pave Fabian (>20. januar) og drog efter hans ønske til Gallien som missionær. Sammen med to ledsagere, præsten Rusticus og diakonen Eleutherius, blev han som kristen halshugget i Paris foran Merkurs statue på Montmartre ("martyrbjerget"). Den mest bekendte legende om D. fortæller, at han efter henrettelsen selv bar sit hoved flere kilometer fra Montmartre til det sted, hvor han ønskede at blive begravet, det senere St. Denis. D. regnedes i senmiddelalderen som en af de 14 nødhjælpere, med hovedsmerter som sit særlige område. På grund af navneligheden sammenblandes han undertiden med Dionysius Areopagita (Ap.g. 17,34) og med forfatteren Pseudo-Dionysius (ca. 500).

✓ 10. **Gereon, d. ca. 300 (?).** Relikvierne af martyren G. og hans fæller blev allerede i det 4. århundrede holdt i ære i Köln. Sene og aldeles upålidelige legendedannelser gør G. og hans ledsagere til en underafdeling (på 50, senere voksende til 318 mand) af den thebanske legion (jfr. St. Mauritius, >22. september), der i Köln oplevede identisk det samme som hovedafdelingen i Agaunum.

Legenden tilskriver kejserinde Helene (>21. maj) æren for opførelsen af den første Gereonskirke i Köln.

✓ **11. Frederik 4.s fødselsdag 1671.**

- Dagen savner helgennavn i vor nuværende almanak. Navnet Burchhardt udfyldte tidligere pladsen, men blev fortrængt af den nye konges fødselsdag i almanakkens årgang 1700 og fandt senere plads under 10. september.

✓ **12. Maximilian, d. ca. 285.** M. drog efter sine forældres død på pilgrimsrejse til Rom, og blev af pave Sixtus 2. sendt som missionær til sin hjemstavn Noricum. Han virkede som missionsbiskop i 20 år og blev halshugget for sin tros skyld.

✓ **13. Angelus.** Der kendes flere helgener ved navn A., men ingen, hvis festdag fejres 13. oktober. Navnet kom ind i almanakken med årgang 1700.

✓ **14. Calixtus, d. ca. 222.** C. var slave hos en kristen herre og måtte i sin ungdom bl.a. udføre hårdt strafarbejde i stenbrudene på Sardinien. Han kom senere til Rom og blev diakon hos pave Zephyrinus, der gav ham ansvaret for administrationen af de kristne begravelser ved Via Appia (C.-katakomberne). I 217 blev han Zephyrinus' efterfølger; hans embedsperiode var præget af stridigheder mellem C. og et konservativt, rigoristisk oppositionsparti. C. døde muligvis en fredelig død; den legendariske overlevering gør ham dog til martyr og fortæller, at han blev fængslet under kejser Alexander Severus (222-235) og prædikede i fængslet, indtil man bandt en sten om halsen på ham og kastede ham gennem et vindue ned i en brønd. C. blev begravet 14. oktober, der sidenhen blev valgt som dato for hans festdag.

✓ **15. Hedevig, d. 1243.** H. var datter af grev Berthold 4. af Andechs i Bayern. Hun blev opdraget i benediktinernonneklostret Kitzingen og allerede som 12-årig gift med hertug Henrik 1. af Schlesien, med hvem hun levede i et lykkeligt ægteskab indtil hans død 1238. H. var elsket af befolkningen for sin godhed og barmhjertighed; befæstelsen af den kristne tro hos folket stod hendes hjerte nær, og hun gjorde en aktiv indsats for at styrke den kirkelige organisation i Schlesien, grundlagde talrige hospitalet og klostre, bl.a. cisterciensernonneklostret Trebnitz ved Breslau. Hendes søn hertug Henrik 2. faldt 1241 i et felttog mod tatarerne;

H. tog derefter sløret i klostret Trebnitz, hvor hun døde og blev begravet i 1243. Kanoniseret 1267.

✓ 16. **Gallus**, d. 640. Omkring 590 drog den irske munk Columban sammen med tolv ledsagere, deriblandt G., fra klostret Bangor i Irland til kontinentet. Her grundlagde han først klostret Luxeuil, senere drog han sammen med G. til Zürichsøen, hvor de forsøgte at omvende den hedenske befolkning og måtte flygte, efter at Columban havde sat ild til et hedensk offeralter og kastet offergaverne i søen. I tre år levede de ved Bregenz, missionerede derefter i tre år på forskellige steder ved Bodensøen; Columban drog videre til Italien, medens G. slog sig ned som eneboer i en skov syd for Bodensøen. Han opnåede stor berømmelse for sit helige levned og sine undergørende evner; sammen med andre ligesindede, der sluttede sig til ham, dannede han et eneboersamfund, der levede efter Columbans klosterregler. Han modtog og afslog adskillige tilbud om høje kirkelige embeder, før han døde som 95-årig. Han blev begravet i sin celle; over hans grav rejste man senere klostret St. Gallen.

✓ 17. **Florentinus**, d. ca. 525. F. var biskop i Orange i Vaucluse; historisk belagt er hans deltagelse i et par kirkemøder (517, 524), men i øvrigt vides intet om hans liv. Relikvier af F. opbevares i Puy-le-Velay og Firenzuola.

✓ 18. **Lukas evangelist**. L., forfatteren af Lukasevangeliet og Apostlenes gerninger, ifølge traditionen også den første, der malede et billede af Jomfru Maria, var læge fra Antiochia. Han sluttede sig omkring år 50 til apostlen Paulus og ledsagede ham på hans rejser. Ifølge overleveringen døde han en fredelig død som 84-årig i Bithynien. Hans relikvier kom 356 til Apostelkirken i Konstantinopel.

✓ 19. **Balthasar**. Dagens navn hentyder til den ene af de hellige tre konger (>6. januar), B., der efter overleveringen var skægget (dvs. midaldrende) og mørk af lød (dvs. afrikaner), og hvis gave bestod af myrrha. B. indkom i almanakken med årgang 1729.

✓ 20. **Felicianus**, d. ca. 250. F. var født i Forum Flaminii i Italien af kristne forældre. Han kom som ung til Rom, hvor han opnåede at blive ærke diakon, før han af pave Viktor (189-199) blev udnævnt til biskop i sin hjemegn. Efter 56 års bispegerning blev han fængslet under kejser Decius' (249-251)

kristenforfølgelser og sendt i fangenskab til Rom; han døde imidlertid på vejen af de torturskader, hans bødler havde tilføjet ham, og blev begravet i byen Foligno. Hans dødsdag var 24. januar; datoen 20. oktober markerer årsdagen for overførslen af hans relikvier til Minden 965. Dagens navn var i almanakkerne til og med 1852 Henrik.

✓ 21. **11.000 jomfruer.** På baggrund af vage traditioner om nogle unge piger, der engang havde lidt martyrdøden i Køln, og en fejl-læsning (11.000 i stedet for 11) skabtes i Køln i slutningen af det 10. århundrede en legende om en ung fyrstinde fra Britannien, Ursula, der på tilbagevejen fra en pilgrimsrejse til Rom sammen med sine 11.000 ledsagersker blev dræbt i Køln af hunnerne. Legenden blev i de følgende århundreder beriget med eventyr- og legendemotiver og fortalte i sin klassiske udformning, fra ca. 1200, om den kristne kongedatter Ursula fra Bretagne, der lod sig trolove med den hedenske kongesøn af England på betingelse af, at han i løbet af tre år ville lade sig undervise i kristendommen og døbe. I mellemtiden ville Ursula foretage en pilgrimsrejse til Rom. Ledsaget af en talrig skare af jomfruer, riddere og svende sejlede Ursula op ad Rhinen til Basel og vandrede derfra til Rom, hvor de blev modtaget med store æresbevisninger. To hedenske fyrster i Rom blev grebet af frygt for, at denne pilgrimsskare ville kunne udbrede kristendommen til hele verden, og sendte hemmeligt bud til de hedenske hunner om at lægge sig i baghold for Ursula og hendes følge på tilbagerejsen. Da pilgrimmene på vejen fra Rom havde bestegt deres skibe ved Basel og kom sej-lende mod Køln, hvor den engelske kongesøn skulle møde dem, blev de overfaldet af hunnerne, der skændede, mishandlede og dræbte dem alle. Ursula blev skånet i første omgang, men da hun nægtede at gifte sig med den hedenske hunnerkonge, blev også hun dræbt af pileskud. Efter martyrernes død steg 11.000 engle ned fra himlen og drev hunnerne på flugt. Under gravearbejder i Køln 1106 fandt man en romersk begravelsesplads nær den gamle Ursulakirke; de der fundne skeletter blev udråbt som relikvierne af de 11.000 jomfruer.

✓ 22. **Cordula.** C. hører til historien om de 11.000 jomfruer (>21. oktober). Legenden fortæller, at alle jomfruerne frivilligt gav sig hen til martyriet, med undtagelse af C., der gemte sig i skibet.

Den følgende dag fortrød hun sin fejhed og fremstillede sig for hedningene, der straks stak hende ned med et spyd. C. viste sig mange hundrede år senere for en hellig eneboer i en vision, fortalte sin historie og bad om at blive fejret ved en kirkelig festdag dagen efter de 11.000 jomfruers. Hendes relikvier blev skrinlagt i Johanniterkirken i Köln 1278.

✓ **23. Søren.** Dagens navn er den fordanskede udgave af navnet Severinus, dvs. Kølnerbispen St. Severinus, d. ca. 400. Om ham har den ældre overlevering kun at fortælle, at han den 11. november 397 under sin rutinemæssige vandring rundt til byens helligsteder hørte englesang og straks forstod, at den hellige Martin af Tours var død. Senere overlevering supplerede hans levned med træk, der oprindeligt vedrørte en anden helgen af samme navn, St. Severinus af Bordeaux. I Danmark opnåede S. en andetsteds ukendt position som "kildehelgen", værnehelgen for valfartssteder med undergående kilder (Gl. Rye, Holmstrup).

✓ **24. FN dag.** De forenede Nationers statutter blev udarbejdet i maj-juni 1945 og trådte i kraft 24. november 1945.

Proclus, d. 446. P. var elev af Johannes Chrysostomus (>27. januar). Han blev 426 udnævnt til biskop af Cyzicus, men blev vraget af det lokale præsteskab og folk. Han støttede biskop Cyrillus (>13. juni) af Alexandria i hans polemik mod biskop Nestorius, der i 431 blev afsat som biskop af Konstantinopel på grund af sin lære om Kristi to naturer. 434 blev P. biskop af Konstantinopel og forestod i denne egenskab skrinlæggelsen af Chrysostomos' relikvier 27. januar 438. Af P.s teologiske forfatterskab er bevaret et større antal prædikener til kirkeårets forskellige festdage. P. indkom i almanakken med årgang 1701.

✓ **25. Crispinus, d. ca. 300.** Brødrene C. og Crispinianus flygtede under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser fra Rom til Soissons i Frankrig, hvor de lærte sig skomagerhåndværket og levede en kristen, næstekærlig tilværelse, indtil de blev afsløret som kristne og henrettet. Dyrkelsen af C. i Soissons er bevidnet fra tidlig tid, legenden er derimod sen og sandsynligvis uhistorisk. Formentlig er der tale om et par autentiske oldkirkelige martyrer, hvis relikvier er blevet overført til Soissons. Relikvierne kom i det 9. årh. til Osnabrück. C. kom ind i al-

manakken under denne dato fra og med årgang 1837; dagens navn var tidligere Crispus.

✓ 26. **Amandus.** Til datoen 26. oktober er knyttet flere helgener ved navn A.: (1) A., d. ca. 350., er den første historisk kendte biskop af Strassburg. Om hans levned vides i øvrigt ikke andet, end at han deltog i kirkemøderne i Sardika 343 og i Køln 346, hvor den arianske biskop Euphrates blev afsat. Dyrkelsen af A. som helgen er belagt fra det 10. århundrede og synes at have været begrænset til Strassburg og omegn. - (2) A., d. 679, "Flanderns apostel", var født i Gascogne og levede i mange år en tilværelse som munk og eneboer, før han som ca. 40-årig i 626 påbegyndte en karriere som missionsbiskop. Han forkyndte evangeliet i Flandern, blandt slaverne ved Donau, muligvis i Gascogne; en kortere periode var han residerende biskop i Maastricht, hvor han grundlagde flere klostre, bl.a. Elnon (det senere St.-Amand). Først som 90-årig opgav han missionsvirksomheden og indtrådte i klostret Elnon, hvor han døde 6. februar 679. Datoen 26. oktober er årsdagen for overførslen af hans relikvier til St. Stefansbasilikaen. - (3) A., biskop af Worms, er en helgen (af uvis dato), hvis relikvier ligeledes skal være blevet skrinlagt en 26. oktober.

✓ 27. **Sem.** Dagens navn hentyder til patriarken Noas ældste søn, hebræernes stamfader (1 Mos. 10, 21-31).

✓ 28. **Marie Sophie Frederikke**, f. 28. oktober 1767, var kong Frederik 6.s dronning.

Simon og Judas. Efter apostlenes deling (>15. juli) prædikede apostlene S. og J. evangeliet i Syrien, Mesopotamien og Persien. Ved utallige mirakler overbeviste de overalt folk om kristendommens sandhed og blev som følge heraf udsat for misundelse og had fra de hedenske afgudspræster, som de afslørede og udkonkurrerede. Da de i Persien havde uddrevet dæmonerne fra et afgudstempel, blev de lokale præster så ophidsede, at de overfaldt apostlene med køller og dræbte dem.

✓ 29. **Narcissus**, d. 222. N., der muligvis var af græsk afstamning, var den 30. biskop af Jerusalem. Han deltog i provinsynoden i Palæstina 197 og støttede, ligesom biskop Theophilus (>5. marts), det synspunkt, at den kristne påskedag skulle fejres om søndagen (og ikke efter den jødiske kalenders regler for

påskens beregning). En overgang måtte han på grund af falske anklager forlade sit embede og leve i landflygtighed i ørkenen; de, der havde aflagt falsk vidnesbyrd imod ham, blev imidlertid på underfuld vis straffet for deres mened.

✓ 30. **Absalon.** Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige skikkelse A., kong Davids søn, hvis historie fortælles i 2 Sam. 13-18.

✓ 31. **Reformationens begyndelse.** Almanakken daterer på sin første tekstsider det enkelte år i forhold til en række historiske begivenheder, bl.a. reformationens begyndelse, der sættes til datoen 31. oktober 1517, den dag da Luther opslog sine 95 teser på slotskirken i Wittenberg.

Louise, f. 31. oktober 1851, var kong Frederik 8.s dronning.

- Datoen 31. oktober har ikke noget helgennavn i almanakken. I ældre almanakker bar dagen navnet Luther (i 1853 flyttet til 10. november), endnu tidligere (før 1700) navnet Wolfgang, dvs. St. Wolfgang, biskop af Regensburg, d. 994.

NOVEMBER

- ✓ **1. Alle helgen.** Den kirkelige fest til ære for alle helgener (specielt for alle de helgener, der ikke fejredes ved en særskilt helgendag) 1. november blev indstiftet 731 af pave Gregor 3. - Alle helgensdag var helligdag i Danmark indtil 1770; festen blev da henlagt til søndagen efter den 1. november.
- ✓ **2. Alle sjæle.** I 998 befalede abbed Odilo af Cluny, at Cluny og dets datterklostre skulle højtideligholde dagen efter alle helgen til minde om og bøn for de døde; denne skik blev efterhånden udbredt i hele den vestlige kirke.
- ✓ **3. Hubertus, d. 727.** H. var præst i Maastricht under St. Lambertus (>17. september) og blev efter dennes død ca. 705 hans efterfølger som biskop af Tongern-Maestricht. 716 flyttede han bispesædet fra Tongern til Lüttich, hvor han byggede den nye katedral på det sted, hvor St. Lambertus havde lidt martyrdøden. Han virkede aktivt for kristendommens udbredelse i Ardennerne, hvor afgudsdyrkelsen endnu på hans tid florerede. Han døde, angiveligt som følge af eftervirkningerne af et uheld under en fisketur 726, 30. maj 727; datoen 3. november er årsdagen for skrinlæggelsen af hans relikvier i Liege 743. Relikvierne blev senere, i 825, overført til Andagium (nu St.-Hubert) i Ardennerne, som blev et meget besøgt valfartssted. I senmiddelalderen blev H.-legenden suppleret med træk, der gjorde helgenen egnet til at være jægerens skytspatron: H. blev nu fremstillet som en ung adelsmand ved Pippins hof, der under jagt en langfredag blev omvendt til et bedre liv ved at møde en hjort med et lysende kors mellem gevirets takker. H. indkom i almanakken med årgang 1700 og fortrængte navnet Malachias (>5. november).
- ✓ **4. Otto.** Dagens navn var i almanakkerne i slutningen af det 17. århundrede Agricola, dvs. St. A., der sammen med sin slave

Vitalis led martyrdøden ved korsfæstelse under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser, og hvis relikvier ved en åbenbaring blev fundet af St. Ambrosius (>4. april) og St. Eusebius 393. Til datoen 4. november genoptog almanakken med årgang 1700 navnet Otto, der havde figureret her i visse ældre årgange (f.eks. 1685). Det er imidlertid tvivlsomt, om navnet henviser til en gammel datohelgen; den mest kendte helgen af dette navn, biskop O. af Bamberg, d. 1139, har festdag 30. september.

✓ 5. **Malachias**, d. 1148. M. havde udmærket sig som en energisk kirkelig reformator, da han i 1129 blev valgt til ærkebiskop af Armagh i Irland. Det var imidlertid forbundet med næsten uoverstigelige vanskeligheder at tiltræde denne post, der tidligere var gået i arv inden for en bestemt familie, og M. nedlagde hvervet i 1138; i 1139 foretog han en rejse til Rom, hvor han modtog en udnævnelse som pavelig legat for Irland. På rejsen besøgte han St. Bernhard (>20. august), med hvis bistand han efter sin hjemkomst grundlagde det første cistercienserkloster i Irland. På en ny rejse til Rom 1148 blev han syg og døde i Clairvaux i St. Bernhards arme. Han blev begravet i Clairvaux, og blev kanoniseret 1190. M.s rigtige festdag er 3. november, under hvilken dato han også var registreret i almanakkerne indtil udgangen af det 17. århundrede. Årgang 1700 udskiftede M. med Hubertus, og da M. igen dukkede op, i almanakkerne for 1715, 1717 og følgende år, var det under datoen 5. november.

✓ 6. **Leonhardus**, d. ca. 570. L. tilhørte en frankisk adelsfamilie ved merovingerhoffet, var døbt og opdraget af St. Remigius (>1. oktober) og syntes forudbestemt til en lysende gejstlig karriere. Han nægtede imidlertid at lade sig udnævne til biskop og valgte i stedet at leve som eneboer og prædikant i en skov ved Limoges, hvor han udrettede talrige helbredelsesundere. Som belønning for hans bistand ved en kritisk barnefødsel forærede kongen ham et jordstykke, på hvilket han kunne huse et eneboersamfund, der udviklede sig til klostret Nobiliacum (St.-Léonard-de-Noblat). L. blev dette klostres første abbed og blev efter sin død begravet i klosterkirken, som snart blev et meget besøgt valfartssted. Legenderne om L. fremhæver særlig hans omsorg for fanger; i levende live skaffede han mange fanger fri takket være sine gode

forbindelser ved hoffet, som helgen blev han i særlig grad fangernes skytshelgen.

✓ 7. Engelbrecht, d. 1225. E., søn af grev Engelbrecht af Berg, opnåede i kraft af sin families indflydelse høje gejstlige embeder i en ung alder: han blev provst som 13-årig, domprovst som 14-årig og - efter nogle år i politisk unåde - ærkebiskop af Köln som 30-årig i 1216. E. var som biskop primært politiker og kirkepolitiker, havde nære forbindelser til kejserhoffet, støttede de nye tiggemunkeordeners etablering i stiftet og greb ind over for administrative misbrug inden for kirken. Bl.a. blev hans nevø Frederik af Isemberg, der som administrator af nonneklostret i Essen havde beriget sig på nonnernes bekostning, afskediget; nevøen sammensvor sig derefter med andre utilfredse adelsmænd og overfaldt og myrdede ærkebispen under en visitationsrejse i 1225.

✓ 8. Claudius, d. ca. 300. C., Castorius, Sempronianus og Nicostratus var fire kristne stenhuggere, der altid mærkede deres arbejder med det kristne kors, og som under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser nægtede at hugge afgudsbilleder. Sammen med en femte stenhugger, Simplicianus, som de havde ført til kristendommen, blev de fængslet og udsat for tortur. Kejseren lod dem piske med svøber; da de fortsat ikke ville afsværge kristendommen, blev de lagt i blykister og kastet i Tiberen. Deres lig blev bjærget af deres trosfæller og bisat i katakomberne; senere blev de overført til kirken Quattuor Coronati ("De fire tornekrone").

✓ 9. Theodor, d. ca. 300. Dyrkelsen af en martyr St. T. i Pontus er bevidnet fra det 4. århundrede. Legenden om St. T. ("rekrutten") fortæller, at T. (en tradition gør ham til St. Georgius' (>23. april) broder) var en ung kristen fra Syrien eller Armenien, der indtrådte i den romerske hær og holdt fast ved sin tro under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser. Da han i den anledning blev forhørt af legionens tribun og statholderen, nægtede han at ofre til guderne, og da man, under trussel om dødsstraf, havde givet ham nogle få dages betænkningstid, benyttede han ventetiden til at sætte ild på gudinden Cybeles tempel midt i byen. Han blev derefter fængslet, tortureret i flere dage og til sidst kastet levende i en brændende ovn.

- ✓ **10. Luther.** Dagens navn henviser til reformatoren Martin Luther, der var født i Eisleben 10. november 1483. Dagen bar i almanakkerne til og med 1852 navnet Adelheida (indkommet i almanakken 1715, næppe noget helgennavn) eller Tryphon, dvs. St. Tryphon, der led martyrdøden under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser, og hvis relikvier blev skrinlagt en 10. november i kirken S. Maria in Sassia i Rom.
- ✓ **11. Morten bisp, d. 397.** M. (den danske udgave af personnavnet Martinus) var født i Pannonien (det nuværende Ungarn) som søn af en forhenværende officer i den romerske hær. Som 15-årig indtrådte han i hæren i Gallien og opnåede hurtigt udnævnelse til officer. Som 18-årig havde han en visionær oplevelse, der førte til, at han trådte ud af hæren for at hengive sig til kirkeligt arbejde: legenden fortæller, at han en vinterdag under en ridetur mødte en halvnøgen tigger foran byporten i Amiens, og da han hverken medbragte penge eller fødevarer, valgte han at hugge sin officerskappe midt over med sit sværd og kaste den ene halvdel til tiggeren; den følgende nat erfarede han i en drøm, at det var Kristus, han havde beklædt med den halve kappe. M. opsøgte nu Hilarius (>13. januar), den kendte modstander af arianismen og senere biskop af Poitiers, for at blive undervist i den rette kristne tro og forsøgte sig derefter som missionær i sin hjemegn Pannonien; her lykkedes det ham at få omvendt sin moder til kristendommen, men det varede ikke længe, før han blev fordrevet af de lokale arianske biskopper og i stedet slog sig ned som eneboer på øen Gallinara ved Genua. Efter en del år blev han i 360 kaldt til Poitiers af Hilarius og slog sig ned som eneboer i Ligugé; omkring hans eneboercelle udviklede sig i de følgende år den første klosterdannelse i Gallien. 370 eller 371 blev han valgt til biskop af Tours; legenden kan fortælle, at han søgte at unddrage sig valget ved at gemme sig i en gåsesti, men blev forrådt af gæssenes skræppen. Også som biskop førte han et asketisk liv: sammen med et par munke slog han sig ned i et par træhytter uden for byen, og også dette sted udviklede sig til et klostर्सamfund, det senere kloster Marmoutier. M. varetog som biskop embedets missionsforpligtelse med uhørt energi og grundighed og udfoldede en intens rejsevirkosomhed inden for sit stift for at udbrede den rette tro og,

så vidt muligt med det gode, bekæmpe kætteri (specielt arianismen) og hedenskab. Under en af disse rejser døde han 8. november 397 i Candes og blev 11. november under stor offentlig deltagelse begravet i Tours. Over hans grav rejste hans efterfølger St. Brictius (jfr. >13. november) et kapel, der senere blev udvidet til en basilika, og som var et meget besøgt valfartsmål.

- ✓ **12. Torkild.** Dagens navn (ikke noget helgennavn) er indkommet i almanakken med årgang 1725. Det afløste navnene Brixius (der i årene 1715, 1717-1723 havde overtaget pladsen 12. november efter tidligere at have været placeret 13. november), Levinus (1700-1712) og Jonas (før 1700, 1714, 1716).
- ✓ **13. Arcadius, d. 437.** A. og Probus var to fornemme mænd fra Salamanca, der ledsagede vandalerkongen Geiseric til Afrika. Under vandalernes kristenforfølgelser der blev de først forvist fra hoffet, senere fængslet og tortureret ihjel. A. indkom i almanakken med årgang 1715; dagens navn var tidligere Brixius, dvs. St. Brictius, d. 444, St. Martins (>11. november) elev og hans efterfølger som biskop af Tours. St. Brictius' stridbare væsen, der stod i grel kontrast til St. Martins milde ydmyghed, bibragte ham mange vanskeligheder, han måtte bl.a. forlade sit embede i syv år, da han med urette blev udlagt som barnefader.
- ✓ **14. Frederik.** Navnet Frederik har gammel hævde (før 1685) på pladsen 14. november i den danske almanak. Heldvad (1618) identificerer dagens F. med St. F., d. 838, biskop af Utrecht, hvis rette helgendag er 18. juli. St. F. blev myrdet af lejermordere, medens han forrettede messe i domkirken; morderne var udsendt af kejserinde Juditha, hvis had til F. ifølge en tradition skyldtes, at han havde taget parti for kejser Ludvig den Frommes sønner i deres oprør mod faderen, ifølge en anden, at han havde søgt at overtale kejseren til at lade sig skille fra Juditha.
- ✓ **15. Leopold, d. 1136.** L. var søn af markgrev Leopold 2. af Østrig. Han blev opfostret i klostret Melk hos biskop Altmann af Passau og overtog efter faderens død 1095 markgrevskabet som L. 3. Han ægtede i 1106 kejser Henrik 5.s datter Agnes, med hvem han fik 18 børn, bl.a. den bekendte historiker biskop Otto af Freising. Han udmærkede sig især som velgører over for kirken, grundlagde klostre (bl.a. Mariazell, Heiligenkreuz og Kloster-

neuburg) og skænkede store gaver til gejstlige institutioner. Han var på tale som kandidat ved kejservalget i 1125, men afslog at lade sig opstille. L. omkom ved en jagtulykke 1136 og blev begravet i Klosterneuburg. Kanoniseret 1485.

✓ 16. **Othenius**. Navnet ligner påfaldende en latinisering af det nordiske gudenavn Odin. Der er dog tale om en banal fejlslæsning i begyndelsen af 1830erne af navnet Othmarus (Saint Omer). Othmarus, d. 759, var abbed i klostret St. Gallen. Han udmærkede sig ved sit asketiske levned og ved sin omsorg for syge og fattige. Hans forsvar for klostrets rettigheder bragte ham i modsætning til lokale stormænd, der anbragte ham i fangenskab på øen Werd i Rhinen, hvor han døde. 10 år efter hans død blev hans jordiske rester bragt til St. Gallen, hvor han blev helgenkåret 864.

✓ 17. **Anianus**, d. 453. A. blev efter nogle år som abbed i klostret Orgérils (nær Orléans) i 391 biskop af Orléans. A. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 18. **Hesychius**, d. ca. 300. H. var en højtstående officer i Antiochia under kejser Diokletian (284-305). Da han hørte, at alle soldater, der ikke ville ofre til de romerske guder, skulle udtræde af tjenesten, kastede han straks sit bælte og blev arresteret. Til spot iførte man ham kvindeklæder, hvorefter han, bundet til en stor sten, blev kastet i havet.

✓ 19. **Elisabeth**, d. 1231. E. var datter af kong Andreas 2. af Ungarn. Hun blev som 4-årig forlovet med og som 14-årig (1221) gift med landgrev Ludvig 4. af Thüringen. Ægteskabet var lykkeligt, men kortvarigt: Ludvig døde allerede 1227 under Frederik 2.s korstog mod Syditalien. E. blev kort tid derefter fordrevet fra Wartburg sammen med sine tre børn, og kun pres fra omgivelserne foranledigede hendes svoger til at tilstå hende et mindre aftægtsbeløb. I sin nye tilværelse hengav E., der allerede som grevinde havde gjort sig bemærket ved sin omsorg for de fattige, sig helt til et liv i fattigdom, bod, askese og næstekærlighed, under stærk indflydelse af skriftefaderen Konrad af Marburg, der stillede strenge, ofte umenneskelige krav til hende. I 1228 satte hun sine børn i pleje og indtrådte i hospitalersamfundet, som Konrad af Marburg havde grundlagt; for sine beskedne midler stiftede hun 1229 i Marburg et hospital for

de syge, som intet andet hospital ville tage ind. Sine få resterende leveår viede hun omsorgen for syge og fattige. E. blev kanoniseret 1235, og hendes relikvier blev 1236 under stor højtidelighed og under medvirken af kejser Frederik, der anbragte sin guldkrone på relikvierne, overført til den nybyggede Elisabethkirke i Marburg.

✓ **20. Volkmarus.** Dagens navn (ikke noget helgennavn) er indkommet i almanakken med årgang 1730. Det afløste navnet Agapius, dvs. St. Agapius, d. ca. 300, der som præst i Cæsarea led martyrdøden under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser; Agapius blev først kastet for de vilde dyr i arenaen og mishandlet næsten til døde af en løve, og den følgende dag blev han kastet i havet med en sten om halsen.

✓ **21. Mariæ ofring.** Den kirkelige fest 21. november (også kaldet Marias tempelgang), som blev indstiftet i det 14. århundrede, skulle højtideligholde årsdagen for Marias fremstilling i templet: den apokryfe overlevering fortalte herom, at den treårige Maria af sine forældre blev anbragt ved templets trappe og straks uden at se sig om gik op ad de 15 trin til det allerhelligste, hvor hun hørte hjemme; her blev hun modtaget af ypperstepræsten og anbragt sammen med tempelkvinderne.

✓ **22. Cecilia, d. ca. 225 (?).** C. var en ung romersk pige, der siden sin barndom havde følt sig trolovet med Kristus. Hendes forældre arrangerede et ægteskab med en hedensk ung mand Valerianus, men det lykkedes hende på selve bryllupsnatten at overtale ham til at opsøge pave Urban (>25. maj), lade sig undervise i kristendommen og blive døbt. Da han herefter vendte tilbage til sin brud, så han i brudekammeret en engel overrække C. liljer og roser, som fyldte kammeret med en himmelsk duft, og hans broder Tiburtius (>14. april) kunne umiddelbart derefter også fornemme duften og lod sig omvende. De to brødre blev snart efter henrettet som kristne; C. begravede dem og blev i øvrigt selv efter kort tids forløb fængslet og udsat for forhør og tortur. Præfekten søgte forgæves at dræbe hende ved at sætte hende i et kogende bad, og beordrede hende derefter halshugget; efter det tredje hug var hun imidlertid stadig i live, og hun blev derefter ført til sit hjem, hvor hun døde efter tre dages forløb. Pave Urban lod C.s lig begrave i Calixtuskatakomben og lod hendes

hus indvie til kirke; pave Paschalis 1 fandt i 819 ved en åbenbaring hendes kiste og lod den overføre til hendes egen kirke.

✓ 23. Clemens, d. 107 (?). C. var St. Peters tredje efterfølger som biskop af Rom. En tidlig kilde oplyser, at han havde set og omgædedes med de salige apostle. Senere legendetradition kan berette, at C. som ung hedensk filosof søgte efter et bevis for sjælens udødelighed og fandt det ved at høre en prædiken af apostlen Barnabas (>11. juni). Af ham blev C. omvendt til kristendommen og døbt og sidenhen præsenteret for apostlen Peter, der satte sådan pris på ham, at han udnævnte ham til sin efterfølger som biskop af Rom. C. vægrede sig imidlertid ved at modtage denne post og overlod den først til Linus (>23. september), derefter til Cletus (>26. april); først i år 88 bøjede C. sig for gejstlighedens og folkets ønsker og accepterede embedet. Om hans martyrium fortæller legenden, at han for sin tros skyld blev dømt til hårdt strafarbejde i marmorbrudene på Krim; da han her ved sin bøn udvirkede et mirakel, lod kejseren ham kaste i havet med et anker bundet om halsen. Hans relikvier blev ifølge traditionen bragt til Rom 868 af slavernes apostel Kyrillos og bisat i kirken S. Clemente.

✓ 24. Chrysogonus, d. ca. 300. C. er en oldkirkelig martyr, der sandsynligvis blev henrettet under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser i Aquileia i Norditalien. Den legendariske overlevering fortæller, at han var en kristen eneboer, der bl.a. omvendte St. Anastasia til kristendommen og korresponderede med hende, da de begge var blevet fængslet. Kejser Diokletian lod C. føre til Aquileia og tilbød ham offentlige embeder, hvis blot han ville ofre til guderne; da han afslog dette, blev han halshugget, og hans lig blev kastet i havet. Det blev senere skyllet i land (eller bragt i land af en fisk) og begravet af præsten Zelus. I Rom blev der i 4./5. århundrede rejst en kirke til St. C.s ære; datoen 24. november er årsdagen for denne kirkes indvielse.

✓ 25. Catharina, d. ca. 300. Legendens om St. C. fortæller, formentlig helt uden hold i nogen historisk realitet, om en skøn og intelligent prinsesse i Alexandria, C., der hovmodigt afslog alle tilbud om ægteskab, og omsider nåede frem til indsigt om den sande tro, da hun af en kristen eneboer fik at vide, at det var

Jesus Kristus, der var hendes sande brudgom. Hun bekendte sig herefter åbenlyst som kristen; kejseren udkommanderede ikke mindre end 50 hedenske filosoffer til at overbevise C. om hendes vildfarelse i en offentlig diskussion om kristendommen, men led den forsmædelse, at hun gik sejrrig ud af diskussionen, og at alle filosofferne blev omvendt. De blev straks dømt til døden og brændt, medens C. blev kastet i fængsel, hvor det lykkedes hende at omvende alle, hun kom i berøring med, til kristendommen. Efter et forgæves forsøg på at torturere hende på et hjul med spidse knive og søm, lod kejseren hende halshugge. Hendes lig blev af engle ført til Sinai og lagt i en marmorgrav, hvor senere Katharinaklostret blev opført. C. regnedes i senmiddelalderen som en af de 14 nødhjælpere, med tunge- og svælglidelser som sit særlige område.

✓ 26. **Conradus**, d. 975. C., der var af fyrsteslægt, blev uddannet ved domskolen i Konstanz, blev senere domprovst der og endelig i 934 valgt til biskop. I løbet af sin embedstid foretog han tre pilgrimsrejser til Palæstina; størsteparten af sin slægtsarv og sine indkomster anvendte han til fromme formål: oprettelse og understøttelse af kirker, hospitaler og klostre. Efter sin død blev han begravet i Konstanz i Mauritiuskirken, som han selv havde grundlagt; hans relikvier blev 100 år senere overført til domkirken i Konstanz. Kanoniseret 1123.

✓ 27. **Facundus**, d. ca. 300. Brødrene F. og Primitivus fra Leon i Spanien tilhørte en kristen familie; deres fader Marcellus æres som helgen. Brødrene blev for deres tros skyld tortureret og halshugget ved floden Ceia i Galicien, Spanien. F. indkom i almanakken med årgang 1700.

✓ 28. **Sophie Magdalene**, f. 28. november 1700, var kong Christian 6.s dronning.

- Dagen har i den nuværende almanak intet helgennavn. Da Sophie Magdalene indkom i almanakken (med årgang 1722), fortrængte hun navnet Gynther, Guntherus, der tidligere havde haft plads 28. november. Det er uvist, hvem det tidligere benyttede navn har henvist til; Heldvad (1618) mener, at der er tale om "en Naffnkundige Biscop, som met sin hellige Lærdom førde mange til Christi kundskab. Oc endeligen der for bleff martyret paa denne dag".

✓ **29. Saturninus.** Datoen 29. november er festdag for flere forskellige helgener ved navn S.: (1) S., d. ca. 250, blev, sandsynligvis af pave Fabian (>20. januar), udsendt som missionær til Gallien og blev biskop i Toulouse. Legenden fortæller, at hedningene dræbte ham ved at binde ham til benene af en tyr, som derefter blev drevet ned ad trapperne fra byens capitolium; på dette sted blev senere opført en kirke (Notre-Dame-du-Taur). S.s grav i den mægtige basilika Saint-Sernin i Toulouse (opført ca. 1100) var et af de vigtige valfartsmål i middelalderens Vesteuropa. - (2) Præsten S. i Karthago blev ført til Rom og idømt strafarbejde; da han stædigt fastholdt sin tro, blev han hals-hugget. De gamle martyrologier nævner til datoen 29. november flere andre i øvrigt ukendte martyrer ved navn S. S. forekom til datoen 29. november i almanakker i det 17. århundrede og fik blivende plads i almanakken med årgang 1715.

✓ **30. Christian 6.s fødselsdag 1699.**

Andreas. Om apostlen A. fortæller den apokryfe tradition, at han efter apostlenes deling (>15. juli) begav sig mod Grækenland og Sortehavet for at missionere og til sidst slog sig ned i Patras i Grækenland. Da han her nægtede at tjene afguderne, blev han henrettet ved korsfæstelse. Hans relikvier opbevaredes i Apostelkirken i Konstantinopel, indtil de i 1208 blev overført til kirken S. Andrea i Amalfi syd for Napoli.

DECEMBER

- ✓ 1. **Arnold.** Navnet A. til datoen 1. december hører til almanakkens oprindelige stof, men blandt de mange helgener ved navn A. synes ingen at have festdag på denne dato.
- ✓ 2. **Bibiana**, d. ca. 367. B. var ifølge legenden datter af den kejserlige embedsmand Flavian, der sammen med sin hustru Dafrosa blev fængslet og mishandlet til døde, da det under kejser Julians (361-363) kristenforfølgelser blev afsløret, at deres hus blev brugt som tilflugtssted af forfulgte kristne. B. og hendes søster Demetria blev senere fængslet; Demetria døde i fængslet efter fem måneders mishandling, og B. blev kort tid efter pisket ihjel med blykugler. Over hendes grav i fængslet rejste pave Simplicius (>2. marts) senere en kirke, i hvis arkitektur den søjle indgår, ved hvilken B. led martyrdøden. B. indkom i almanakken med årgang 1700.
- ✓ 3. **Svend.** Dagens navn (ikke noget helgennavn; indtil 1716 benyttet til datoen 13. maj) er indkommet i almanakken med årgang 1725. Det afløste navnet Athalus, muligvis abbedissen St. Attala, d. 3. december 741, datter af hertug Adalbert af Alsace.
- ✓ 4. **Charlotte Frederikke**, f. 4. december 1784, var den senere kong Christian 8.s første hustru.
Barbara, d. ca. 300. B. var ifølge den helt uhistoriske legende en ung og smuk pige, der afslog alle ægteskabstilbud og i stedet søgte de kristnes selskab og lod sig undervise i kristendommen. Hendes fader lod hende indespærre i et tårn for at holde både bejlere og kristne på afstand, men måtte til sidst se i øjnene, at hans datter havde antaget den nye tro. Hun blev derefter overgivet til statholderen, der lod hende piske og prygle, brændte hende med fakler og lod hendes bryster skære af og omsider - da torturen ikke fik hende til at ændre holdning - lod hendes egen fader halshugge hende. B. regnedes i senmiddelalderen som en af de 14

nødhjælpere, med feber, lynnedslag og pludselig død som sit særlige område.

- ✓ 5. **Sabina.** Navnet S. til datoen 5. december hører til almanakkens oprindelige stof. Blandt de talrige helgeninder ved navn S. synes imidlertid ingen at have festdag på denne dato.
- ✓ 6. **Nikolaus, d. ca. 350 (?).** N. var biskop i Myra (det nuværende Demre i Tyrkiet). Ved hans sarkofag i Myra skete der talrige mirakler, og graven var et meget besøgt pilgrimsmål, indtil tyrkerne mod slutningen af det 11. århundrede fik magten i Lilleasien. I 1087 brød italienske købmænd sarkofagen op, stjal N.s relikvier og smuglede dem til Bari i Syditalien, hvor de under stor højtidelighed blev skrinlagt i en ny kirke og blev centrum i en ny pilgrimskult. Omkring N.-skikkelsen udvikledes en særlig rig flora af anekdoter - de fleste eller alle formentlig helt uden historisk grundlag - og mirakelberetninger.
- ✓ 7. **Agathon, d. 250.** A. i Alexandria blev under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser pågrebet af myndighederne, fordi han beskyttede martyrernes lig mod befolkningens fornærmelser. Da han nægtede at ofre til guderne, blev han halshugget.
- ✓ 8. **Mariæ undfangelse.** Festen for Marias undfangelse, præcis ni måneder før hendes fødselsdag (>8. september), blev fejret visse steder i Europa allerede fra det 9. århundrede og blev officielt indført af pave Sixtus 4. i 1476.
- ✓ 9. **Rudolph.** Dagens navn (ikke noget helgennavn) er indkommet i almanakken med årgang 1727.
- ✓ 10. **Judith.** Historien om enken J., der under belejringen af Bethulia i Samaria ved en list skaffede sig adgang til den assyriske feltherre Holofernes og dræbte ham, fortælles i det apokryfe gammeltestamentlige skrift Judits bog.
- ✓ 11. **Damasus, d. 384.** D. var diakon hos pave Liberius (352-366) og blev efter dennes død 366 valgt til pave. Hans embedsperiode var præget af uro: D. stod i modsætning til såvel arianske og andre kætterske bevægelser som oppositionsgrupper inden for den ortodokse kristendom. Han erindres især som den, der opfordrede St. Hieronymus (>30. september) til at oversætte Bibelen.

- ✓ 12. **Epimachus**, d. ca. 250. De to kristne E. og Alexander blev under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser efter lang tids fængsel og brutal tortur brændt levende i Alexandria.
- ✓ 13. **Lucia**, d. ca. 300. Den unge pige L. fra Syracus på Sicilien havde under kejser Diokletians (284-305) kristenforfølgelser fundet vej til kristendommen og havde for sig selv aflagt løfte om evig kyskhed. Sammen med sin syge moder Eutychia besøgte L. St. Agathes (>5. februar) grav i Catanien. Moderen blev der helbredt ved L.s bøn og indrømmede hende til gengæld tilladelse til at ophæve den nylig indgåede forlovelse med en hedensk ung mand. Den forsmåede brudgom anmeldte L. til præfekten, der lod hende fængsle som kristen og prøvede at tvinge hende tilbage til hedenskabet ved forskellige former for brutal tortur. Da dette ingen virkning havde, ønskede han at straffe hende ved at lade hende gøre tjeneste i et bordel; hverken okser eller flere tusinde soldater var imidlertid i stand til at rokke den kærre, hvorpå hun til offentlig spot skulle føres bort. Da heller ikke kogende olie kunne skade hende, lod statholderen hende dræbe med et sværdstød gennem halsen.
- ✓ 14. **Crispus**. Dagens navn (ikke noget helgennavn) indkom i almanakken med årgang 1730.
- ✓ 15. **Nikatus**, d. 5. årh. N. var omkring år 400 biskop af Reims. Han blev, sammen med mange andre trosfæller, dræbt under en invasion af barbarer (enten vandalerne 407 eller hunnerne 451). N. blev flyttet fra 14. december (som er hans rigtige festdag) til 15. december med almanakkens årgange 1727 og 1729.
- ✓ 16. **Lazarus**. Maria Magdalenes (>22. juli) og Marthas (27. juli) broder L., som Kristus havde kaldt frem fra graven (Joh. 11, 1-44), kom ifølge legenden sammen med sine søstre til Marseilles, hvor han blev biskop. Om hans død fortæller en tradition, at han hensov fredeligt, en anden, at han under kejser Domitian (81-96) blev kastet i fængsel og halshugget.
- ✓ 17. **Albina**, d. ca. 250. A. (hvis rigtige festdag er 16. december) var en kristen jomfru, der under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser led martyrdøden i Formio i Campanien.
- ✓ 18. **Lovise**, f. 18. december 1724, var kong Frederik 5.s første dronning.

- I de ældre almanakker (til og med årgang 1772) bar dagen også navnet Christopher; navnet hentydede næppe til den store St. C., kæmpen der søgte og i Kristusbarnet fandt den mægtigste konge, og hvis festdag fejredes 24. eller 25. juli (almanakkerne før 1700 registrerede den 14. juli), snarere til en af de mindre, italienske helgener St. C. af Collesano eller St. C. af Penne (festdag 18. december).

✓ 19. **Nemesius**, d. ca. 250. Under kejser Decius' (249-251) kristenforfølgelser blev den kristne N. anklaget for at tilhøre en tyvebande. Da han havde godtgjort sin uskyld, blev han fængslet som kristen; efter hudstrygning og tortur blev han levende brændt sammen med tyveknægte og røvere. N. indkom i almanakken med årgang 1701.

✓ 20. **Abraham**. Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige patriark A. (1 Mos. 12-25).

✓ 21. **Thomas**. Apostlen Thomas virkede efter Kristi død og himmelfart som missionær i Indien. Her skal han bl.a. have mødt de hellige tre konger (>6. januar), have døbt dem og udnævnt dem til biskopper. Han fungerede som bygmester for kong Gundaphor, der lod sig omvende til kristendommen, og havde i Kalamina (muligvis Mailapur ved Madras) held til at omvende kvinderne ved hoffet, men blev fængslet og tortureret af den lokale konge, der ønskede at tvinge ham til at ofre til solguden. Da T. viste sig at have større kraft end den djævel, der boede i solgudens statue, blev den hedenske ypperstepræst så rasende, at han gennemborede ham med et sværd. T.s relikvier blev i det 3. århundrede - ifølge traditionen på kejser Alexander Severus' (222-235) foranledning - skrinlagt i Edessa (nu Urfa i Tyrkiet), hvorfra de senere blev ført til Vesteuropa. En tradition kan fortælle, at kejserinde Helene (>21. maj) gav hans relikvier i bytte for relikvierne af de hellige tre konger.

✓ 22. **Japetus**. Det græske navn J. (ikke noget helgennavn) kom ind i almanakken fra og med årgang 1728. Det afløste navnene Beata, der med enkelte afbrydelser (1700-1713 Honoratus, 1723 Johanna) havde udfyldt denne plads siden 1686, og Joseph (før 1686; nu under >19. marts).

✓ 23. **Torlacus**, d. 1193. T. var født i Island 1133, blev præsteviet som ganske ung og studerede i nogle år i Paris og Lincoln, før han

ca. 1160 blev præst i Kirkjubær. 1168 blev han prior, kort tid senere abbed i augustinerklostret Thykkvibær. 1174 blev han valgt til biskop i Skálholt. Som biskop forsøgte han at hævde kirkens ret over for det lokale stormandsskab i Island, men hverken hans forsøg på at håndhæve bispeembedets patronatsret over de islandske kirker eller hans bestræbelser for at håndhæve en strengere disciplin inden for præsteskabet havde virkelig succes. Hans ry for hellighed opstod meget kort tid efter hans død, og allerede i 1198 besluttede Altinget at lade hans relikvier skrinlægge. Navnet T. er kommet ind i almanakken fra og med årgang 1700.

✓ **24. Alexandrine,** f. 24. december 1879, var kong Christian 10.s dronning.

Adam. Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige A. (1 Mos. 2-5).

✓ **25. Juledag.** Kirkelig helligdag. Evangelierne giver ingen oplysninger om datoen for Jesu fødsel, og for de første kristne var det heller ikke af essentiel interesse at mindes den; det var Jesu opstandelse, som var den nye religions skelsættende begivenhed. Højtideligholdelsen af Jesu fødselsdag synes at være begyndt i den østlige kirke, hvor den oprindeligt valgte fødselsdagsdato i øvrigt var 6. januar; i den vestlige kirke har man siden første halvdel af det 4. århundrede fejret fødselsdagen den 25. december og i overensstemmelse hermed dateret Jesu undfangelse, Mariæ bebudelse, til 25. marts, præcis ni måneder tidligere. Der er gennem århundrederne givet mange spekulative begrundelser for placeringen af Jesu fødselsdag på netop denne dato; mest sandsynligt er det, at tidspunktet er valgt med henblik på at skabe en stor kristen glædesfest, der kunne udkonkurrere forskellige hedenske midvinters- og solhvervsfester.

✓ **26. St. Stephan.** S. var den første kristne martyr; historien om, hvordan han blev stenet, fortælles i Ap.g. 6-7. Ved en åbenbaring i 415 fandt en præst i Palæstina S.s relikvier (sammen med relikvierne af de to gode jøder Nikodemus (>3. august) og Gamaliel); relikvierne blev samme år skrinlagt i Jerusalem 26. december, som derefter fejredes som St. S.s dag.

✓ **27. Johannes evangelist.** Apostlen J., Johannesevangeliets og Johannes' åbenbarings forfatter, prædikede efter apostlenes

deling (>15. juli) i Lilleasien; under kejser Domitians (81-96) kristenforfølgelser blev han arresteret og ført til Rom (jfr. Johannes ante Portam, >6. maj). Herfra blev han forvist til Patmos, hvor han skrev Johannes' åbenbaring og udvirkede talrige mirakler. Som 90-årig lod han grave en grav ved siden af alteret i sin kirke, og efter sin sidste prædiken steg han ned i graven og døde i stråleskær af lys.

- ✓ **28. Børnedag.** Den kirkelige fest 4. juledag skulle højtideligholde årsdagen for barnemordet i Jerusalem (Matt. 2,16-18).
- ✓ **29. Noah.** Dagens navn henviser til den gammeltestamentlige patriark N. (1 Mos. 6-9).
- ✓ **30. David.** Dagens navn henviser til den jødiske konge D. (1 Sam. 16-31, 2 Sam., 1 Kong. 1-2).
- ✓ **31. Sylvester, d. 335.** S. var pave 314-335. Om hans embedsførsel vides meget lidt; det skelsættende kirkemøde i Nikæa fandt sted i hans tid, men pavestolen synes kun at have haft en hel marginal rolle her. Senere legendedannelser fortalte, at S. havde døbt kejser Konstantin den Store og i den forbindelse helbredt ham for udslæt, og at kejseren havde skænket pavestolen byen Rom og hele Vesteuropa.

Fortegnelse over de i almanakken registrerede faste navne-, fest- og mærkedage

---

A. Abdon 30. jul. - Abel 2. jan. - Abraham 20. dec. - Absalon 30. okt. - Adam 24. dec. - Adelgunde 30. jan. - Adolph 26. sept. - Adrianus 4. mar. - Agapetus 18. aug. - Agathe 5. feb. - Agathon 7. dec. - Agnes 21. jan. - Albanus 21. jun. - Albertus 24. apr. - Albina 17. dec. - Albinus 1. mar. - Alexander 18. mar. - Alexandrine (dronning) 24. dec. - Alexius 17. jul. - Alle helgen 1. nov. - Alle sjæle 2. nov. - Amalie 7. okt. - Amandus 26. okt. - Ambrosius 4. apr. - Ammon 19. feb. - Ananias 27. apr. - Anastatius 17. aug. - Andreas 30. nov. - Angelica 20. maj. - Angelus 13. okt. - Anianus 17. nov. - Anicetus 17. apr. - Anna 26. jul. - Anshelmus 5. jul. - Antonius 17. jan. - Apollinaris 23. jul. - Apollonia 9. feb. - Apostlenes deling 15. jul. - Arcadius 13. nov. - Arnold 1. dec. - Arnolphus 18. jul. - Athanasius 2. maj. - Augustinus 28. aug. - Aurelius 28. jul.

B. Balbina 31. mar. - Balthasar 19. okt. - Barbara 4. dec. - Barnabas apostel 11. jun. - Bartholomæus 24. aug. - Basilius 12. jun. - Beata 8. mar. - Beda 26. maj. - Benedictus 21. mar. - Benignus 13. feb. - Benjamin 30. aug. - Bernhard 20. aug. - Bertha 31. aug. - Bibiana 2. dec. - Blasius 3. feb. - Bonaventura 14. jul. - Bonifacius 5. jun. - Botolphus 17. jun. - Brigida 1. feb. - Broderus 6. okt. - Bruno 17. maj. - Burchhardt 10. sep. - Børnedag 28. dec.

C. Cajus 22. apr. - Calixtus 14. okt. - Caroline Amalie (dronning) 28. jun. - Carolus Magnus 28. jan. - Caspar 9. maj. - Castus 22. maj. - Catharina 25. nov. - Charlotte Amalie (dronning) 27. apr. - Charlotte Frederikke (g.m. Christian 8.) 4. dec. - Christian 2.s føds. 1. jul. - Christian 3.s føds. 12. aug. - Christian 4.s føds. 12. apr. - Christian 5.s føds. 15. apr. - Christian 6.s føds. 30. nov. - Christian 7.s føds. 29. jan. - Christian 8.s føds. 18. sep. - Christian 9.s føds. 8. apr. - Christian 10.s føds. 26. sept. - Christina 24. jul. - Chrysogonus 24. nov. - Chrysostomus 27. jan. - Cecilia 22. nov. - Clara 12. aug. - Claudius 8. nov. - Clemens 23. nov. - Cleophas 25. sept. - Cletus 26. apr. -

Concordia 18. feb. - Conradus 26. nov. - Constantia 19. sep. - Cordula 22. okt. - Corinthia 8. feb. - Cornelius 3. jul. - Cosmus 27. sep. - Crispinus 25. okt. - Crispus 14. dec. - Cyprianus 13. sep. - Cyrillus 13. jun.

D. Damasus 11. dec. - Daniel 19. apr. - Danmarks befrielse 5. maj. - David 30. dec. - Desiderius 23. maj. - Dion 6. jul. - Dionysius 9. okt. - Ditlev 2. okt. - Dominicus 4. aug. - Donatus 7. aug. - Dorothea 6. feb.

E. Egesippus 7. apr. - Eleonora 28. jun. - Eleutherius 18. apr. - Elias 20. jul. - Elisa 2. sep. - Elisabeth 19. nov. - Elleve tusinde jomfruer 21. okt. - Emerentius 23. jan. - Engelbrecht 7. nov. - Enoch 3. jan. - Epimachus 12. dec. - Erasmus 3. jun. - Erhardt 8. jan. - Erik 18. maj. - Eskild 15. sep. - Esther 24. maj. - Eucharis 20. feb. - Eulalia 12. feb. - Euphemia 16. sep. - Euphrosyne 11. feb. - Eusebius 14. aug. - Eustachius 28. mar. - Eutyechius 14. mar. - Evenus 21. jul. - Ezechiel 10. apr.

F. Fabian og Sebastian 20. jan. - Facundus 27. nov. - Faustinus 15. feb. - Felicianus 20. okt. - Felix 14. jan. - Fidelis 23. mar. - Findanus 17. feb. - Flavia 7. maj. - Florentinus 17. okt. - Florentius 21. apr. - Florian 4. maj. - FN dag 24. okt. - Franciscus 4. okt. - Frederik 14. nov. - Frederik 1.s føds. 7. okt. - Frederik 2.s føds. 1. jul. - Frederik 3.s føds. 18. mar. - Frederik 4.s føds. 11. okt. - Frederik 5.s føds. 31. mar. - Frederik 6.s føds. 28. jan. - Frederik 7.s føds. 6. okt. - Frederik 8.s føds. 3. jun. - Frederik 9.s føds. 11. mar. - Kronprins Frederik 26. maj. - Fyrretyve ridderne 9. mar.

G. Gabriel 26. mar. - Gallus 16. okt. - Gebhardus 27. aug. - Georgius 23. apr. - Gereon 10. okt. - Germanus 31. jul. - Gervasius 19. jun. - Gertrud 17. mar. - Gordianus 10. maj. - Gordius 20. mar. - Gorgonius 9. sep. - Gotfred 6. mar. - Gothard 5. maj. - Gregorius 12. mar. - Grundlovsdag 5. jun. - Gudmund 16. mar. - Guido 12. sep.

H. Hannibal 2. aug. - Sankt Hansdag 24. jun. - Kong Hans' føds. 5. jun. - Hedevig 15. okt. - Helene 21. maj. - Hellig 3 konger 6. jan. - Henrik 12. jul. - Prins Henrik 11. jun. - Herman 11. aug. - Hesyechius 18. nov. - Hieronimus 30. sep. - Hilarius 13. jan. - Hillebert 11. sept. - Hippolytus 13. aug. - Hubertus 3. nov. - Hugo 1. apr. - Hyginus 11. jan.

I. Ingeborg 8. okt. - Ingenius 13. maj. - Inger 26. feb. - Dronning Ingrid 28. mar. - Irene 5. apr. - Irenæus 26. aug.

J. Jacob 1. maj. - Jacobus 25. jul. - Janus 8. apr. - Japetus 22. dec. - Jeremias 7. jun. - Johannes ante portam 6. maj. - Johannes evangelist 27. dec. - Johannes halshuggelse 29. aug. - Jonas 29. mar. - Joseph 19. mar. - Josva 11. jul. - Judas 28. okt. - Judith 10. dec. - Juledag 25. dec. - Juliane 16. feb. - Juliane Marie (dronning) 4. sep. - Julianus 9. jan. - Julius 12. apr. - Justa 19. jul. - Justinus 13. apr.

K. Kastor 27. mar. - Kjeld 8. jul. - Knud, hertug 7. jan. - Knud, konge 10. jul. - Korsets ophøjelse 14. sep. - Korsmisse 3. maj. - Kristi forklarelse 6. aug. - Kristian 14. maj. - Kunigunde 3. mar. - Kyndelmisse 2. feb.

L. Lambertus 17. sep. - Laurentius 10. aug. - Lazarus 16. dec. - Leander 27. feb. - Leo 11. apr. - Leonhardus 6. nov. - Leontius 18. jun. - Leopold 15. nov. - Linus 23. sep. - Louise (dronning) 7. sep. - Louise (dronning) 31. okt. - Lovise (dronning) 28. aug. - Lovise (dronning) 18. dec. - Lucia 13. dec. - Lucian 27. maj. - Lucina 30. jun. - Ludvig 25. aug. - Lukas evangelist 18. okt. - Luther 10. nov.

M. Macedonius 13. mar. - Magnus 6. sep. - Malachias 5. nov. - Mamertus 11. maj. - Marcellinus 2. jun. - Marcellus 16. jan. - Margarethe 13. jul. - Margrethe 2.s føds. 16. apr. - Maria Magdalene 22. jul. - Mariane 16. apr. - Marie Sophie Frederikke (dronning) 28. okt. - Mariæ bebudelse 25. mar. - Mariæ besøgelse 2. jul. - Mariæ fødsel 8. sep. - Mariæ himmelfart 15. aug. - Mariæ ofring 21. nov. - Mariæ undfangelse 8. dec. - Markus evangelist 25. apr. - Martha 27. jul. - Matthias 24. feb. - Matthæus 21. sep. - Mauritius 22. sep. - Maurus 15. jan. - Maximilian 12. okt. - Maximinus 29. maj. - Medardus 8. jun. - Mette 3. okt. - Methusalem 4. jan. - St. Michael 29. sep. - Morten bisp 11. nov.

N. Narcissus 29. okt. - Nemesius 19. dec. - Nicætas 3. apr. - Nikatius 15. dec. - Nikodemus 3. aug. - Nikolaus 6. dec. - Nikomedes 1. jun. - Noah 29. dec. - Norbertus 6. jun. - Nyttår 1. januar

O. Oluf 29. jun. - Olympia 15. apr. - Onuphrius 10. jun. - Optatus 4. jun. - Osvaldus 5. aug. - Othenius 16. nov. - Otto 4. nov.

P. Pancratius 12. maj. - Papias 23. feb. - Paul eremit 10. jan. - Paulinus 23. jun. - Pauli omvendelse 25. jan. - Paulus 22. mar. - Paulus 29. jun. - Pelagius 26. jun. - Perpetua 7. mar. - Peter martyr 29. apr. - Peters fængsel 1. aug. - Peters stol 22. feb. - Petronella 31. maj. - Petrus. Paulus 29. jun. - Philip og Jacob 1. maj. - Placidus

5. okt. - Polycarpus 26. jan. - Pontianus 19. jan. - Potentiana 19. maj. - Primus 9. jun. - Prisca 18. jan. - Proclus 24. okt. - Procopius 9. apr. - Prosper 25. jun.

Q. Quirinus 30. mar.

R. Reformationens begyndelse 31. okt. - Regina 5. sep. - Reinhold 12. jan. - Remigius 1. okt. - Richard 7. feb. - Robert 7. sep. - Rochus 16. aug. - Romanus 9. aug. - Rudolph 9. dec. - Rufinus 14. jun. - Ruth 8. aug.

S. Sabina 5. dec. - Salomon 21. aug. - Samuel 21. feb. - Sara 16. maj. - Saturninus 29. nov. - Scholastica 10. feb. - Sebalduus 19. aug. - Sebastian 20. jan. - Sem 27. okt. - Seraphia 3. sep. - Severus 30. apr. - Simeon 5. jan. - Simon og Judas 28. okt. - Simplicius 2. mar. - Sixtus 6. apr. - Skuddag 24. feb. - Sophie 15. maj. - Sophie Magdalene (dronning) 28. nov. - Sostrata 9. jul. - Stanislaus 8. maj. - St. Stephan 26. dec. - Sulpicius 20. apr. - Susanne 16. jul. - Svend 3. dec. - Sylverius 20. jun. - Sylvester 31. dec. - Symphorian 22. aug. - Syvsoverdag 27. jun. - Søren 23. okt.

T. Tecla 24. sep. - Thala 11. mar. - Theobaldus 1. jul. - Theodor 9. nov. - Theodosia 4. sep. - Theodosius 2. apr. - Theophilus 5. mar. - Thomas 21. dec. - Tiburtius 14. apr. - Timotheus 24. jan. - Titus 18. sep. - Ti tusinde martyrer 22. jun. - Tobias 20. sep. - Torkild 12. nov. - Torlacus 23. dec. - Tycho 16. jun.

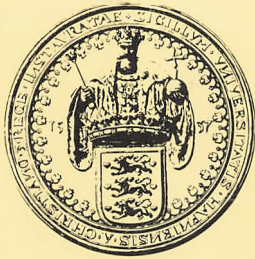
U. Ulrica 24. mar. - Ulricus 4. jul. - Urbanus 25. maj.

V. Valdemarsdag 15. jun. - Valentinus 14. feb. - Valerius 29. jan. - Venceslaus 28. sep. - Veronica 4. feb. - Victorinus 25. feb. - Vigand 30. maj. - Vigilius 31. jan. - Vilhelm 28. maj. - Villebaldus 7. jul. - Vincentius 22. jan. - Vitalis 28. apr. - Vitus 15. jun. - Voldermisse 1. maj. - Volkmarus 20. nov.

Z. Zacharias 15. mar. - Zakæus 23. aug.

Æ. Ædel 10. mar. - Ægidius 1. sep.

Ø. Øllegaard 28. feb.

Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck

SCHULTZ GRAFISK A/S
KØBENHAVN